ISSN 0155-0128

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

SERGE LIBERMAN	— Editorial — Ethnic Australia: A Backward Glance	1
GERSHON SHAKED	— Hebrew Prose — Fiction after the War of Liberation	2
BENZION PATKIN	— Changes in Australian Outlooks	7
SHMUEL BENNETT	— The "HAZOMIR" Choir Jubilee	8
MORRIS C. DAVIS	— Jewish Artists of Australia — Albert Krantz	10
CATHERINE HOFFMAN	— "Becoming"	11
M. AJZENBUD	— A Head for a Million	13
JUDITH RODRIGUEZ	— Book Review — Horror and Concern	17
LOUISE ROSENBERG	— Book Review — The Jews	18
ERWIN FRENKEL	— A Letter to the Editor — Further Reflections on a Book	19
JEAN THORNTON	— Counsellor (Poem)	20
BARBARA GILES	— Je commence, je commence (Poem) Parent imperfect (Poem)	20
STEPHEN J. WILLIAMS	— Egg (Poem)	20
SUSAN BACSI	— Would I say hello next time I meet her in the street (Poem)	21

PRICE $1.00

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No. 4 (28) Sept./October 1981

THIS YEAR

AND EVERY YEAR

Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE

IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

18th FLOOR MLC BUILDING

303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.

TELEPHONE: 62 0041

Printed by York Press Pty. Ltd., 1-19 Hoddle Street, Abbotsford for the Publisher
M. Aizenbud, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185 Australia

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

MELBOURNE, AUSTRALIA

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

EDITORIAL

ETHNIC AUSTRALIA: A BACKWARD GLANCE

Serge Liberman

If the present writer be permitted to indulge in a taste of nostalgia, it is his wish to record that 1981 marks the thirtieth anniversary of his arrival to Australia as an eight-year-old boy. Scarcely a startling revelation, certainly not unique, he being but another drop in the stream of refugees that converged upon the shores of Australia in the post-War years.

What did that boy know, understand, anticipate at the time? He still knew very little, understood less, anticipated nothing at all. Australia was a country arrived at because that was where papers and visas acquired elsewhere directed him and his family instead of Canada, the United States, Israel, Argentina, South Africa or wherever other Jews went. An accident, one could say in retrospect, but at the time, nothing remarkable.

But he learnt this much early on — as an immigrant, and more, as a Jew, he was different from those who were his indigenous Australian hosts. His accent, his mispronunciations, his way of dress, of eating, of behaviour in schoolyard, class and street, set him apart, not only as an individual but as a member of an alien group, all the more so as he was merely one of a handful of recent arrivals in his earliest school in Australia. Early on, the "them and us" syndrome became apparent; and the syndrome was a mutual one. At school, he found himself among the "them", separate from the "us" who were his peers in class; at home, he was among the "us" as Jew and immigrant while the boys at school and in his neighbourhood were the "them". Two worlds revolved, two circles, only their circumferences touching, firmer contact prevented by suspicions, resentments, different customs, histories and memories, and by fears, fears of the skewed disdaining glance, fears of sneering epithets of "reffo", "wog", "alien", "Yid", and worse. To live quietly, unobtrusively; to exchange the basic courtesies with one's neighbours or work companions expected of one — that was the sum of one's desire for external contact, and then to return to one's cocoon within the walls of one's own home where there was at least some sense of security, familiarity, poise. This was not, of course, a syndrome confined to Jews alone — it was an experience known at different times to Italians, Greeks, Poles, Yugoslavs, and a host of other nationalities who descended warily, sometimes bewildered, down the gangplanks at Port Melbourne's Princes Pier. And differences, barriers, were sustained by host and by immigrant population alike.

But thirty years on — the changes! To use a phrase recently come to prominence — "Ethnic is in". Greater elaboration of this is contained in Benzion Patkin's memoir in this issue of the Melbourne Chronicle. The "them and d us" attitude still exists in many quarters, to be sure, and sometimes it is adhered to vehemently indeed, even rabidly, but in the main it is now diluted, the differences less blatant with the parallel growth and maturation of the offspring of the generation of 1951, both Australian and immigrant.

The growth of the ethnic press, the proliferation of facilities for the active propagation of ethnic performing, pictorial and verbal arts; the emergence of ethnic writers; the acknowledgement of the importance of the ethnic contribution to Australian society as reflected, for instance, by a recent State Government Reception specifically for representatives of the ethnic media, to which the editors of the Melbourne Chronicle were invited as well, — these are merely some of the more tangible forms in which ethnicity has become accepted at the time.

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

What prompts these remarks is the recent publication of a book, soon to reach Melbourne, and entitled "Ethnic Australia", edited by Manfred Jurgensen in Queensland. In this volume, twenty-four writers from as far afield as Holland, Hungary, Russia, Austria, Italy, Greece, Malta and Sri Lanka (as well as an Aboriginal writer — though whether the Aboriginal is truly ethnic or in fact the truest Australian is a long-standing item for debate) have written in prose and poetry of problems of intercultural differences and adaptation to the Australian way of life. Love, death, family, wars, the holocaust, youth and childhood, broken ties with their backgrounds — problems common to all migrant communities emerge in the sharpest relief, not in the relief of sculpture but of the more malleable written word with all its plasticity of expression, form, and emotion.

True, an anthology of ethnic writing has appeared before — Louise Rorabacher's "Two Ways Meet", itself a commendable volume; "ethnic" writers such as Judah Waten, David Martin, Stephen Kelen, Walter Adamson, Liliana Rydzynski and a host of others listed in Lolo Houbein's bibliography "Ethnic Writings in English from Australia" have published before, but somehow the time has never been so ripe for the emergence of something even approaching a sense of pride in being different, for it is the fruit of this very difference that, to this writer, has enriched Australian life, culture and literature and created an atmosphere where one need not look warily over one's shoulder in paranoic fear of a malignant stare or word. And out of pride can the more freely and forcefully emerge the creative flame, and it is an unshakable tenet of this writer that it is creativity, more than its politics or mineral wealth or landscapes that gives a society its tenor, its prestige, and honour.

If, on arrival to these Australian shores in 1951, this writer as an eight-year-old had anticipated nothing, had he but been capable of anticipating or wishing for changes that would come about thirty years later, then the very changes that have taken place would have been the ones he would have desired most ardently. There are pockets of intolerance, yes, but looking at the scene from a grander perspective, were one given to prayer, one would pray that the trend towards multicultural acceptance, tolerance and co-operation be continued to total harmony.

Hebrew Prose-Fiction after the War of Liberation

by Gershon Shaked

The Native-Born Generation

It was only at the end of the Thirties that native-born writers made their literary debut. These were the children of immigrants who had arrived during the first decade or so of this century. The leading figure was S. Yizhar whose first story "Ephraim Goes Back to the Alfalfa" was published in 1938 in *Gilyonot.* The native-born, unlike the earlier generations, were unilingual. Writers in the diaspora, and immigrant writers, knew at least three languages: Hebrew, Yiddish and a European language. The native-born were unilingual with their second language (English) being taught at school: not a language they were brought up with. Also, most of the diaspora and immigrant writers had had a Jewish upbringing that included Bible and Talmud study. The native-born were nurtured on the Bible alone. Their education was based on an anti-diaspora Zionist movement and on an attempt to return to the same cultural foundations that had been established during the biblical period of political independence as well as to those historical eras which best served as corresponding links between their own period and the "Return to Zion" (periods of the First and Second Temple). The writers and readers of this generation were raised according to the collectivist values of a Zionist society (mainly those of the Labour Movement, the Kibbutz, the Haganah) and identified themselves with these. They accepted collectivist values and concretized them in their literary works.

The literature, absorbed by this generation, was mainly, that produced by the preceding one. Its literary education was, more than for any other generation, based on modern Hebrew literature, with Hebrew as its natural language — both as spoken and as written. Earlier generations had lived in diglossia, speaking Yiddish, Polish, Russian, some German, and writing in Hebrew, while this generation alone were able to match spoken and written languages. It was the first generation that learnt Hebrew as an oral language and adopted various "clicks" (a literal translation of foreign idioms) and barbaric words derived from Yiddish and from Arabic as part of its verbal range. Surprisingly, this generation in particular did not create a literary language closer to the spoken one, but left an odd kind of gap between their spoken and written languages.

The main writers of this first native-born generation (usually called the "homeland generation" or the "War of Liberation generation", sometimes the "Palmach generation" because so many belonged to these crack fighting units of the Haganah) were S. Yizhar, Yigal Mossinsohn, Moshe Shamir, Nathan Shaham, Aharon Megged, Hanoch Bartov, Yehudit Hendel, and Shlomo Nitzan. They all wrote short stories, novellas and novels. They all believed, as I've said, in the common values of the Labour Movement, in the duty of a young man to build the country, to defend it with his body and to bind his destiny with that of his fellows.

Most of the stories by these writers dealt with the common fate of nearly identical heroes. On the heroism of Elik (Shamir's *With His Own Hands)* it is said that he was born of the sea. This hero (the narrator's brother, whose life and death are very typical of all the "homeland generation") was born into a family without domestic conflicts. He is brought up in direct contact with the natural environment and with physical labour. He studies at an agricultural school (the ideal school for that generation), enlists in the Palmach, lives occa-

sionally in the city, fights against the British in the suburbs and is killed at the start of the War of Liberation in an open van on the Tel Aviv-Jerusalem highway. The character-type is legion: rough, daring and ready to sacrifice himself. Mossinsohn's Sergeant Green (in *Gray as a Sack)* of Nitzan's Shaulik *(Between Themselves, Tongs With Tongs)* are heroes that identify themselves with the contemporary world of values, and are always to be found where society most needs them. Some of these heroes are tormented, speculating over the question of their right to a private existence outside the collective circle. Such problems become the subject matter for S. Yizhar's stories *("Ephraim Goes Back to the Alfalfa", "Midnight Convoy", "The Grove on the Hill").* Nitzan's hero, Ezra (Shaulik's brother) rebels against his father; he is perverse because he is spineless. His father had set his stamp on him and he cannot find his own way in life. Most of the heroes in this generation follow in their father's footsteps. Bartov's hero (in "The Little Market") may be in some conflict with his father, a petty tradesman who does not fulfil his Zionist obligations, but he creates a collective father for himself (in his novel *Whose Little Boy Are You?* this is an uncle called Raphael), whom he follows and works with. Megged in *Hedva and I* still believes in pioneering values. Leaving the kibbutz is like being banished from the Garden of Eden. The city is *Hell.* Shlomik's return to the kibbutz is like returning to a lost paradise. Shaham's heroes ("Corn and Fowl", "The Gods are Lazy", "Us Forever") are war-heroes who have varied conflicts about being fighters. The moral problem is what to do about a hill that has seven mines laid over it. Should he tell the reinforcements who turn up about the mines? How should he treat his Arab prisoner, with the mines there? These are war stories (like the war novel of Abba Kovner, *Face to Face)* telling about the actual problems facing the soldier as a man and the man as a soldier. In most of the stories there is no authorial irony directed at the narrator, nor by the narrator at the hero. The exception would be perhaps Yizhar's stories in which the author views his hero ironically for talking so much about breaking out of the collectivist circle without really doing anything about it, only to finally succumb to his instilled social values. Stories on the War of Liberation were mostly what Northrup Frye would define as social novels. The heroes appeared as social personae. Man stood revealed in society, in his attitude towards it and as an active member within it. The problems were social ones. The authors recognized no one except those of their own generation. Only with Nitzan and Bartov were the fathers represented as real people. For most of the novelists the heroes were the sons. These stories have no epic profundity (since there is no generation conflict here) and very often they do not have epic range either, because the authors were unacquainted with other people (e.g. members of other communities, ethnic groups, new immigrants, Holocaust survivors) who were outside their own narrow social circle. When Moshe Shamir has his hero Uri meet a Holocaust survivor Mika in the novel *He Walked Through the Fields* the author does not actually understand the heroine who is not a member of the society he is used to.

The techniques used in these stories were simple enough. The style was high-flown, both because the authors valued their experiences as exalting and because they had not yet created their own style, falling back in descriptive passages upon the style of their literary parentage (Agnon, Mendele, Berkowitz). Only in the dialogue was the influence of the spoken language felt, and the heroes spiced their talk with Arabic (which indicated that the hero was part of the social elite — the sabras whose language was closely related to Arabic) or with Yiddish (indicating that the hero belonged to a lower level of society — the new immigrants who were not yet an integral part of the social "set" of the "select" few.

The novels are mostly written in realistic or naturalistic techniques in the manner of the Soviet novel, a great influence on *this generation* which had so admired Soviet Russia and its fight against Germany in the Forties. Many Russian stories and novels were translated at this time, such as Sholokhov's *Quietly Flows the Don,* Beck's *Men of Panfilov,* etc. Israeli fiction in this generation had not yet been influenced by the modern trends in Western literature. Moreover, in the preceding generation there had been several writers who were far more modern (Agnon, Gnessin, Vogel and others) than these younger writers who had regressed in terms of literary techniques.

Turning Point and Transition

When the state was established and its institutions set up the dream became reality, but it was a reality that differed from the dream. The collectivist values of a radical anti-urbanist society did not stand the test of a new urban society. The old "pure" Yishuv was inundated by new waves of immigration, the period of austerity brought about economic corruption. The young state created a new bureaucracy that quickly grew into an old one. The youngsters returning from the war were disappointed in the dream that had come true, and the literature of the Fifties and the early Sixties is one of disillusion. As with any "ideological disillusionment" the results were satirical, nostalgic, elegiac, or works in which the authors tried to lay new foundations for personal existence. Since the collectivist values had been undermined, it was necessary to find viable individual values. Since the "hero" type had disappeared, an anti-hero of the new reality had to be found — especially since it became apparent that with the new waves of immigration, the Diaspora and its mentality had not disappeared after all, it was indeed something impossible to ignore because it was no less a part of Israeli life than the native-born youngster himself.

At first both the older and younger writers produced satires on the new period of corruption and social decline. The historical novels of Moshe Shamir, *King of Flesh and Blood* and *David's Stranger,* are novels of disillusionment, of harsh disappointment in sovereignty and statehood. It was a disillusion with the "logic of sovereign rule" which had cast aside all other moral principles. Alexander Yannai *(King of Flesh and Blood)* and King David *(David's Stranger)* are national heroes who are viewed, in the human sense as negative heroes. The "logic of sovereign rule" destroys their moral character, and this view reveals Shamir's own disillusionment over the establishment of a state that does not embody moral principles. Bartov's *The Soul and the Stock* and Tammuz's *Enclosed Garden,* Megged's *Hedva and I,* David Shahar's *Gold and Honey Moon* are novels and collections of stories describing the disillusionment over corruption, while showing through the denunciations those emergent longings for another kind of reality which is none other but the very same anti-urban purity of the Yishuv period prior to the War of Independence, whether it be a farming settle-

ment of lovers of the land (as in Tammuz's *Sands of Gold)* or of kibbutzniks who are content with their lot however small, renouncing private life for the general good.

The deterioration of values was described at the time mainly by a series of satires under the caption of "Uzi's Opinion" written by Benjamin Tammuz and Amos Kenan in the daily newspaper *Ha'aretz.* These exposed major images of the past (such as Yerahmiel the Mapainik) and major values of the "Zionist" past as being no longer suited to the new times. The novels gave expression to this revolution in values.

Concurrently with these novels there appeared the grand confession of Pinhas Sadeh, *Life as a Parable,* which stressed the *principle* of individuality. This novel was heavily influenced by Nietzsche, Jacob Franck, the New Testament, and Kierkegaard. The principle of the hero-narrator (Feldman is Pinhas Sadeh) is *the right that comes through wrongdoing:* the hero sleeps with numerous women in order to find God, going in search of himself and of God in Israel and in Europe, and modelling his life on that of Jesus. This is in total deviation from the tradition of the *pioneer* novel. The hero is a thorough introvert, never willingly involved in the social life of the country and has no interest in building it but is entirely centred upon constructing his own individual personality.

A similar significance can be attributed to the novel and the stories of Yehuda Amichai *(In this Terrifying Wind, Not of this Time, Not of this Place).* Amichai is one of the poets who changed the poetic idiom. He rebelled against the tradition of Alterman which was based upon a high-flown poetic diction, "poetic" metaphor, schematised metrics and normative language. Amichai went over to a sub-normative language and to dialect, introducing low-brow material into poetry, destroying metrical patterns and becoming anti-metrical. His pathos is restrained and his poems celebrate the anti-hero who is forced to become a fighter against his will, who wished to love but was sent instead to the battlefield. His poetry is that of the non-committed whose commitment is thrust upon him. It is an expression of disillusion that generates an attempt to create a circle of personal experiences out of love and suffering. In the stories and in the novel he deals with anti-collectivist experiences: the very personal death of the "narrator's" father, and of his friend (in the stories); the desire of the hero (Yoel) to redeem himself from the traumas of the War of Independence and the Holocaust by fleeing from his wife, the daughter of his commanding officer in the war, to a foreign, non-Jewish woman, and by returning to Germany in order to convert the trauma into an ordinary childhood experience.

David Shahar also began a search for his own personal loss of time. His is a search for the ancient Jerusalem of the old Yishuv, his own Jerusalem which is unrelated to the general Israeli Yishuv or to its values (*The Palace of Shattered Vessels, Caesar,* etc.). Shahar reveals (as do Rachel Eitan and Nissim Aloni) that side by side with the pioneer Yishuv that was historically predominant, there were other forms of existence: Jerusalem life in the Mandate period, a Jerusalem of traditionally orthodox and of Levantine Jews as well as various types of pioneers and fighters. Nissim Aloni reveals, in stories about his own neighbourhood, the Old Jaffa quarters which were also an ancient Jewish settlement quite distinct from the pioneering settlements. These were different childhoods, uniquely personal experiences independent of the collective experience. Shlomit Har-Even follows the same trend later with her *City of Many Days,* in which she reveals Mandate Jerusalem with its ancient Sephardi (and Arab) families. With Amichai, Aloni and others, language became freer, less stylized and literary. The gap between the different language possibilities is still evident in Rachel Eitan's novel *The Fifth Heaven,* which deals with a more marginal childhood, life in an institution. The descriptive passages are still written in the high style, while the dialogue is sub-normative (slang) and even borders upon a phonostyle that imitates the spoken language of marginal youth in Israel.

These works broke through the circle of routine subjects and laid the groundwork for a long line of young writers who initiated a new period in Hebrew literature.

The "Statehood" Generation in Hebrew Literature

This generation did not grow up in the Yishuv period and entered the statehood period without looking back in nostalgia. It saw the new Israel with all its strengths and virtues as well as all its weakness and defects. This generation returned once more to a certain state of bilingualism. The native-born generation was to a certain extent opposed to being bilingual, the war against the British being such that young men did not join the British army. The new generation found itself isolated and its problems not very different from those of the Western world as reflected in modern literature. It tried to return to the West culturally, in order to return to itself. This generation was no longer anti-Diaspora. It had not received the anti-Diaspora education the previous generation received and used to justify its existence in the country. The existence of the State of Israel was, for this generation, as self-evident as was the coexistence between Israel and the Diaspora. In addition, the previous generation had not yet fully understood the Holocaust, and it would take several years before the experience could sink in and be grasped. The statehood generation confronted the Holocaust and began to mourn for the murder of the Jewish people. In this generation survivors of the Holocaust joined the ranks of the writers, and began to recount their experiences. The Holocaust, the persecuted and the refugee became once more both literary subjects and literary heroes. Writers such as Yona (a Holocaust survivor) and Alexander (her Israel-born husband) Sened wrote about the Holocaust in their book *Between the Living and the Dead.* This is an attempt at a historical portrayal of a group of young boys from a Polish town: what happens to this group before and after the Holocaust, as it confronts the Germans within the Warsaw Ghetto and outside it, trying to retain a human identity under inhuman conditions. One of the heroes comes to Eretz Israel and some of the survivors reach Israel later on. The main part of the action concerns the loves and lives of a few boys and girls and their teacher facing cruelty and death. This novel, like Uri Orlev's, *The Lead Soldiers* and *Until Tomorrow,* or those of Shamai Golan, *The Guilty* and *The Third Watch,* is still written in the naturalistic manner with the latter two describing the experiences of children in the camps or escaping from Poland to Russia.

Of special note are the stories of Aharon Appelfeld, who since the sixties has published a long list of story collections and novellas *(Smoke, The Fruitful Valley, Frost Upon the Earth, The Skin and the Gown, Years and Hours, Badenheim 1939, The Age of Wonders,* etc.). Appelfeld sees beyond realism. Nor does he

describe the Holocaust itself. What interests him is the anti-hero, the Holocaust survivor who cannot escape his past, a past that pursues him at every turn ("Bertha", "Slowly", "Reparations", etc.). His heroes are indelibly marked by the Holocaust. They flee but never escape. They are the antithesis of the sabra-hero, unable to take their fate into their own hands and to create a new way to dominate life and the environment. All they have learnt is the law of survival ("In the Isles of St. George"). Their adventures are generally minor incidents, symbolic expressions of larger experiences. The trauma is revealed at every step. Appelfeld's writing technique is impressionistic. He does not try to create realistic effects but an atmosphere made up of trivia, which convey more of an emotional than an objective message. The Appelfeldian experience is too tremendous to be fully described, so it deals with people who are much too small and inferior to be portrayed as heroes leading a full life. The short story and at most the novella form is appropriate to these stories, woven as they are of interlacing strands of motifs and a multitude of minor situations charged with great significance. With Appelfeld's "heroes" the Jewish prodigal son returns to Israeli literature. His heroes bear greater resemblance to those of Agnon and Brenner than to the heroes of Yizhar, Shamir and Megged. From the point of view of literary history, this is a reversion to the world of the fathers and grandfathers instead of to the world of (younger) fathers and elder brothers.

The anti-hero did not enter Hebrew fiction solely with the Holocaust survivors. The younger writers suddenly found that the country was full of anti-heroes in whom heroism was merely a mask behind which hid the frightened Jew of every day. It would seem that with the disintegration of collective values, human colours became grayer, and it was no longer possible to divide things into black or white. The portrait of the new hero appears for instance in the stories of Yehoshua Kenaz and Yeshayahu Koren. Kenaz wrote a novel called *After the Holy Days,* which describes the slightly insane world of two sisters and their father in a small village settlement. The provincial family is characterized by frustration, isolation, erotic impotence and lack of confidence. The stories of Kenaz, like those of Koren (who also writes stories about village life) are composed in a very precise style that closely approximates the spoken language (in contradistinction to the stylized, lofty manner of the previous generation). The descriptions are never complete and leave numerous gaps. The stories (as well as the novel) have an impressionistic effect. The characters are quite unusual, but the style does not allow for any melodrama. Some of the writers of the previous generation (Bartov in *Whose Little Boy Are You?)* also tried to write about characters on the margins of society instead of at its centre, even though their style was even more richly stylized and less economical than that of Kenaz and Koren. Three writers (Yehoshua, Oz, and Kaniuk) tried to give the anti-heroic figure symbolic dimensions. They stopped writing about sociological experiences and ceased describing their heroes as representing social levels, but for all they did try to get to the roots of Jewish existence in the country.

A. B. Yehoshua was influenced by Agnon *(The Book of Deeds),* Kafka, Frisch, and Camus, and began writing abstract stories detached from time and space *(The Death of the Old Man).* These were strange stories revealing the other side of the Israeli spirit. While shamir's heroes were full of vitality and libido, the stories of A. B. Yehoshua were filled with the death wish. The readiness for destruction or death becomes almost a test of manhood with this writer *("An Evening in Yatir Village").* In contrast to the realistic and impressionistic stories discussed so far, a surrealistic air predominates in his early stories. The technique is a grotesque one which the author seems to relish, and the reader can sense the lyrical pleasure that the author derives from such grotesque situations. So long as these stories remained abstract and entirely unrelated to reality, they had no bearing upon Israeli life. In his next book, *Facing the Forests,* the writer comes closer to realities, and it is uncertain whether the stories are realistic or irrealistic. The heroes are uprooted intellectuals, footloose and vagrant, far removed from the heroes of Shamir. A student serves as forest watcher and anticipates its being set on fire by the Arab worker who is supposed to be co-operating with him. The expectation is fulfilled, and the lonely, indifferent student, who is preparing a thesis on the Crusades, enjoys the conflagration. A historical interpretation of the story points to a strange sort of justification for the Arab side in the Jewish-Arab conflict. It is a kind of exposure of the dark side of the Zionist experience or a revelation of the self-destructive tendencies of the Jewish intellectual, who is hardly different from all intellectuals all over the world. The story *A Poet's Continuing Silence* reveals, in the relations between a father and a son, the perverted lust for life of an ageing father embodied in the son born in his old age. This perversion can be taken in the personal and social sense at the same time. A story such as "Early in the Summer of 1970" is an expression of a father's ambivalent attitude towards his son's death. The father has rebuilt his personality around his status of a bereaved father and is both disappointed and afraid when he finds out that his son is alive. The ambivalence of states of existence (such as love, cancer disease, old age, bereavement) is what interests Yehoshua. Ambivalence is an expression of a typically western experience, and is very different from the anti-urbanist literature of the romantic pioneering movement.

Yoram Kaniuk, like Yehoshua, tends towards the grotesque, and brings out the grotesque aspects of the new Israeli in three quite different novellas such as *The Acrophile, Adam Resurrected, The Story of Aunt Shlomzion the Great.* The first novella portrays the new figure of the uprooted person, someone who has left the land of his fathers, Israel, emigrating to the United States where he becomes a grotesque figure living a grotesque marriage and losing all orientation. The second novella describes the obsessions and longings of a Holocaust survivor who flees to an insane asylum in Israel to get away from his memories and feelings of guilt at having remained alive by debasing himself (living a dog's life with one of the camp commanders) leaving behind all his loved ones. The third story is a grotesque about people of the old Yishuv, farmers whose ties with the land are pre-Zionist. This is a grotesque attempt to "learn" about what binds the Jew to the land (when the son is already an emigrant) without it being a consciously ideological bond. As in Yehoshua's stories, marginal man so to speak, is here brought forward as the one who is at the very heart of the emotional and spiritual life of the country. Marginal characters of this type (with masculine impotency as a common point of origin) are tentatively created by Orpaz as well (in stories such as *Ants* and in other stories).

Of special importance are the stories and novels of Amos Oz. Oz utilized the most ordinary material, the most implicity accepted commonplaces of Israeli reality, and refashioned it. The kibbutz, the university, the War of Independence are the sacred cows of Israeli experience. Amos Oz showed the other side of the coin. From a social point of view his stories show that the most "moral" society of all (kibbutz society) is one in which the most extensive forces of passion are active *(Lands of the Jackal, Elsewhere Perhaps).* The kibbutz framework is very like a pressure cooker that represses human passions, but these mount up and break through, with older men accosting and seducing younger girls, and where society violates nearly all its taboos. In both these stories, as in *My Michael,* Amos Oz is fascinated by evil. The fascination of the bad, the weak and the ugly in a world where the norms are the good, the strong and the beautiful, is the central subject matter of his stories. The fascination of evil exists even in a Crusader story such as *Unto Death* or in the stories of *The Hill of Evil Counsel.* Here it is the mother who runs away with the English admiral, and the messianic-minded neighbours who are semi-fascistic, that are so emotionally alluring for the young boy who knows in his mind that truth and goodness are on the other side, the side of his weak father who lacks charisma. Israeli society, which prior to the establishment of the state had been brought up on affirmative values and positive identification with social reality, suddenly discovers that evil hides beneath good, and that the forces of passion, negation and destruction (social deterioration, betrayal, fascination of the Arab world, the mania for destruction) are forces which cannot be ignored; and if we are to coexist with them, they must be converted into a part of human reality through the medium of art. Amos Oz filled this important function. His style (like that of Kaniuk) is expressionistic, rather elevated, tense, sarcastic and tending towards the grotesque. He tends towards consistent ironisation of the hero by means of the narrator (in the short stories and in *Elsewhere Perhaps)* and when he uses a narrator-hero *(Unto Death* and *My Michael)* these are highly complex figures, who have an ambivalent relationship to reality, or whose attitude (Hannah in *My Michael)* reveals strange and varied relations between the narrator and the world he is creating.

Ambivalence, the grotesque, delicate impressionism and surrealism are typical aspects of this new fiction and achieve a most delicate expression in the works of Amalia Kahana-Carmon. Among the writers of the native-born generation, S. Yizhar was the most modernistic and complex. His novel *Days of Tziklag* (a long two-volume novel on the lives of ten soldiers during seven days in the War of Liberation) was written in the stream-of-consciousness mode, and succeeded more than any other writer before him in creating a detailed, precise picture of Eretz Israel landscapes. In her power of evoking scenery by means of an extremely delicate stream-of-consciousness technique, Amalia Kahana-Carmon continues Yizhar's approach, but whereas Yizhar's heroes are of the very ordinary sort, very collective in type and lacking in individuality, her heroes and heroines are outstandingly unique. They are also marginal types: a lone woman, a high-school girl who falls in love with a teacher *(If I Have Found Favour, N'ima Sasson Writes Poems),* a woman going through the crisis of her forties, rejected by her husband and still seeking for the grand experience of her life *(Moon in Valley of Ayalon).* All her heroes and heroines are solitary people trying to arrive at a unique dialogue, sometimes successfully but mostly failing in their attempt. Kahana-Carmon is able to describe the world of the War of Liberation *(I Thirst For Your Waters, O Jerusalem),* yet her heroes are not heroic, but simply isolated people on the margins of existence, desiring a human experience which is independent of historical experience, even though they continue to live that experience.

Dan Tsalka *(The Bassoon Tree),* also uses a fairly delicate impressionistic style to describe heroes who exist on the borderlines rather than at the hub of existence, but they try their best to circumvent historical experience rather than to exploit it to the full.

Recent years have brought growing fame to Yitzhak Ben-Ner *(The Man From Over There, Rustic Sunset),* who returns to the historical and collective experience in a new way. His heroes live this experience after having gone through all the spheres of hellish isolation. They are the solitary people who are drawn into real historical experiences (such as the Yom Kippur War in "Nicole"), yet are no longer identified with it but instead are hurt by it and forced to confront it. Ben-Ner returns to some extent to a certain realism (extremely refined), a kind of neo-realism of an artist who has known, as it were, all the other techniques, and has returned to the old way, because the new ways have been exhausted and perhaps because it is time to go back and confront reality in the way most appropriate to direct confrontation — the way of realism.

Thus Israeli fiction has returned from a simple collectivist realism to a complex, individualistic one. As in any literary process, the dialectics have brought about a return to the prior thesis in a new form, after the absorption of the antithesis.

Summary

In this brief summary we have described only a small part of the literary scene in Israel over the past thirty years. Tammuz's trilogy of disillusion *(The Lives of Elyakum, Castle in Spain, The Book of Visions),* the neighbourhood story describing the disappointed war veterans by Yehudit Hendel *(The Street of Steps),* the community stories of Tabib *(As the Grass of the Fields)* or of Ben-Ezer *(The Quarry)* were not mentioned in this survey just as many other writers and stories that were omitted. We wished to indicate five major trends: a) the typical collectivist story; b) the disintegration of the collectivistic story, with the search for the self and the satire, following the disillusionment; c) the individualistic story which turns into a symbolic story that looks back onto collectivist values from a new vantage point; d) the purely individualistic story which utilises poetic techniques; e) the return to a mature realism.

These trends are not merely diachronic, and are not clear-cut and straight-forward. Many of the writers who published their works in the sixties had already begun writing in the fifties and many who began in the forties went through one trend after another in the course of their development.

This has been a subterranean passage, but it reflects through the spectrum of art a young-old society in its becoming and its struggles.

Changes in Australian Outlooks

(Pages from a Diary)

by Benzion Patkin*

A renewed mass migration to Australia by Europeans followed the end of World War Two. There were at first, refugees from countries occupied by the Soviet Union, such as Latvia, Lithuania and Estonia, from Poland and East Germany, to be followed by Ukrainians, other Russians and still others who were in camps in Western Europe, and refused to be repatriated to their former homelands for fear of repressions by the Communist regimes. This wave of migrants included many East European Jewish survivors of the Holocaust and other Jews who had spent the war years in Siberia, the Urals, Turkestan, Kirghiziya and other Soviet Republics bordering on Asia.

These migrants were followed by others from Central and Southern Europe. Suddenly, many languages not previously heard in Australia, — at least, not in public — were now heard in the streets, on trams, trains and many other places where people usually assembled.

While the press and radio speculated about the length of time necessary to "assimilate" the "New Australians", the migrants began to organise themselves into national societies, associations, unions and fraternal groupings.

For the average Australian, the post-World War Two migration from Europe was something of a dramatic phenomenon. If, on the arrival of the first waves of migrants, the attitude of Australians to them was benevolent and even patronising, the subsequent masses of migrants evoked a kind of hostility among "old Australians".

The Federal and State Governments in those days had to embark upon special educational programmes to explain to Australians that Australia needed above all to increase its population. The Australian factories and farms needed workers to increase production and, what was more important still, Australia needed manpower, the result of the lesson learned by the sudden and unprovoked entry of Japan into the War in 1941, which found Australia completely unprepared in defending the home front while its limited army was fighting many thousands of miles away, in the Middle East.

It took a long time for the average Australian to become accustomed to hearing more and more foreign languages in the streets and in public places and most particularly in factories and workshops.

The newcomers also introduced new customs, new foods, new styles of dress. In short, they made themselves felt in many branches of day-to-day life. Most migrants resisted attempts towards assimilation into Australian society as was propagated repeatedly by the media, by the trades unions, by individual intellectuals, and by the various organisations formed to assist the new migrants to adapt themselves to a new environment in a new and, to them, alien land.

Even at the International Club[1], the expression of "assimilation" was becoming more and more prevalent. Discussions about "assimilation" were often broached at functions, private gatherings and around the tables at the International Balls and Festivals held annually at the Melbourne or St. Kilda Town Halls or at the Palais De Danse.

It was customary for the Club to have on such occasions special Guests of Honour, among them the Prime Minister and his wife, other Ministers and their wives, the Lord Mayor and Lady Mayoress, University personalities and other distinguished members of the community.

At one such Festival-Ball, an unusually large number of national groups, wearing their colourful national costumes, performed lively national dances and sang national folk-songs.

The Guests of Honour on that occasion included Mr. Harold E. Holt, the Minister of Immigration, and Mrs. Holt, Sir Richard (later elevated to Lordship) and Lady Casey[2], the Prime Minister, the Right Hon. Mr. (later — Sir) Robert and Dame Pattie Menzies, Mrs. Herbert Brookes, the Club's Prêsident, my wife Hemda, myself, and other members of the Executive. We were all sitting at what was called at The Top Table.

"How long, do you, Mr. Patkin, think it will take all these New Australians to assimilate?" I was asked by Lady Casey.

"I don't think", I said, "that all the people here, dancing their national dances, wearing their national costumes, and many others who are not here, will ever want to assimilate, if assimilation means to forgo their mother tongue, their culture, the ability to communicate with their friends and relatives in their home countries, and to renounce their own heritage and traditions.

"What is wrong", I continued, "with my Hebrew or Yiddish languages, with being able to read the Bible in its original, or to read Israeli newspapers and books by Israeli authors, or for Greeks, Italians, Dutch and others to be able to do the same in their own languages?

"If assimilation means to give up one's own identity, I am against it. But I am for integration. Any newcomer to Australia, by contributing the best of his heritage and culture and trying to absorb the best that Australia can offer, thereby permitting an interchange of moral and cultural values, can only enrich the life of Australians, and themselves as well."

The Holts, Mrs. Herbert Brookes and others at the table expressed their agreement with what I said.

"I had never thought this way about assimilation", Lady Casey said. "I would certainly not like to antagonise anyone, particularly newcomers from Europe. I am sure that Australians can learn much from them just as they can learn much from us Australians."

Not many years later, the Government and the people of Australia have completely changed their attitudes. Not only has the expression "assimilation" become less frequently seen and heard, but national minority groups have been given every opportunity to open their own clubs, to establish their own societies

and even to appoint teachers to help immigrant children overcome language and communication difficulties with their elders and their peers.

What twenty or twenty-five years ago would have been considered impossible — e.g. signs over shops, solicitors' offices, doctors' surgeries, etc. in Greek, Italian, Arabic and other languages — has come about, and it is now scarcely a thing of wonder to see ethnic newspapers and journals in many languages published in Australia displayed in newsagents and in newspaper kiosks.

Moreover, the Australian Government went much further in helping the many and various ethnic groups safeguard their individual cultures by establishing, in 1975, two radio stations for the sole use of these groups and managed by them. One of these was the ill-fated Access Radio 3ZZ which, called the "Voice of the Community", was used to present information relating to their communities to the Australian community at large. The other, 3EA Ethnic radio, has as its aim the propagation of ethnic culture in the form of national folklore, music, literature, as well as the presentation of news, interviews and discussions pertinent to the particular group. Thus, in one day, a wide range of programmes in Yugoslav, Greek, Spanish, Turkish, German, Jewish and Slovakian languages may be heard, while on the following day, a totally different assortment of languages may be heard.

Similarly, there exist schools in which as many as ten to twenty languages may be heard and where specially-employed teachers are engaged to help students cope with their work. Courses in colleges of advanced education have been established to train teachers in teaching English as a second language. University departments and faculties have for some considerable time been actively engaged in a wide gamut of issues that fall under the umbrella of "ethnic studies" — demography, language, assimilation, integration, acculturation, education, health care, employment for migrants, etc. The position of Commissioner for Communal Relations has been created to look into aberrations and injustices that may affect migrants to Australia; State Ministries of Immigration and Ethnic Affairs have been very active in promoting the welfare of Australian migrants — among other ventures, it has this year in Victoria published a catalogue of the local ethnic press; an Ethnic Arts Council under the auspices of the Australia Council Community Arts Board has been established, its major publishing venture being its substantial, though regrettably incomplete, Ethnic Arts Directory; anthologies of ethnic writings have appeared and are continuing to appear, and, more important, to be accepted; the works of "ethnic writers" are being more widely published and read, either in journals or in self-contained books, whether they be poetry, stories, novels or autobiographical works.

Such have been some of the results of the changes in Australian outlooks in the post World War Two era.

* Benzion Patkin is author of "Heritage and Tradition: The Emergence of Mount Scopus College" and of "The Dunera Internees".

[1]The International Club was founded in 1932 by Mr. and Mrs. Herbert Brooks with the idea of making it a "second home" for people of many lands and nationalities, for them to mix together and thus promote and strengthen international friendship. This Club was in close liaison with the Australian League of Nations' Union and later with the United Nations Association of Australia.

[2]According to Nancy Keesing's anthology "Shalom: Australian Jewish Stories" (published in 1978 by William Collins) and her other book "John Lang and The Forger's Wife", Lord Casey who was Governor-General of Australia from 1965 to 1969, was a descendant of Lang's convict grandfather, John Harris.

" .... John George Lang (1816-1864), who was Australia's first native-born writer of fiction, was descended from one of those First Fleet Jewish convicts; indeed, he had the rather rare distinction of being born at Parramatta, near Sydney, a second-generation Australian in 1816."

John Harris, Lang's grandfather, was transported to Australia for stealing eight silver spoons valued at 3/1d. He is regarded as the first Jew to set foot in Australia and was later to become the first Jewish police officer in New South Wales. Indeed, he is credited with being the Colony's first Australian Policeman (Jewish or otherwise).

THE "HAZOMIR" CHOIR JUBILEE

Shmuel Bennett

Concurrent with the jubilee of the oldest Yiddish cultural organisation in Australia, the "Kadimah", the jubilee of another well-known organisation in Yiddish Melbourne is being celebrated. This is the "Hazomir" Choir which has earned for itself a fine reputation, not only locally but also abroad.

Even in America, with its Jewish population of millions, are there few Yiddish choirs, and these few struggle for their very existence.

Thirty-five years ago, a group of enthusiasts of Yiddish song and music, led by the late Michael Sanders, founded the "Jewish Men's Choir", an historic event for Yiddish Melbourne. The Choir was fortunate in being able to procure the services of conductors of European background and training whose musical and artistic standards were high.

Later, the Choir was re-organised and formed into a mixed choir. This enabled both an expansion in repertoire and an improvement in the quality of its work. As with any cultural organisation, the Choir, too, had to wrestle with a number of problems — technical, material and organisational.

The "pioneers" of the "Hazomir" Choir, each of them devoted cultural workers, were faced with many difficulties, not the least of which was that of attracting members with either musical training or talent.

In 1947, when the Choir was founded — very soon after the end of the Second World War — the newly-arrived immigrants were too preoccupied with trying to make a living in a new land, to establish homes, to learn a new language. This proved inevitably to detract potential participants from involvement with the Choir.

Yet, the Choir did have successes in acquiring as members singers who had, "in der heym", (at home), sung in either synagogues or folk choirs.

The first conductor was Henry Portnoy who showed great devotion and energy at rehearsals which were held on Tuesday nights in the Communal Hall, attached to the Melbourne Hebrew Congregation Synagogue in Toorak Road. Gradually, the Choir gained recognition and prestige in the Jewish community. At its Annual Concerts, it attracted a substantial number of "fainshmeker" harsh critics of Yiddish song and music.

The first concert was held at the Union Theatre at the Melbourne University, and thereafter the Choir was invited to participate in important Jewish functions, such as Israel Independence Day celebrations, Ghetto Memorial evenings, along with diverse cultural and social programmes. One important event in the history of the Choir was its appearance in the Sydney Town Hall under the direction of well-known Felix Werder. An audience of several thousand, among them the late Dr. H.V. Evatt and Harold Holt and other leading personalities, received the Choir with a standing ovation.

Throughout its existence, the Choir has been fortunate in the calibre of its conductors — Henry Portnoy, Felix Werder, Dolf Brenner, Pinchas Sharp, Jacques Berlinski, Baruch Kalushiner, Ben Segaloff and Adrian Bartak. Each of them, academics and first-rate musicians, strove to maintain a high standard both of repertoire and performance. Its present conductor is Adrian Bartak who is young, energetic and enthusiastic both at rehearsals and in concerts.

"Hazomir" has been invited to many functions, both Jewish and non-Jewish. It has sung on Ethnic Radio, at the Festival of All Nations, and at the International Choral Festival "Zimriah" in Israel. At the "11th Zimriah" in 1979, a group of 73 "Hazomir" performers (choristers, conductor and pianiste) contributed a specially-selected varied and rich programme of Yiddish, Hebrew and English songs. Though small in number, compared with others — 21 choirs from abroad and a similar number from within Israel itself — "Hazomir" was nonetheless well-received. Particularly interesting and rewarding were the concerts given in the various kibbutzim where not only the "vatikim", the veterans, but also the second and third generations appreciated the Yiddish repertoire and warmed especially to "Waltzing Matilda". Many former Melbournites, now resident in Israel, became, as it were, "camp followers" at the various concerts in Tel Aviv, or in Kfar Saba, where the "Zimriah" participants from abroad were accommodated. Also impressive was the Choir's appearance at a concert in Jerusalem in its magnificent concert hall, the "Binyenei Ha'oomah".

Heartened by the Choir's success in the "Zimriah", the choristers have come more than ever to realise the importance of regular attendance at rehearsals in order to maintain the standard attained in Israel.

The 35 years of "Hazomir's" existence has inevitably seen many changes. Each conductor has brought new ideas and new plans which have progressively enriched the quality of the repertoire, not only from the Jewish treasury of folklore and song, but also from the classics. Over the years, the Choir has had the good fortune to have in its ranks fine soloists (particularly from amongst Polish and Russian immigrants) who have enhanced and brought greater prestige to "dos Yiddishe lied".

The Choir is in the happy position that throughout its existence it has had devoted and untiring members; it has had the free use of the Communal Hall; and it has had the continued sponsorship of the "Kadimah". At the regular Tuesday rehearsals, the attention and discipline of the choristers are clearly evident. A number of the present choristers are both pioneers and veterans of the Choir, despite the fact that most of them are particularly busy people with many private concerns that require attending. But for all that, they are convinced that the Choir has a key role to play in the community as an important cultural institution. With its repertoire of Yiddish, Hebrew and English songs, the Choir can appeal to all sections of a Jewish audience.

It is difficult, within the framework of a brief article, to enumerate those who have contributed to the success and continuance of the Choir. Mention must be made of the founder of the Choir, the late Michael Sanders, the long-standing president Chaim Goldberg and the pianiste Miriam Rochlin who, from the very beginning has almost continuously accompanied the Choir at rehearsals and at performances. Among others who have given valued service to the Choir have been the Jewish-French composer Jacques Berlinski, and soloists such as Danny Kleinman, Stanley Berkoff, Max Jedwab, Steve Goldberg, Sylvia Portek and Rachel Podemsky. Over the last few years, a very important role in the administration of the Choir has been played by the ever-energetic and tireless Sarah Pell.

If Yiddish Melbourne can be proud of its many and diverse institutions and organisations, along with the community's congregations and day-schools, then the "Hazomir" Choir must be counted as holding an important position in this, the "Jerusalem of Australia".

JEWISH ARTISTS OF AUSTRALIA

ALBERT KRANTZ

by Morris C. Davis, C.M.G.

It has been said that "every artist writes his own autobiography", and in the pattern of Albert Krantz's life one can identify a quality of creativeness and skill that defines the man.

Born in 1928, Albert arrived in Australia at the age of ten and showed prowess in art by winning first prize in the Silver City Combined Art Competition. In Melbourne, he gained further honours in both the academic and sporting arenas, involved in cricket, tennis and athletics, and achieving pharmaceutical status as a Fellow of the Victorian Pharmaceutical Society and as Honorary Member of the Societies of Pharmacy in New York and California. His other accomplishments include those of Foundation Member of the AJAX Squash Club where he played pennant for many years, Public Relations Officer of the Elwood Talmud Torah, and President of the Bezalel Fellowship of Arts.

In art, he was awarded the Fripp Prize for a particularly fine set of illustrations of his lecture notes in his academic year. His artistic talents were later acknowledged in stage decor and in make-up techniques. Frank Sinatra was among his subjects and Albert still values an autographed photograph and record album as a token of the help which he gave the actor while in Australia. Albert and his wife, Joan, worked together on the project.

As a former President of the Bezalel Fellowship of Arts, he achieved considerable success in fund-raising and as representative of Bezalel in Israel. A Bezalel Scholarship exists in the name of Albert and Joan Krantz.

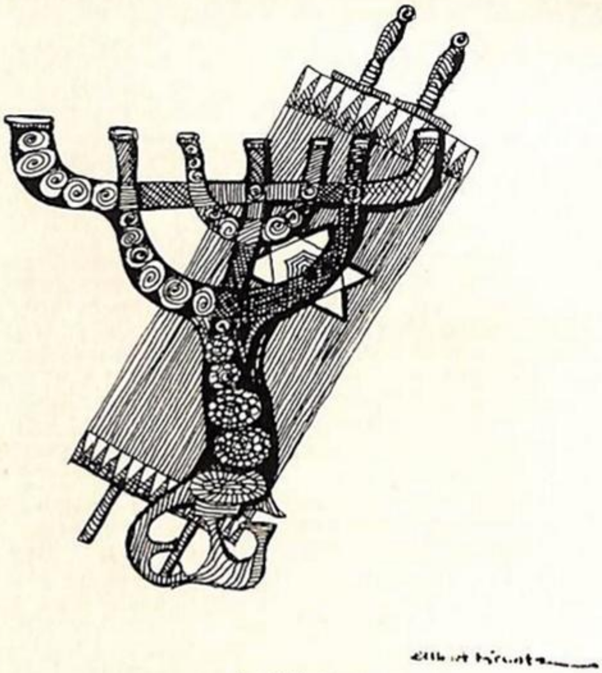

2. Miniature

1. Caesarea

His predominant interest in the field of art is as a miniaturist in colour. His sense of colour is strong and he possesses a particularly original style in calligraphy. Similarly, vibrant oils extend the range of his talent; Israel and historic events are among his prominent motifs.

To Albert Krantz, painting is a part of a very broad brush-stroke of his life which he fills with many facets of glamour, joy, colour and excitement. His home is a repository of fine sculpture. Here, in his home, one sees Albert the artist, family man, friend and artisan. Here, his wife, Joan, plays a very important part — an hospitable hostess and help-meet to Albert, making possible his achievements as creative artist, pharmacist and friend of Bezalel. Their children, Andrew, Vivianne and Janine round off a joyful, finely-balanced family.

The Bezalel Fellowship of Arts wishes Albert Krantz well.

"BECOMING"

Catherine Hoffman*

"Air! Ah, air!" the old man commanded from his rioting throat in which the cancer raged. "I can't breathe!" he spat, accusing the daughter who stood.

"It will choke, — ah, choke me!" he gasped then wheezed in a stab of pain, drinking in the air's deliciousness which was momentarily returned to him again.

He slammed furiously into the chair, all expression exhausted from his face.

In the door his daughter stood demolished by what must happen. Despite her terror, she would be witness, — perhaps even tonight, — to a mystery as great as life itself. Now she stood crumpling before her father, an old, trembling man.

"Father," leaning forward, almost touching, "it will not be allowed to happen," she almost proclaimed.

"Like bloody hell!" He cursed this insult, his life, the illness, his daughter's pious affectations, himself. "It will end probably," he made a choking gesture, "in an agony — unsuspected!"

His face was blotching on the room's contracting air. They looked at each other from the brink of themselves.

Silence prevailed.

"... God is merciful, ..." the girl muttered.

But the man who had not feared (certainly, he had not loved), either God, or man, or life itself, lifted his head in its full genre of rage. And yelled;

"Rubbish! It will end in the ugliness with which everything has happened!" He stamped his slender, nervous foot in short, impenetrable stabs.

Shocked, his daughter bent her head. Because despite everything, the greatest gift was still that anything was at all when it might not have been.

Anna stood stiffly hovering, tearing at her hands. "Please, father," she came lumbering huge with helplessness, "don't, don't think that."

He turned away, cutting her out of his distress.

"No, don't, don't, don't," she begged.

Then Albert Mane, shrunk in his chair, had a curious sense. Through his pain he looked at his daughter's bared face. It was open with suffering. Grey with shame. The truth hit him slowly; it was from his blasphemy she suffered — not for his fear or pain.

"All right, Anna," he touched her face and dismissed her, perhaps for the rest of what remained to him of life. Her soft and impersonal cruelty was beyond measure. So he said, because to him nothing mattered now. "All right then. Perhaps you're right."

Conceding her point as truth was his way of delivering the final barb. But in her innocence — or stupidity, — she hadn't even sensed it. Indeed her face was actually calm.

Now his daughter was standing up from where she had been crouched. But it was happening in him again, — not exactly pain, — but the soft, ineffable perishing in all his fibres. Albert Mane shook in his chair. His whole body was rent.

"But it's choking — **choking** me!" He was livid that pain brought him so close, for how terror made him relent. He almost reached for his daughter's hand in the failing dark.

Immediately she was down beside him again.

"It's no use, no use, nothing is," he raged, furious at the ritual way the cancer was prosecuting its ends. "You will be left to nothing — a spinster with bills, — this poverty, — this mess, — with nothing, — just waste in the end ..."

Somewhere in the dark she was scrabbling after his hands. Wanting to hold, to say something, to right his mistake. But he managed to elude her strength. To avoid her clasp he rummaged for his handkerchief and spat out phlegm.

She stood up spectrally, now that what could hardly be implied had actually to be said.

"I can't t-tell you," she stammered over their years of unconfidence and contempt, "I can't tell you f-father how happy I am — and trust in things — even in the goodness of life ..."

Her mouth, disfigured by her faith, disgusted the old man. He snorted a little, embarassed for the way he had distressed. And by how this solemn, grey-eyed daughter failed to interest him more than formally, even at the end.

Then his frail, feverish head was shaking, sinking into the fitful sleep into which he was sometimes allowed to escape.

Anna got up. She went to the window. Twilight was purpling in long rushes of cloud. She folded her arms. Against the laboured whiffling of her father's breath, things seemed to be eluding her grasp. Tumbling away ruinously in a great avalanche, a catastrophe of light. Focus was slipping her mind; reality drifting its frayed skeins from her hands. Was it possible, after all, that her father's crumbling life could shatter all the monuments of faith? That love would crumble like a colossus in the quake of this imminent end?

No, no, she bashed the window softly, softly, palpitating, breathless. Standing, heaving, daring, defying the imminent.

It was August 28th. In the garden below the timesworn transformation had happened. The soaked and melancholy sheen of trees blooming in the twilight rain. And over all the soft assurance of greenness prevailed. No, no, — the girl affirmed, or pledged; she would not accept. Seeing again how forms could, by the grace of some lights, acquire a temporary, internal radiance.

And yes, yes, life would win. She wanted to believe and did; because death might inflict a flaw on the world in the perfection of which it was inconceivable that anything should perish.

Suddenly, there was a motion behind her back.

In the chair her father was awake. His eyes opened. His gaze met her face.

Somewhere that evening, at the crux of some infinite perspective. Albert Mane's eyes and those of his daughter met. They beheld. And locked at last, reconciled in the necessary.

She knew then. And turned.

The sick man sunk away.

After pulling the brocade of the curtains (he would have wanted that,) and putting on her childish pink dressing-gown, she just sat. Watching the father's purple, scalpel-mutilated face.

Anna's hands were clenched.

So her father was dying in the end.

After a while her fists opened, her fingers spread. Anna sat still beneath the ablutions of lamplight, having then almost accepted the fact.

She sat through the night without expression. She was seeing again how the tumors had swollen on his neck. These merciless mutations would grow inwards to deny him air at the end.

And now his hands were reaching just after that.

"Oh air! Air!" The father groped up from the hallucination of sleep. He clutched at his face. He was staggering upwards, hoary and desperate, his daughter pawing at his sleeve as he ran. Down the stairs and into the garden, their bodies were wrestling for air.

The man and his daughter were stumbling along, groping through the cold garden's air. Where, beneath the winter silver, his courage and self-possession, breath came slowly again. He was breathing thinly, squeaking even, as the gusts of air were rebuilding his will.

"There," she gasped "there, you see," more breathless than the choking man, "it has come again."

"Yes," he said. "Yes." And took the arm of his daughter and they walked together for the first time in the open air.

They walked and walked. They almost paraded. Like their arms, their wills were linked in a perfect bond of perfect desire that he should live.

Nature, like life, had been neither gift nor presence for the man. But now in the night of this unarrived spring, he couldn't help seeing how the whitely burning branches of the almond were baring their limbs, almost as if for him.When he had never seen such things!

"Look," he even grunted at the daphne burgeoning at his feet.

He remembered now how it had riled him last autumn to see Anna planting them on her knees. Now his heel-tread crushed sage. It broke perfume into the pouring wind. So, his girl, lolloping beside, bent and gathered the nights' flowers for him.

"How nice," he murmured at her bouquet inadvertently.

They walked beneath the willows arm in arm. The lashes of the willow were perspiring strands of jewelled light. Air was coming faster now to his red, feverish mouth. Above their heads the moon was pouring waterfalls of light in whose brilliance tree and branch were transmogrified.

"It is better, then, isn't it?" his daughter asked now, still featureless with fright.

"Yes," he replied, absorbed by the way that the willows were becoming shivering highways of rainlight.

Watching their quicksilver branches stirring with commencements, it struck Albert Mane that he was being offered an alliance with some perfection. He stood palpitating for a second. But the world, costumed in such transparencies, did not edify. Nor beauty, finally, protect. So, patting his daughter on the arm, he said,

"Its cold. Let's go inside."

In the room again, she placed the flowers into their arrangements. While the old man, crumpled and throbbing now, was granted sleep's oblivion again.

Once, in the night, the father lifted his old and ruined head and said,

"I am not afraid, Anna. I don't regret. Only," he touched and held her hand, "only my heart aches."

Then slipped down through the misery that was distorting his face again.

Towards dawn Anna was still squatting beside him. Now she took his hand. Sorrowing for the man, her father, to whom so little had been made evident.

Now Anna bent her head. Her lips touched the ashen substance that was her father's hand.

As she continued kneeling beside him, there began within her the slow thrashing of a consuming ecstacy.

Could it be, — she held the lesson of her father's hand to her lips, — that the point of life was just to be, to be expanding, manifold, to be, — her head bowed, almost shattering on that simplicity, — continuing?

Yes, she decided. Yes.

After a time she went from the room where pain and process would arbitrate over continuity.

For a while she moved about the kitchen, touching and being re-assured by the given shape of things. The bronze of the taps. The dishrack's melancholy iron. The forlorn begonia she had coaxed into a potted life. The glass of Milo tinkling against her dull garnet ring.

Eventually she was strengthened by the permanence and integrity of even the plastic napkin rings among the cutlery.

A little later, she returned to her father, though not only because it was necessary.

Before re-entering the room Anna stiffened outside the glass. Her nostrils contracted. Her sweat broke out. She stood stiff in panic. Because the mystery had arrived. Or was arriving.

The father, opened up on the chair, was receiving its entry.

She flew into the room, extinct.

"Oh no, father! No not yet," she crashed down by his feet.

'Oh no, no, no, no, not before, — she grasped his hand, commanding it to be, "Not — oh — no — no — no — not not before spring!"

Then the daughter who could not stay its process folded out on the ground. She lay face down, motionless, her dressing-gown spread all about. Somewhere, with his hand in hers, she heard from above,

" ... it isn't ... isn't here ... it's not here ... its not, not, ..."

She remained prostrate, her face buried in the carpet's coarse pile while the mystery passed overhead, without pain or message to become part of the old man's silence..

So, Anna, her cold father's daughter, stood up at last.

At the end, all about, it was dark.

And then she was tearing, crashing through the dark house.

"But — it's full of it!" she mumbled accusing, crying with shock at its mercy and praising, stumbling in her lolly-pink dressing-gown (which was not the least part of the total revelation,)

"Oh full! Full! Full!" her fists tore at air, the brocade of the curtains, tearing in an ascension of light on tables and chairs.

"Oh but it's full of it! Everything — oh Father its full! Full! Full ..."

Her fists hit and smashed where light had spilt in the sheerness of its magnificence. Her fingers snatching at the corners of furniture, weeping, or even caressing, where each segment of wood simply shone in an emergence of textures, which seemed to be continually becoming.

*Catherine Hoffman's "Perilous Journey" was recently published.

A HEAD FOR A MILLION

By M. Ajzenbud

Translated by A. Cykiert

Grisha Karpienko was a tall broad-shouldered fellow with a huge hairy chest that showed behind his open shirt. With his every breath, it was apparent that beneath that linen shirt an engine was at work. His square flat face with its short nose and narrow eyes set deep behind hairy shields belonged to someone who was Kalmiki, very Kalmiki.

Leaning heavily on the desk before him, his shoulders rose high, reaching to his ears. His red neck was more prominent than ever and its deep stark creases reminded one of a wrestler.

Standing there, he looked through slitted eyes at the man on the other side of the desk, the Director of Grain Supply, Piatagorski. His lips parted, he gave the impression of speaking, but the actual words came out after a delay.

"So you need workers, I hear?", he said.

To Piatagorski, the fellow was a god-send. After all, in the backwash of middle Asia, in the summer of 1943, it was scarcely easy to find a strong healthy man in possession of all his limbs, such as was needed for the task Piatagorski had in mind. Those who might have been capable of doing the work had long since been despatched to the front lines; the others, healthy men too, were covered by "Priority" and could not be touched.

Piatagorski sized up the other fellow. He was somewhat perplexed and sought an answer to one matter that was not in the paper that the man had presented to him.

"Grisha Michailovitch Karpienko, he mused aloud. You are Grisha Michailovitch Karpienko?"

The document before him was creased and tattered. It had been carried about, doubly folded, in Grisha's pocket for some considerable time and its four parts had reached a stage of near total separation.

A Polish citizen, according to the papers; from the vicinity of Lvov; the document itself issued not in Lvov but at a transit-point: in Vorcuta, where Grisha had been released from camp.

Piatagorski, the Ukrainian Jew who had been entrusted with the supply of grain, hoped that the fellow was also Jewish. He felt the need to be of service to those tattered and hungry refugees who roamed the market of the small Uzbek township, refugees watched by cunning Uzbekies who had already wizened up to that strange mob without a Kopek between them and who had sticky fingers for anything that could be lifted by touch.

But that expression! That typical look of the Kalmik. Could it have anything in common with Jewishness?

"Grisha Michailovitch Karpienko", Piatagorski said again, "so your name is Grisha Michailovitch Karpienko."

Grisha's speech was accented, heavy, coming in spasms from some deep abyss.

"Yes", he said. "From near Lvov ... Jewish ... a refugee ..."

Piatagorksi was satisfied. He knew what he wanted to know. He ordered his secretary to complete an application form for the fellow. Then he turned towards the corner of his desk and began to write.

"Application accepted. Request applicant be supplied with rations and despatched."

But there was an item that troubled Piatagorski: the matter of arms that was part of the job. The carbines given to the watchmen who guarded the grain were not meant to be used — they didn't fire. It was better, then, to rely on one's fists. But Piatagorski did everything according to the letter of the law, so even though he knew that the arms were ineffective, he added " .... and supply a carbine ...." for the law required that the grain be guarded by a man with a carbine.

After the document had been completed, signed and sealed and later became official and approved, into the record was entered the statement: "Grisha Michailovitch Karpienko has been duly appointed as watchman over the grain which the surrounding collectives are to supply to the Government. He has taken upon himself to guard the Government's possessions with his body and his very life."

* * *

It was still summer, but the wheat was already being harvested. A row of two-wheeled carts was being drawn along the "collection" road to the site where the wheat was to be handed over to the Government. Piatagorski had arrived early at dawn, despite the hellish heat and the absence of shade anywhere. Nobody in that late year of the war had thought of building a storage shed for the grain. The sacks were tossed on to scales and emptied afterwards on an open

heap in the middle of the dry field which had been cleared for the purpose. The sole preparation had been the spreading of straw mats to indicate the place for dumping.

The wheat gleamed golden in the sun and the Uzbekis kept cursing "Ananski!"

As the day passed, the golden heap turned into a mound. Piatagorski had sent telegrams to the Central Office: "Trucks are needed to cart away the grain. We need trains before the rains start."

The replies were cold and formal. "Budit, they'll come."

Piatagorski was aggravated. "What does it mean — they'll come?"

When Grisha, assuming his duties, arrived before dusk with his carbine on his shoulder, the mound had turned into a mountain. It was impossible to look over it while to walk around that mountain of grain was a long trek. Grisha woke as if from a long heavy sleep. He placed his hands against his temples, as though in pain.

"My head?", he muttered. "For this here pile of wheat to risk my head! .... Ha! Better to call it quits right here and now. What? Risk my life for them?!"

But then, removing his hands from his head, he felt the warm loaf of bread hidden beneath his shirt. The bread changed his mind.

"What is the use of a head when lower down the stomach is empty? What wisdom is there in a head above an empty belly?"

He remained.

The moon above was dim, like a small kerosene lamp, yielding little light. He could scarcely see his hand in front of his eyes and only the shadows themselves appeared darker than the darkness.

Grisha put down the carbine, leaned back against the wheat stack and relaxed. The evening was warm. Silence enclosed him. Slowly, like a man with unlimited time on his hands, he began to break off pieces from the soft bread he held concealed and ate.

He remembered his instructions: "Should a thief appear, all you have to do is call out 'Halt or I'll shoot!'"

What followed depended on the thief's reaction. "Should he panic and run, the problem will solve itself. On the other hand, should he be cunning and know that the carbine was last fired when Napoleon entered Moscow, then in such a case, brother, you have no other way out but to grab the fellow by the throat and squeeze ...."

But no thief came. Grisha finished the loaf of bread and was glad that there was no need to grab anybody by the throat.

Around midnight, sleepiness came over him. His legs were weary from circling round the wheat stack. He was ready to give up. But the surrounding silence came suddenly alive with the long drawn-out call of some beast. From the opposite direction, a similar call responded.

"Jackals!", Grisha muttered, becoming alert. "Bleeding jackals! Now, of all times, they feel the urge to sing! To hell with them!"

The next thing of which he was aware was that the sun had risen and the sounds of the night had ceased.

★ ★ ★

The walk back to the township was pleasant — some ten miles or so. Grisha handed over the watch to the relieving guard and started out for home, to his hovel of dirt and local mud that was "home". It had a small window and a squeaking door. He shared it with his countryman David "Batiar". Together, they were the proud owners of a straw mat on which they slept and which nurtured a myriad of fleas, and of a cotton blanket which had once been filled with real cotton wool — in those good times far back in the past.

"Use the head on your shoulders," David "Batiar" said to Grisha "and we shall both survive to see the liberation .... Now look, all you have to do is tie the cuffs of your pants and fill them with wheat. The rest you can leave to me. On the market, it's worth ...."

"No", Grisha said. "I can lose my head for that. I had enough in camp."

"You should be fed fodder," David "Batiar" sneered. "It would go with your brain ...."

But later that night, when he was alone, thoughts chaotic thoughts, ran through his mind. "Don't be a fool .... don't die in a camp .... Live and see the day of liberation ...." Yet how easy David "Batiar" can organise it all .... He has ideas .... But no, remember the words of that convict — what's his name — who sawed down the trees in the forest: "One cannot reach up to the gates of Paradise by climbing on another's back."

Preoccupied with his thoughts, Grisha hadn't noticed anyone approaching until he could see in the darkness the shadow of an Uzbek and his donkey approaching.

"Karaptshook!", he called out, grabbing the carbine.

But the Uzbek and the donkey kept approaching.

"Kursak propal", the Uzbek pointed at his own stomach, indicating that he was hungry. "Baranschook!", he said, opening the palm of his hand and beginning to enumerate on his fingers, "Ismail, Akhoonby, Mustafa ...."

Grisha came to understand that the Uzbek had five hungry children at home.

"Ananski!", Grisha screamed back. "Who asked you to produce them? There is a war on .... and you are busy making children!

When the Uzbek brought out of a pocket some bank notes, Grisha's tone mellowed.

"All right, make it fast and go to hell .... and don't come back again. I don't want to see you anymore ...."

When the Uzbek and his donkey disappeared in the darkness laden with two sacks of wheat, Grisha relaxed once more. "Well, David 'Batiar', he smiled to himself, "What will you say now?"

Several nights later, the same Uzbek reappeared. This time, he had come with two donkeys.

"Karabtshook!", Grisha said, drawing a hand across his throat.

The Uzbek did not go away. "Belmida", he said in his own tongue, either not having understood or been deterred. "Kursak", he added, again indicating his stomach.

The money that Grisha obtained from the Uzbek he entrusted to his companion, the "Batiar". "Should they find the money on me," he said by way of explanation, "they may ask me where I got it all from. And then ..."

The "Batiar" hid the money behind a brick in the primitive stove which stood unused in the corner of the

hut. In that hollow, he kept the "bank", while to the market he went with only a few notes, as if to say: "This is all I have left from my monthly advance."

Slowly, first Grisha and later David "Batiar" were able to parade in khaki boots, fashionable at the time. Once bare-footed boys, half-naked with tattered clothes, they had risen to be among the upper crust.

The summer remained hot and dry. Of the Narpay, that otherwise broad bustling river, all that remained was a small narrow rivulet. The trucks did not arrive. The grain was not moved to the silos and the wheat glowed golden, a temptation, in the field.

Piatagorski cabled to Central Office repeatedly. "The wheat tempts the inhabitants"; "We need trucks before the rains come"; "Send trucks."

The replies were cold and formal.

"Budit — there will be trucks."

"What the hell do they mean by Budit — it will be?", he fumed, recognising that implicit in the reply was his continuing responsibility for the grain.

But he argued with himself. "If someone's head is in danger, why should it be mine? Haven't I sent telegrams to Central Office? Haven't I warned them? I have copies of all my cables. And have I not placed an armed guard on duty to protect the grain? I have taken all precautions. If ever they should point their finger at me, then .... If there is an endangered head, then it sat on the shoulders of the guard."

As for Grisha, sitting in the dark, he now awaited his newly found friend, the Uzbek or whoever else managed to find his way to the wheat. He had practically come to know all of them by now.

But it was quiet. No-one came. Grisha had become used to it. Used to the emptiness. To the darkness. He leaned on his carbine and rolled a cigarette.

Suddenly, the jackals started to howl.

"Suddenly. Always suddenly. Without warning," Grisha thought. He was accustomed to the howling but this time it sounded different. He felt it. There was more fervour in it and the cries were more penetrating and coming closer.

"The carbine," he thought. But immediately it occurred to him that the carbine was meant only to frighten off people. Howling jackals would not understand its meaning unless it could really spew out flames. Grisha pressed his back into the mound of wheat.

"Let my back, at least, be secure," he thought.

But in that instant, Grisha felt himself assaulted from all sides.

"Bandits ....! Basmatshes ....!"

Somebody pushed a rag into his mouth. His arms were twisted behind his back. He was helpless. Too late, he remembered the stories told in the tea-houses of the Uzbek bandits.

"Bashka propal!", one of the thieves said, thrusting a long knife towards his throat. "Bashka propal!"

Grisha felt his end had come, but they did not harm him. They had intended merely to frighten him, to scare him out of his wits. He felt a handful of notes being thrust into his hand and a finger placed upon his lips, in warning to remain silent.

Then, with scarcely a sound, the caravan of thieves with their donkeys went off into the night, as if for Grisha it had all been a dream. But the banknotes in his hand told him that a dream it had not been.

Later, he befriended them. They even drank together. The thieves made nightly visits and carried away more wheat.

Grisha and David "Batiar" took to wearing brown leather shoes in the American style and fur-lined leather jackets.

"You beaut bastard, you 'Batiar'," Grisha said with affection to his companion. "Where do you get all this stuff? Even at the market one doesn't see such things."

The "Batiar" had learnt tricks of his own. The important thing was to find out which factory was the recipient of the 'friendship' parcels sent by the Workers of the United States to the Workers of the Soviet Union. The matter was not simple. High Party members had a hand in it. But once the nod was given, the rest was easy.

"Tshepooka", the 'Batiar' said, with a grimace that indicated that although much could be told about it, it was better not to speak.

Returning home in the mornings, the money secured around his body, Grisha trembled with fear.

"How much is in the 'bank' now?", he would ask the 'Batiar'.

David stroked the stove fondly.

"Close to a million," he said, "and come the liberation, then shall we make a living .... Home in Lvov .... There shall we come to life again ...."

Grisha was comforted. After liberation, he would buy a house close to Lvov and two cows for milking. He would surely get remarried. There would be enough for that too, although after the marriage with Golda, he doubted whether he would ever take another wife.

* * *

After the incident with the bandits, Grisha was certain that he had nothing more to fear. His only concern was that the "Batiar" might be caught with the loot and, under interrogation, start "singing", even though he knew that his companion was not a stool-pigeon. David, his "Batiar" could tell the most brazen lie with such conviction that anybody listening would take it for gospel truth.

One cool, starry night, a lone rider came on a donkey. The rider, cutting across the field, approached.

"Hey, you Uzbek devil!", Grisha cried out, "Where do you think you're going? Do you want me to shoot?"

The rider stopped. As Grisha approached, the rider tore off the Uzbek cap and tossed a head.

"A woman!", Grisha called out in surprise.

"Say," the woman said in a clear Russian voice "you're quite an attractive fellow."

She dismounted from the donkey and threw off her caftan. Her body, so white, appeared before him. He saw that she was practically naked. With soft arms, she embraced him about the neck and filled him with the aroma of woman. The aroma cut off his breath. His hands felt incapable of embracing the softness that in turn held him, that soft rush of heat that forced itself upon him.

"Call me Nadia," the woman whispered. "Come, my dear .... you are a strong man, ... Come ...."

Her whisper rolled within him like a stone

cascading down ancient mountains, its echo reverberating in the silence and awakening the ancient stony mass of mountain from sleep.

Grisha threw her upon her caftan and fell on to her. She accepted him. She teased him and after a time, he reached into her like a stone at the end of its descent.

Afterwards he felt at peace though his hands still clung to her.

"You 'tshoodak', she giggled and wriggled out of his clasp.

Grisha filled her sacks with the golden grain. He loaded the sacks on the donkey's back. From a hidden pocket in his pants he pulled forth some banknotes and stuffed them into her hand.

"Will you return?," he asked.

"You 'tshoodak'," she called out once more, disappearing into the night.

Alone now, Grisha remembered his marriage to Golda. It had started off well enough. There was even some logic in the marriage. Two lonely human beings, just released from camp. Lost somewhere amongst stony mountains at the very edge of the world. They could do little but wait for the flood to end, and decided that they might as well wait together. It would, of course, be easier that way.

But more. Golda had also been healthy and strong. Her cheeks were always full of colour, although one could not say that she was never hungry. She was also ever cleanly dressed, though, admittedly, far from well. In those long barracks, they had been neighbours. They had gone out once or twice. Outside they had rested against a large boulder which had been broken away on one side. Here, they embraced. Grisha became excited. He became drunk with expectations, with a desire to become one with Golda, to feel her tremble under his body. But at the last moment, she thrust him away. "That remains secret until the wedding", she said.

Returning from the marriage ceremony that had been conducted by a Bukharian rabbi, their lorry overturned in a water-hole in the mountains. Golda's face looked as if she had fallen on a grater. The wounds were open and bleeding.

The following day, the driver of a passing truck saw them and took them to their destination ....

Now reliving the escapade with the Uzbek girl, Grisha threw his carbine over his shoulder with a sense of great importance and resumed circling the mound of wheat. His job was an important one, he told himself. He carried a carbine and had signed a paper of such significance that obliged him to risk his very head in order to protect the Government's property.

But by dawn, the incident of the preceding night filled him with anxiety. He felt as if his insides had been twisted. In his throat he felt a burning constricting sensation as if a rope was being tightened around it.

"We'll both hang," he said to the "Batiar", "yes we will, may our liberation be so certain."

"Nuts!", David reassured him.

Grisha walked over to the "bank", put in his hand and felt for the sack with the money.

"How much do we have?", he asked.

"Soon it will be a million," his companion replied. "Just a little more and then we'll be off .... and that'll be that."

To Grisha, the money alone did not seem worth the risk. It would have been much better to simply take the sack, share the spoils and leave before trouble brewed.

"What if they notice that the Uzbeks have too much grain?," he asked himself. "Then, surely, there'll be fire and smoke."

But he could not bring himself to leave. He longed for Nadia.

That night, she reappeared. He recognised her shadow immediately. He grabbed her and clung to her and fell with his lips upon her breasts. He held her with all his strength, feeling the coolness of her body, his lips, thirsty, sucking.

"Go away, you 'tshoodak'", she whispered into his ear with a smile and pressed him to her small body.

When, finally, he released her, he did so with great care lest she were a china doll that might break into a thousand pieces. If he were to break her, his life would not be worth living. He touched her and felt his body dissolve into hers. He felt that at last his ship had anchored at a shore after having gone through a great storm. From this shore, he would never leave again.

"Come away with me," he said to her, "far away where nobody can take you from me."

This time, she remained with him until sunrise.

"Forget your fancy dreams about taking me away anywhere. Even at the end of the world I cannot hide from Sergei. Seriozha would find us anywhere."

"Seriozha?"

She was a soldier's girl, he learnt. Her Seriozha was due to return from the front any day now and were he to find them, he would cut them both to pieces without a second thought. "Just like that," she said, with a swift motion of her hand. "Seriozha doesn't move anywhere without his knife in the side of his high boots. So you don't play fancy games with his property .... But tell me, have you never been with another woman? You're always so .... hungry."

"There was one," he said, "but she carried herself with her secret, as she called it. She played the virgin with me .... Nothing before the wedding. But afterwards, she acted like a saint hewn from stone .... as if one were expected to cross oneself before her .... It cost me three rubles and I got rid of her."

"You fool", Nadia said. "A man like you should have been able to tame her. On a wild horse one uses a whip."

"With force, one can get only fire out of a stone," Grisha answered.

"Your tongue is like a razor," Nadia said, biting her lips.

At sunrise, Nadia covered herself with her caftan. She pushed her hair beneath her cap and drew the donkey away from the mountain of wheat where it had been feasting.

Afterwards, Grisha felt reborn, full with a new zest for living, indeed with a lust for it. It seemed to him that all that had passed before these few hours was meaningless and that only now had he discovered that life was worth living. For thirty-two years, he had not known. She had awoken, this Nadia, hidden energies in him, energies that had lain dormant until then, and out of his awareness. He had been led into a new world by her, one begun long ago by the mere taking of a single rib from Adam's chest and transforming it into woman.

Since that creation, every male had become caught in the resulting mystery of procreation, in that ever-recurring will for renewal or the leaving behind a mark of having been on earth.

The next night, Grisha said to Nadia: "A passport .... One can buy a Polish passport from those who have been released from the camp. Let us leave together. We will assume a new name. We will live somewhere close to Lvov .... We'll have a home .... two milking cows .... a farm ...."

"You 'tshoodak'", Nadia smiled. I belong here. There is no happiness in far-off lands."

Grisha wanted to persuade her, but couldn't. He needed cunning, ingenuity, such as David, the "Batiar" possessed. And though intuition told him that he ought not to reveal the matter to his companion, it was only he, the "Batiar", who could in his name persuade her.

There was nothing to lose, he decided, in such a conversation with him.

It was quiet when he returned home. Too quiet. The nail on the wall where David's clothes usually hung was bare. Its very nakedness seemed to tell all that there was to tell.

Agitated, yet hoping, Grisha touched the stove. The brick concealing the 'bank' yielded easily. He put his hand inside the hollow, sought the sack, but could not find it. The 'Bank' was empty. Something within him died. He stared at the square opening. It looked like a grave, a grave into which a body, his own, was being lowered.

Immobile, he sat on the ground until late in the afternoon in mourning for the dead man, himself, who had passed into eternity. He was witness to his own funeral.

That night, Nadia refused to take his money.

"Wheat", she said, "one can eat. Even Seriozha can't look into the stomach. But money — oh brother! — All men's troubles come from money. If he were to see me with it .... Imagine it .... 'Where did you get it?', he would ask, followed by a knock to the teeth. 'Who gave it to you?', and then a fist in the ribs. 'So you whore around while I am fighting?', and the blood spills everywhere."

The night had become cooler, longer. Autumn was already in the air although it had not yet started to rain. Piatagorski still waited for the lorries to take away the grain before the rains came. Grisha, too, waited, waited for the liberation. But there was a war in the land and one remained helpless before it.

Two weeks later, when Nadia came on her donkey, Grisha carried her off the beast as usual, took her in his hands and felt a dampness in her face. It was salty, bitter.

"Have you been crying?", he asked, disturbed that he had not been present when she might have needed him.

"Seriozha has returned," she said sadly. "He's somewhat cut up but he has all his limbs and a new knife in his boots. He told me about the Germans. They make knives which are so sharp that a man can shave with them. Sharp. Very sharp."

At that moment, his whole world became a single dark night that swallowed up Nadia and her donkey. Dawn was rising but he scarcely noticed it.

"Finished!", he murmured, "it's all finished."

He grasped his throat and thought back to the beginning of his assignment.

"For a piece of paper .... a signed paper to guard the property of the state .... To risk my head for it .... Finished. No more home .... no more Lvov; no cows, no fields, no millions, no Nadia .... Only I .... alone .... and for myself .... For myself alone .... Enough!"

With a swift movement, he thrust the carbine into the wheat. He pulled his belt tightly around his waist and threw a sack over his shoulder.

"To hell with it!", he said into the void. "To hell with it all!"

And he set off into the field, heading eastward, into the direction where the sun had begun to rise.

BOOK REVIEW

HORROR AND CONCERN

Yossi Berger ***Conversations with Snakes*** *Neptune Press, 1981*
Illustrated by Kirsti Berger

by Judith Rodriguez*

"Conversations with Snakes" by Yossi Berger
illustrated by Kirsti Berger

(Neptune Press 1981)

These poems ride unashamedly on the urgency of their subject-matter, which is the existence led by schizophrenic patients in a psychiatric institution. Yossi Berger, as a researcher doing postgraduate work, has had the experience, known to revolutionaries and humanitarian people of all kinds, of finding that observation of the atrocities of the human condition is not enough. He feels impelled to speak for the sufferers.

His short preface contains a comment of the utmost interest: It also needs to be said that at times I found that readers of these poems could not easily identify the speaking voice; is it the patient, the nurse, the writer or who? Good!

The acceptance in that "Good!" shows a hearty endorsement, not of confusion of roles, but of the unity of the human race in confronting derangement and suffering. Indeed, not just in confronting suffering, but in doing the suffering.

The snakes of the title bedevil the speakers of the poems. On the voices go and on, talking out obsessions, mixing them with observed circumstances

— the paraphernalia, schedules, and inmates of the institution. They talk in bursts, clusters of short lines, crowding curses and pleas, nightmare vision and fact oppressively together.

If you know as little as I do about the behaviour of such patients, you will be repelled by descriptions like

A man with plaster on both arms,
From his fingers to his elbows
STOPS.
48 stitches in his face
some torn off, bleeding,
by his own fingers.
Food crusted on his short moustache
like yellow flotsam
at a deserted foreshore;
pupils as wide as caves;
unshaved he stands there staring,
a fresh bandage around
the finger off which he tore out
with his teeth
the nail off the bone to the quick
off the mind, without a sound ...

But feeling takes an extraordinary turn when he meets a shuffling, absent old woman:

Fish gulp for air
all around, lazy
but watchful.
He begins
a slow shuffle
down his track
in the corridor,
with the old woman
grasping his plaster
with one hand
and four-legged tent
with the other.
She stares at the mind
beyond the caves.
A tender smile
erupts on her withered face.
Through inflamed gums
she tells him
that she knows
that he'll be alright.
"Oright" he mutters
and presents the old woman
to a reluctant nurse.

("Arms of Concrete")

It might seem that this is a limited mode, conditioned by fresh observation and not likely to develop. However, there's more to Berger's work — an edge of compassionate irony that may well carry him on beyond the immediacy of the present theme.

I fish for normality
behind darkened eyes
that look for tender hands ...

This instinctive
measure of control and normality
is now become a case history
of a young man with thick glasses,
who is neither a clear
nor pure nor definite case
of anything,
but is becoming a clear case
of an old man.

("Fishing")

The sober control of atrocious knowledge, and the variety which keeps me reading with interest to page 67, are guarantees for the future. Kirsti Berger supplies line drawings of appropriate desperation, of which those on p. 19 ("Snake Infants") and p. 45 ("Machine-gun Guitar") strike me as strong renderings of symbolic horrors, and the illustration to "Arms of Concrete", already quoted, translates the difficult realistic description which is a principal strength in the poems.

*Judith Rodriguez is a well-known Australian-Jewish poet and poetry editor of "Meaujin".

BOOK REVIEW

"THE JEWS"

by Raymond Apple (Thomas Nelson Australia $9.95 — in the series, "MAKING AUSTRALIAN SOCIETY")

by Louise Rosenberg*

The series "Making Australian Society", of which Raymond Apple's "The Jews" is one of more than twenty component parts, is a creditable attempt to avoid the social dissonances which beset so many other diverse and multi-cultural societies. Each volume, made up of some 112 pages, deals with a particular ethnic group, highlighting its participation and contribution to politics and the environment, to primary and secondary industries, as well as to the professions. The success of the series will be in the extent to which it heightens the awareness of the indigenous community and of each ethnic community in turn to the existence and sensibilities of others in their midst.

The volume, "The Jews" is ideal — within its limits — particularly for non-Jews, who need to know about us; it is particularly useful for students and their tutors, for the social observer and commentator, as it is for all self-doubting Jews. The book is informative, but although to the Jew it may not add anything significant that he does not know, the book does help admirably to define more clearly his identity.

From the outset, Rabbi Apple takes up the challenge to describe and interpret the universality of the Jewish way of life for a wide reading audience. His first two chapters, entitled "Who are the Jews?" and "What does Judaism Believe?" vividly, crisply and methodically introduces these "peculiar" people with their long tradition of persecution and of having been misunderstood. To Rabbi Apple, the Jews are not a race, nor merely a religion. The Jews are "a people who were **given** a religion"; Jewishness is a way of life and "the Jews" common experiences and shared aspira-

tions have increasingly cemented their bonds as a people."

"The Jews" aims to clarify the position of Jewish citizens in Australian society. They are an integral, but nonetheless distinct, part of that society. The earlier-mentioned common experiences and shared aspirations have moulded a distinctive identity. The author points to the value of Jewish ethical teachings — a central feature in the life of all Jews — in the forming of human relationships at every level.

The text of the book is clear, concise and vigorous, and is accompanied by more than fifty excellent appropriate illustrations. It makes for credible, compelling reading, as much for its colourful accounts of the exploits and contributions of pioneering Jews as for their flaws and weaknesses, individually and collectively, none of which is ever shirked or "glossed over". In the chapter entitled "Agony and Ecstasy", the author records the resentments of "established" Jews against the refugee immigrants and of having to absorb them into their own midst, first in the Depression years of the 1930s, then in the post-War 1940s. But the increases in population, increases which more than trebled the Jewish community, brought rewards when many of the newcomers "served their new country well .... working in essential occupations and contributing especially as scientists and research workers in the war effort .... Others set up new industries and manufactured goods which previously had to be imported, particularly optical and precision instruments. Yet others helped to develop new types of textile and engineering projects. Besides which, they brought with them a resurgence of Jewish learning which engendered new vitality and impetus to the communities' religious and educational needs.

Rabbi Apple's story continues, recounting how the Jews of Australia withstood — nay, gained new strengths from — the vicissitudes of life which developed from a pioneering environment, with its ebbs and flows, to become part of the country which "substantially influenced the United Nations' deliberations on the Palestine problem in 1947 .... and steered the debates towards the vote that eventually brought Israel into being". Thus, "Australia was fittingly one of the first nations to give recognition to the State of Israel when it was proclaimed".

Whilst names of individual Jews in this book are not of primary relevance, some salient examples of men and women who were trail-blazers and who contributed notably as a direct result of their Jewish backgrounds might have been included specifically rather than through abstract allusion. Those who are mentioned — Monash, Isaacs, Sir Zelman Cowen, Samuel Alexander, Jacob Joseph and prominent ministers of religion — are already well-known and widely-recorded and all readily identified as Jews. But it might not have been inappropriate to name those in the various fields of endeavour whose efforts have considerably advanced Australia's development — men like Barnett Levey, Sidney Myer, Isaac Horowitz, as well individual Jewish artists, writers, actors, educationalists and politicians, not to mention the many men and women prominent in medicine, law and the sciences.

Rabbi Apple has made good use of the archives of the Australian Jewish Historical Society (of which he is a vice-president) and particularly of the researches of the late Dr. G.F.J. Bergman, to whom he has dedicated this book.

There is a useful index to the book and an important list of suggestions for follow-up activities to enhance the understanding of Jews and Judaism. The book is highly recommended.

* Louise Rosenberg is Honorary Secretary of the Australian Jewish Historical Society.

A Letter to the Editor

Further reflections on a book

Erwin Frenkel

The book by Reverend William Katz, "Ein Judischdeutsches Leben 1904-1939-1978", reviewed by this writer in the previous issue of the Melbourne Chronicle (June-July 1981) has led to speculations of at once a broader and a more personal nature beyond the scope of mere review.

Reverend Katz, it was noted, is ultimately an optimist, who, following Maimonides, believes without reservation in the salvation of mankind and, in a more practical way, says to his contemporary German Karl, "Have a look at this. This is what your parents did. How can you get that egg off your face, unless you tell your children that it (The Holocaust) was an indefensible moment of indulgence of sadistic lust; and unless you purge your soul, by confession together with a resolution that it must never happen again, not here, nor anywhere else?"

Reverend Katz in his attempt to answer the puzzle: "How could it happen?" points to the injection into children's minds of anti-Jewish venom in the form of the crucifixion story. However, he is much milder than Pope John XXIII, quoted in the "Catholic Herald" of May 14, 1965 and in "The Jews and Ourselves" Summer issue of 1965. Here, Pope John XXIII said, "We are conscious today that many centuries of blindness have cloaked our eyes so that we can no longer see the beauty of thy chosen people nor recognise in their faces the features of our privileged brethren". "We realise that the mark of Cain stands upon our foreheads. Across the centuries our brother Abel has lain in the blood which we drew, or shed tears we caused by forgetting thy love. Forgive us for the curse we falsely attached to their names as Jews. Forgive us for crucifying thee a second time in their flesh. For we know not what we did ...."

At the funeral of Pope John XXIII in 1963, one of the attending cardinals was heard to say: "It will take us fifty years to undo the damage he did."

There was no need for the cardinal to worry unduly. A few months ago, Pope John Paul II consoled Arab

Christians who had complained that they had been offered $5000 a head to leave Israel by saying: "I know how you feel. You are in the same position as the Poles." "Really?", one is prompted to say. Who offered Poles $5000 a head to leave? In fact, how many of them would be permitted to leave even if they **had** to pay? And how many of them could you see for dust, paid or not, if they were permitted to leave?

Still, the picture is not uniformly bleak. On February 6th, 1981, Dr. Michael Novak, the U.S. representative to the U.N. Commission on Human Rights, a distinguished Catholic theologian, philosopher and author, replied to attacks on Israel by Arab representatives, in his first speech before the Commission: "Our delegation is new", he said, "but the charges heaped against Israel before this commission are old. They have long since been aired, objectively examined, and discarded in the dustbin. The State of Israel is a fact. The Egyptian-Israel peace treaty is a fact. The Camp David Accords are a fact. These are realities to which passion must accommodate itself." He even managed to cull a note of optimism from the often depressingly-ugly proceedings of that assembly. He said: "We all know that pearls come from oysters, silk from worms, butterflies from caterpillars — and great human vision from poor human clay".

This, perhaps, is the optimism the kind of which Reverend Katz shares. And yet: if facts were to speak, a recent survey in Germany, reported in "Der Stern", has shown that 50% of the people still harbour some feelings against the Jews, while 1/3 have **strong** feelings against them. That is the average. It is worse with people aged 60 and over, though more encouraging among the younger Germans. It would be wrong to think that these figures are peculiar to Germany. I suspect that they apply to all Western countries. Hegel, one could say, was right. The only thing that history teaches is that neither people nor government ever learn from history.

Counsellor

Jean Thornton

She sustains parents
who retreat from problems
behind a screen of valium
or advance into violence

she counsels schoolgirls
whose lives encompass acts
she would once have found
unthinkable

her Jewishness lends compassion
however vile the deed
however terrible
the consequences

but this generosity of spirit
leaves her emotionally threadbare
with now protection
against personal blows

who then is to counsel
the counsellor?

Je commence, je commence

Barbara Giles

Summer's spilling over
into winter now,
fallible, the lilac
purples leaf thinned bough.

Rumpled rose is blowing
in wind too warm to blight
and the freaked nasturtium
dares the frost to blight.

Summer's late, I'm lucky
the cold delays,
crowding a summer's blooming
into leaf-fall days.

Parent imperfect

Barbara Giles

We give our little child
what the beasts give
shelter and food,
a warm nest and our love.

Then child encounters world
we, ignorant monitors
blind leading blind, must tell
less than he needs, construe

Law that is not of the heart,
out of our fault, show truth.
The ancient dragons hiss,
the timeless whores cajole.

And years have dulled us
before the prodigal shows,
warm at his breast, the amulet
given in childhood, love.

egg

stephen j williams

Something about them
is difficult to touch
with their bloody insides
awesome and fragile

treat lovers delicately

their skin is strong
but thin
as they move from room to room
with their soft soft edges
like shadows
and internal affairs of eggs

that at the slightest jolt
display their dark insides
rich with confusion

Would I say hello next time I meet her in the street

Susan Bacsi

I met a little lady
quite by accident
we talked of cooking and ornaments
and brass candlesticks
she walked with her husband
arm in arm
she asked if I lived near here
and would I say hello next time
I meet her in the street

the light was dazzling
the street bare
with little shade
as I walked
I thought of the why of it
and of a time
when I talked to a student of philosophy
and poplar trees turned thin silver-sided leaves
to a pale winter's sun
and we talked of youth and maths
and the sabbath
and he smiled the smile of wisdom
and laughed
the laugh of joy

the gardens were neat
the units modern
and for a moment a glimpse
of some darkness
for the why of it
puzzled me
the why of it
puzzled me.

The "Melbourne Chronicle" —

Subscription Form

Name ....

Address ....

.... Postcode ....

SUBSCRIPTION RATES: $6 for 1 year (6 Issues)

Please send remittance to:
"Kadimah", 7 Selwyn St., Victoria, 3185

WITH COMPLIMENTS

**CASTLE
KNITTING INDUSTRIES**

KNITWEAR & HOSIERY
MANUFACTURERS

•

**326-348 LYGON STREET
EAST BRUNSWICK 3057
PHONE 380 8114**

*With the compliments
of*

**M. LIGHT & CO.
Pty. Ltd.
M. LIGHT
TEXTILES (AUST.)**

3RD FLOOR
333 FLINDERS LANE,
MELBOURNE. 3000
PHONES: 62-6248, 62-6249

The Managing Director,
MR. M. ROTH and STAFF

WHEEL OF FASHION

14 SPINK ST. GARDENVALE. 3185

EXTEND GREETINGS ON THE
OCCASION OF THE
70TH ANNIVERSARY OF THE
"KADIMAH"

צום 70־יאריקן יובל

פון דעם יידישן קולטור־צענטער
„קדימה“
אונדזערע בעסטע ווונטשן

פאמיליע ה. אַרבאַך
טוראק

WITH BEST WISHES FROM:

MAGNET SHOE CO. (AUST.) PTY. LTD.

24 HIGH STREET,
NORTHCOTE

Phone:
481-4434 489-0159

WITH COMPLIMENTS AND BEST WISHES

EDWARD LUMLEY & SONS (VIC) PTY. LTD.

Managing Agents for
NATIONAL EMPLOYERS MUTUAL
GENERAL INSURANCE
ASSOCIATION LIMITED.
(Incorporated in England)

Registered Office:
538 COLLINS STREET, MELBOURNE. 3000
TELEPHONE 62-0351

B&L
Blackburn & Lockwood
PTY. LTD. R.E.S.I.

Estate Agents, Auctioneers, Valuers

1017 High Street,
Malvern. 3143
Phone: 20-7821

CHERRY LANE PTY. LTD.

with Miss Mouse

★

167 FLINDERS LANE,
MELBOURNE. 3000.
Phone 654-3033

WITH COMPLIMENTS:

On the occasion of the
70TH JUBILEE

Newman & Czarny
CONSTRUCTION CO. BUILDERS

2 Charnwood Crescent
ST. KILDA

מיר באַגריסן די „קדימה" צו איר

70־יאָריקן יובל

און ווינטשן איר דערפאָלג
אין איר נישט לייכטן קאַמף
פאַר אויפהאַלטן
די יידישע קולטור־ווערטן.

הערשל און ראָזע מעד
(מיאַדאָווניק)

ב"ה

NAGILA

כשר קייטערינג

אונטער דער השגחה פון
הרב חיים גוטניק
פון דער עלוווד תלמוד־תורה

האָבן דאָס פאַרגעניגן צו מעלדן, אַז זיי האָבן
איבערגענומען די פולע און אויסשליסלעכע רעכטן
כשר קייטערינג פאַרן

מעלבורנער הילטאָן־האָטעל

און זענען גרייט פאַר אייער קומענדיקער שמחה.

פאַר בעסטער פּראָפעסיאָנעלער כשר־קייטערינג, קאָנטאַקטירט

מר. ה. אונגער

טעלעפאָנען: 489־7455, 489־7997
נאָך די אַרבעטס־שעהן: 578־9182
(A DIVISION OF UNGER CATERING PTY. LTD.

With Compliments of . . .

M. RECHT ACCESSORIES

TRIMMING FOR THE CLOTHING TRADE

126-132 FLINDERS LANE
MELBOURNE. VIC. 3000
Telephone: 63-7457, 63-8583

מיר באגריסן הארציק די בויערם פון דער
„קדימה"

זייט מצליח אין אייער ווייטערדיקער
וויכטיקער ארבעט.

יודזשין, מינדל און צמריה
אָרענשטיין
מאַנטרעאַל, קאַנאַדע

די הארציקסטע באַגריסונגען

צו אייער 70טן יובל

איר זאָלט פאָרזעצן צו באַרייכערן
דאָס יידישע קולטור־לעבן
און אירע אומשעצבאַרע קוואַלן פאַר
לאַנגע יאָרן.

עזריאל נאַקס
ניו־יאָרק
פאר. שטאַטן

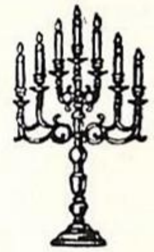

ON BEHALF OF THE
VICTORIAN B'NAI B'RITH
COUNCIL AND ALL MEMBERS
OF B'NAI B'RITH IN VICTORIA,
I WISH TO CONGRATULATE
"KADIMAH" ON ITS
70TH ANNIVERSARY

FRANK KLEPNER Chairman
VICTORIAN B'NAI B'RITH
COUNCIL

ושננתם לבניך
UNITED JEWISH EDUCATION BOARD

THE EXECUTIVE
AND I WISH THE
"KADIMAH" SINCERE CONGRATULATIONS
ON YOUR 70TH ANNIVERSARY AND
EVERY GOOD WISH FOR THE FUTURE.

I. PLACK — President

צום

70־יעריקן יובל פון דער „קדימה"

אונדזערע בעסטע ווּנטשן
פאַר דער צוקונפט

פאַמיליע א. דאָרעמבוס
האַרטלעי עוועניע,
קאַולפילד.

"CLUB SHALOM"
ASSOCIATION OF
JEWISH REFUGEES
FROM U.S.S.R.

„שלום"
פאַרבאַנד פון
רוסישע יידן

CONGRATULATE THE "KADIMAH"
AND WISH HER SUCCESS IN THE FUTURE.
ווינטש די „קדימה" דערפאָלג
צו דער געלעגנהייט פון איר
70־יאָריקן יובל

With Compliments from:

P.A. KNITTING MILLS

59 GLENHUNTLY ROAD

CLOTHING TRADE SUPPLIERS

TEL. 63-7457 63-8538

1956 פאָרטרעטן — י. ב. ראָזען;
1957 אויסגעריסענע בלעטער — י. ראַפּאָפּאָרט;
1957 געקליבענע שריפטן — י. ב. ראָזען;
1960 תנ"ך אימפּראָוויזאַציעס — י. ראַפּאָפּאָרט;
1960 ליכט און שאָטן — הערץ בערגנער;
1962 זוימען אין ווינט — י. ראַפּאָפּאָרט;
1962 טריבע הימלען — י. מ. לעווין;
1963 מהות פון דיכטונג — י. ראַפּאָפּאָרט;
1964 פונקען און פלאַמען — י. קאַהאַן;
1964 דער קוואַל פון אייביקייט — הרב י. ראַפּאָפּאָרט;
1965 ניעסוויעזשער ייִדן — מ. אייזענבוד;
1966 מיין שטאַרקייט און מיין געזאַנג —
הרב י. ראַפּאָפּאָרט;
1966 וווּ דער אמת שטייט אײַן — הערץ בערגנער;
1966 מאַדאַם אַדלער — ל. פרידמאַן;
1967 אויסטראַליש ייִדישער אַלמאַנאַך (3) „קדימה"
1967 פייערלעך אין נעפּל — י. ראַפּאָפּאָרט;
1967 פראַגמענטן פון אַ לעבן — י. ראַפּאָפּאָרט;
1967 נוסח ראַפּאָפּאָרט — מ. אייזענבוד;
1968 אַזוי ווי אַ רויז צווישן דערנער —
הרב י. ראַפּאָפּאָרט;
1968 ריזן און קאַרליקעס אונטער איין דאַך —
י. ראַפּאָפּאָרט;
1970 אַליין אין געזעמל — מ. אייזענבוד;
1971 אויפן צעשיידוועג — י. קאַהאַן;
1971 מ'דאַרף זיין אַ מענטש — הערץ בערגנער;
1973 יוגנטלעכע בלאָנדזשענישן — מ. אייזענבוד;
1973 6 מיליאָן — און איינער משה ליין (לאַנקער);
1974 די סאַגע פון די זעקס טעג — י. מ. לעווין;
1974 אונדזער שיף וועט נישט אונטערגיין —
הרב י. ראַפּאָפּאָרט;
1974 ייִדיש לאָדזש — יזכור־בוך — לאָדזשער צענטער;
1974 קינדער אין געטאָ — שבע גלאַס ווינער;
1975 דאָס איז מיין לעבן — פייגע רחל בענעט;
1976 דער אָפּגאָט אין פייער — ג. שאַיאַק;
1976 שמועסן מיט אויסטראלישע שרייבער—י. קאַהאַן;
1979 פּאָרטרעטן און פּראָפילן — י. קאַהאַן;
1979 ייִדישער ווידערשטאַנד אין נאַצי־אָקופּירטן פּוילן
י. י. קאָרץ (וו. יאַבלאָנסקי);
1981 אונטער רויטע הימלען — ש. שוואַרץ.

✶

דעם ביבליאָגראַפישן מאַטעריאַל האָט צונויפגעזאַמלט

פ. קרישטאַל.

באַגריסונג פון לוי שאַליט

צום יובל־קאָמיטעט פון „קדימה",

גוטע און ליבע פריינד!

געקומען ערשט אַהער פון ישראל, וווּ איך בין געווען אַ לענגערע צייט, כימים ימימה (ווי אַלע יאָר). דערפאַר דער פאַרשפּעטיקטער ענטפער אויף אייער איינלאַדונג, וואָס איך האָב דאָ געפונען.

איך האָב געהאַט דעם פאַרגעניגן צו זען אייער ישוב און די געבענטשטע ייִדיש־אַרבעט פון אייער „קדימה", און הגם דאָס איז געשען מיט יאָרן צוריק, זענען דאָך געבליבן אָפּגעקריצט אין זכרון נעמען פון אייערע איבער־געגעבענע אַקטיווע טוערס, פנימער פון האַרציקע ייִדן; און אייער ייִדיש־עולם, דאָס רוב דורכגעגליטע אין גרויסן פאָלקס־פאַרלענד, איז מיר נאָענט און אייגן.

איך לייען מיט גרויס אינטערעס אייער זשורנאַל, וואָס ווערט ארויסגעגעבן מיט אינטעליגענץ און קולטורעלע אחריות, און פאָלג נאָך, דורך דעם, אייער אַרבעט.

געוויס איז די אַרבעט פון אייער „קדימה", צו אויפ־היטן ייִדיש, נישט קיין לייכטע. אָבער נאָכן אויסראָט פון אונדזער מזרח־אייראָפּעאישן ייִדנטום האָט נישט געקענט געמאָלט זיין, אַז ייִדיש־לשון זאָל האָבן אַ לייכטן לעבן. ייִדיש לעבט אונטערן צייכן פון כרת־גזר וואָס איז געקומען איבער די מיליאָנען פון אונדזער פאָלק. ייִדיש פילט, אַז עס לעבט אונטערן דאָזיקן צייכן — און דאָס איז דער זכות פון ייִדיש: צו זיין, דורך איר געראַנגל פאַרן לעבן, דער מאָנער און דערמאָנער פון פאַרשניטענעם פאָלק. און אַלע וועלכע האַלטן אויף און שטאַרקן ייִדיש דאַרפן פילן אָט דעם זכות, וואָס אונדז איז באַשערט און אָנגעטרויט געוואָרן.

זענען דאָס יום־טובדיקע באַגריס־ווערטער? אָבער אַ שמחה וואָס האָט נישט קיין ייִדישע טרער איז נישט קיין ייִדישע שמחה — און געוויס אַזוי אין אונדזער דור.

זאָל דער יום־טוב אייערער אייך זיין — יעדערן פון אייך און אייך אַלעמען צוזאַמען — צו שטאַרקונג, צו ייִדיש־נחת, אויף לאַנגע אַקטיווע יאָרן.

איך בין מיט אייך אין אייער יום־טוב — און אויך אין אייערע וואָכעדיקע טעג.

לוי שאַליט

יאָהאַנעסבורג, 18טן יוני 1981

יידישע ביכער און שרייבער אין אויסטראַליע

אין 1937 איז דערשינען דאָס ערשטע בוך געדרוקט אין יידיש, ארויסגעגעבן דורך דער „קדימה". דאָס איז געווען „דער ערשטער אויסטראַלישער אַלמאַנאַך", אַ בוך פון 337 זייטן. דאָס איז געווען דער אָנהויב, און אַ געוואָגטער אָנהויב פאַר אַ ישוב פון 5000 יידן.

אין יאָר 1942 איז דערשינען דער צווייטער אַלמאַנאַך; איצט ווען די „קדימה" פייערט איר 70טן יובל, איז נויטיק אונטערצושטרייכן דעם ביישטייער פון דער „קדימה" אין פאַרלאַג־וועזן וועלכער האָט זיך אַנטוויקלט אין מעלבורן. די „קדימה" האָט געשאַפן די אַטמאָספער, געגעבן דעם סטימול די יידישע שרייבער וועלכע האָבן זיך דאָ איינגעאָרדנט, צו שרייבן און ארויסגעבן זייערע ביכער. איך שטעל זיך קוים פאָר, אַז אָן דער עקזיסטענץ פון דער „קדימה", וועלכע האָט אויפגעהאַלטן און געפלעגט די יידישע קולטור און שפּראַך, וואָלט מעגלעך געווען, אַז די ביכער זאָלן דערשיינען. ביי דער געלעגנהייט וויל איך ברענגען פאַר די לייענער די רשימה פון ביכער, וועלכע זענען געשריבן געוואָרן אָדער דערשינען אין מעלבורן:

1937 אויסטראַלישער יידישער אַלמאַנאַך (1) „קדימה";
1939 אויסטראַלישע דערציילונגען — פּ. גאָלדהאַר;
1942 אויסטראַלישער יידישער אַלמאַנאַך (2) „קדימה";
1943 געלעבט און געחלומט אין אויסטראַליע — י. נ. שטיינבערג;
1943 אָפענע רייד צו אויסטראַלישע יידן — י. נ. שטיינבערג;
1943 דריטע זייט פון מעדאַל — ח. ראָזענשטיין;
1944 דאָס נייע הויז — הערץ בערגנער;
1944 צושטייער — זאַמלבוך — ל. פינק־פאָנד;
1944 די פאַרלוירענע בת מלכה — ב. וואַרשאַווסקי;
1944 שטימונגס־לידער — ק. שאַרף;
1945 מגילת טראסק — ח. ראָזענשטיין;
1946 געשיכטע פון יידישן ישוב אין באַלאַראַט — א. שולמאַן;
1946 10 יאָר יידישע שול אין מעלבורן — פרץ־שול;
1947 צווישן הימל און וואַסער — הערץ בערגנער;
1948 טראָפּנס גלויבן — י. ראַפּאָפּאָרט;
1948 דער אומקום פון ביאַליסטאָקער יידנטום רפאל רייזנער;
1949 בלעטער פון פּיין און אומקום — זאַמלבוך — ייוו"אָ־קאָמיטעט;
1949 אונטער פרעמדע הימלען — יאָסל בירשטיין;
1949 געזאַמלטע שריפטן — פנחס גאָלדהאַר;
1949 העלדן און קרבנות פון דער איבערגאַנגס־צייט — י. ראַפּאָפּאָרט;
1949 היימישע געשטאַלטן — י. ראַפּאָפּאָרט;
1949 שלום עליכם — צו זיין 90טן געבוירנטאָג — י. ראַפּאָפּאָרט־י. גיליגיטש;
1950 יעקב ספיר און זיינע נסיעות — הערש מינץ;
1950 פון אַלטן קוואַל — רעוו. ש. רוצקי;
1950 טלאָמאַצקע 13 — י. ב. ראָזען;
1951 ליטעראַטור אין דעמאָקראַטישע און טאָטאַליטאַרע לענדער — י. ראַפּאָפּאָרט;
1953 שלום אַש'ס ליטעראַרישע נצחונות און מפלות — י. ראַפּאָפּאָרט;
1955 דאָס הויז פון דזשייקאָב איזיק — הערץ בערגנער;
1956 געלעבט הינטער קראַטן — מ. אייזענבוד;

פון בריוו, וועלכע מ'האָט אונדז געשריבן און די ענטפערס . . .

מען מוז זיך מודה זיין — מ'האָט אונדז געהערט ווי דעם קאָטער.

הערוויל האָבן מיר צוגעקראָגן אַ וואָגיקן פאַרביינדעטן, און דאָס איז דער „טיים"־מאַגאַזין, און זיין טאָלאַנטירטער, וווּנדערבאַרער עסייאיסט ראָדזשער ראָזענבלאַט.

אויך ער איז געקומען צו דער איבערצייגונג, וועגן דער שעדלעכקייט פון שרייבן בריוו. אין אַן עסיי („טיים"־12טער יוני 1981) וואָרנט ער: „שרייבט נישט קיין בריוו". עס זענען דאָ — שרייבט ער — „בריוו־שרייבער וואָס קאָנען זיך נישט העלפן, ווי למשל יונגע מיידלעך, אָדער מענטשן מיט דרינגענדע אַמביציעס פאַר געזעלשאַפטלעכע טוער".

מיר באַדויערן בלויז, וואָס אונדזער בריוו־שרייבער געהערן נישט צו דער ערשטער קאַטעגאָריע, דערפאַר געהערן זיי (ווידער צום באַדויערן) צו דער צווייטער קאַטעגאָריע.

אַ לעצטע וואָרענונג צו די בריוו־שרייבער:

אין די „יידישע נייעס" קריטיקירט אַ בריוו־שרייבער דער יידישער ראַדיאָ־אוידיציע פאַר אָנגעבן אַלס מחבר פון דעם באַרימטן ליד: „איז אַוועק צום קריג דער מלך" דעם דיכטער אברהם רייזען. ער ווייזט ריכטיק אָן, אַז אברהם רייזען האָט עס בלויז איבערגעזעצט פון פויליש. דערביי פאַרפעלט ער נישט אָנצווייזן, אַז דאָס ליד האָט געשריבן די דיכטערין אָזשעשקאָוואַ.

געשריבן דאָס ליד האָט אָבער די דיכטערין מאַריאַ קאָנאָפּניצקאַ.

ווי די מעשה קאָן נישט זיין — רעקאָמענדירן מיר די צוקונפטיקע בריוו־אַלקאָהאָליקער דורכצולייענען די עסיי פון „טיים"־מאַגאַזין.

אפשר וועלן זיי פאָרט עפּעס לערנען . . .

מעם

„אויף זיכערע ברעגן"

דערציילונגען פון סערזש ליבערמאַן

מיט אַ קורצער צייט צוריק, איז דערשינען די ערשטע זאַמלונג דערציילונגען אין ענגליש, וועלכע האָבן אין מאַנוסקריפּט פאָרם באַקומען די „עלען מאַרשאַל"‑אויסצייכענונג אין יאָר 1980. די אויסצייכענונג טיילט אויס יעדעס יאָר דער פאַרבאַנד פון אויסטראַלישע שרייבער. הײַ‑יאָר (1981) האָט ליבערמאַן ווידעראַמאָל באַקומען צוגעטיילט די אויסצייכענונג, פאַר אַ צווייטן מאַנוסקריפּט פון קורצע דערציילונגען.

אין באַגלייט‑בריוו צו דער אויסצייכענונג, שרייבט די זשורי:

„דעם מחברס הויפּט‑אינטערעס — דאָס זענען צווישן מענטשלעכע באַציאונגען. אין די דערציילונגען קומט צום לעבן די וועלט, ווו איינער איז אָפּהענגיק פון אַנדערן. דער מחבר פאַרגעסט קיינמאָל נישט, אַז מענטשן עקזיס‑טירן נישט אין קיין וואַקום (חלל). דאָס בעסטע וואָס עס איז דאָ אין די דערציילונגען איז קאָנצענטרירט אויף דער צופּאַסונג און סביבה. בײַדע עלעמענטן זענען פאַרפונדע‑וועט אין בולטע בילדער און אויסגעדריקט אין פאַר‑טאַפּנדיקער פּראָזע, דער שרײַבער נוצט אויס פולקאָם די אוצרות פון דער שפּראַך".

סערזש ליבערמאַן איז אַלס קינד (אין 1951) געקומען קיין אויסטראַליע. פּאַראַלעל מיט אַלגעמיינער בילדונג, האָט ער אויך פאַרענדיקט די שלום‑עליכם זונטיק‑שול. הײַנט צו טאָג איז סערזש ליבערמאַן אַ פּראַקטעצירנדי‑קער דאָקטאָר מעדיצין. חוץ דערציילונגען, שרייבט ער אויך אָפּהאַנדלונגען וועגן ביכער און ליטעראַטור. אין משך פון די לעצטע פינף יאָר איז ער רעדאַקטאָר פון דעם ענגלישן טייל פון „די מעלבורנער בלעטער".

מיר ברענגען דאָ עטלעכע אויסצוגן פון אַן איבער‑בליק וועלכן ס'האָט אָנגעשריבן די ליטעראַטור‑סטודענטין אַננאַ ווראַבי, נאָך באַקענען זיך מיטן מאַנוסקריפּט.

„אין די 17 דערציילונגען וועלכע גייען אַרײַן אין בוך, האָט דער מחבר אַדאַפּטירט פאַרשידענע ראָלן: אַן עמיג‑ראַנטן קינד; אַ דאָקטאָר; אַן איבערגעלאָזן ווייב (עגונה) אַ טוריסט; מעשׂות פון יידישע אימיגראַנטן און זייער צו‑פּאַסונג; אָדער נישט קאָנען זיך צופּאַסן.

אַחוץ שילדערן די שפּאַנונג צווישן עלטערן און קינ‑דער (דער ריס צווישן דורות) און אויך אינערלעכע קאָנ‑פליקטן, וועלכע ס'לעבן אַדורך די העלדן גופא, ווען עס קומט צום פאַרמעסט צווישן העלעניזם און יידישקייט (אַ. וו. באַצייכנט עס; צווישן העלאַס און ירושלים) אַריס‑טאָטל און משה רבינו; צווישן עקזיסטענציאַליזם און דעם בעל שם טוב.

טייל דערציילונגען פאַרנעמען זיך מיט פראַגן ווי: גלויבן נאָכן חורבן. דער קאָנפליקט צווישן לאָגיק און גלויבן; צווישן לאָגיק און עמאָציעס — און די קאָמפּלי‑קאַציעס ביי אַ מענטשן, אין וועלכן ס'ראַנגלען זיך די אַלע דריי — גלויבן, לאָגיק און עמאָציע.

באַגריסן מיר אונדזער פריינד סערזש ליבערמאַן מיט זיין ליטעראַרישן דערפאָלג.

אַן אָפּשאַצונג וועגן דעם בוך וועט די רעדאַקציע ברענגען אין קומענדיקן נומער.

פאַרבייגייענדיק...

מאַכט פאַרשיכורט...

לייענענדיק י. ראַפּאַפּאָרטס „תנ"ך־אימפּראָוויזאַציעס", האָבן מיר זיך אָנגעטראָפן אויף קאָמענטאַרן, וואָס זענען אונדז אויס זייער קענטלעך. אָט שרייבט ער (זייטן 44‑45)

„האָט מען געדאַרפט האָבן אַ פּאַסיקערן, מער פאָלקס־טימלעכן מלך ווי שאול? ווען מען זוכט אים אַרום, שוין נאָך זיין געזאלבט ווערן, קאָן מען אים נישט געפינען. ער האָט זיך פאַר ענִיוות אויסבאַהאַלטן צווישן זאַכן (נוח בא אל אל הכלים").

אָבער ווי גיך שאול האָט זיך געענדערט, ווי נאָר ער האָט דערפילט דעם טראָן אונטער זיך, האָט אים די מאַכט אַ שלאָג געטאָן צום קאָפּ. דער קאָפּ זיינער איז געוואָרן בלויז אַ צוגאָב צו דער קרוין.

שאול האָט פאַרלוירן דעם קאָפּ און אויך דאָס האַרץ. ער איז געוואָרן איוס מענטש אין זיין אוממענטשלעכן קאַמף פאַר דער קרוין.

און אַזוי איז געווען פאַר שאולן, און נאָך שאולן...

דערמאָנט עס אונדז נישט אין דער היינטיקער לאַגע פון מדינת ישראל, ווען דער פרעמיער האָט (פאַר איינהאַלטן די קרוין) געשלאָסן אַן אָפּמאַך מיט אונדזערע אַיאַטאָליס, און איז גרייט פאַרוואַנדלען מדינת ישראל און אַ שטיק מיטלאַלטער צום שאָדן פון ישראל, פון איר עקאָנאָ‑מיע, איר זיכערקייט; קעגן ווילן פון דער מערהייט פון אירע בירגער קעגן זייערע קאָנסטיטוציאָנעלע רעכטן... נאָר בעגין, ווי שאול, איז נישט מער ווי אַ מענטש, און דער וואָס פאַרזוכט נאָר דעם טעם פון מאַכט, קאָן זיך שוין נישט באַפרייען פון דער שיכרות. מילא, שאולן האָבן מיר נישט געקאַנט, אָבער בעגין? ווי פּאַסט עס פאַר אים? דער־רויף האָט געזאָגט יענע ידענע: מילא, זעט איר דאָך...

שרייבט נישט קיין בריוו!

עס איז שווער צו פאַרגעדענקען, וויפל מאָל מיר האָבן געוואָרנט וועגן די פּאַסטקעס, וועלכע לויערן אויף די קאָמפּולסיווע בריוו־שרייבער, און ווי לייכט עס איז אַרייַנצופאַלן אין אַ סיטואַציע, פון וועלכער עס איז שווער זיך אַרויסצודרייען, ספּעציעל די „בריוו אין רעדאַקציע"־שרייבער. און ווער נאָך — ווי מיר — ווייסן די צרות

אויבן: מוזיקאַלישער יוגנט־אַנסאַמבל „פלאַמען״
מיטלסטע: טאַנץ־גרופּע ביים „שלום״־קלוב
אונטן: יוגנט־טעאַטער ביי דער „קדימה״

דאָס פרעזידיום (עס זיצן פון לינקס): פּ. רינגעלבלום; ב. ווינער; ש. פעלל; י. סאָלווי; י. גערש; לאה צוקער; י. קיפּען; י .מ. לעווין; מרים ראָכלין; י. שער; רחל האַלצער; י. אָרבאַך (רעדט); ס. בורשטין; ש. גאָלדשטיין; ב. פּאַטקין; י. קאַהאַן; ש. ראָזענקראַנץ; נ. גריפּענבערג; ח. שולקלאַפּער; מ. אייזענבוד; ווי. יאַבלאָנסקי; פּ. קרישטאַל.

האָט זיך צוגעפּאַסט צו די נויטן פון דער צייט — און אויך די „קדימה״ האָט דאָס זעלבע געטאָן.

פר׳ ש. ראָזענקראַנץ (פּרעזידענט פון לאַנדראַט פאַר יידיש און יידישער קולטור): גוט יום־טוב אייך יידן! מען דאַרף דערמאָנען עטלעכע עפּיזאָדן פון 70 יאָר „קדימה״־דערפאַרונג אין יידישן לעבן און אין יידישער עקזיסטענץ. „קדימה״ איז געווען ווי אַ מאַמע פאַר יידישע אימיגראַנטן, וואָס האָבן אין אירע ווענט געפונען גייסטיקע באַפרידיקונג. דעם 27 נאָוועמבער 1947 האָט מען געטאַנצט און געזונגען און זיך געפרייט מיט דער אַנטשטייאונג פון דער מדינה — נישט אין די שולן — נאָר אין די ווענט פון דער „קדימה״.

פרוי לאה צוקער (דוד הערמאַן טעאַטער) אין משך פון די 70 יאָר האָט דאָס טעאַטער אויפגעפירט אין דער „קדימה״ 200 פּיעסן, אויך דאָס טעאַטער האָט פאַראַיאָרן געפייערט 70 יאָר פון איר עקזיסטענץ. מיר ליגן האָפענונג, אַז די יוגנט וועט קאָנטינואירן אונדזער וועג פון שפּילן גוטן יידישן טעאַטער.

פר׳ רובינשטיין (קלוב פון סאָוויעטישע יידן „שלום״ ביי דער „קדימה״): דער יובל איז אַ גרויסע איבערלעבעניש פאַר אַלע יידן. אין אַזאַ שטאָט ווי מעלבורן — אַזאַ „קדימה״. די אַרבעט פון „שלום״־קלוב איז פאַרבונדן מיט דער טעטיקייט פון דער „קדימה״.

פר׳ באַנאַ ווינער (בונדישע אָרגאַניזאַציע): די אייגנאַרטיקע אינסטיטוציע שטייט אויף אַ הויכן ניוואָ. עס ווערן אויפגעפירט ערנסטע טעאַטער־פאָרשטעלונגען, גוטע רעפעראַטן. עס קומט אַ לויב דערפאַר דעם טעאַטער און די אַרטיסטין רחל האָלצער. בונדיסטן זענען גאָר נאָנטע מחותנים אויפן היינטיקן יום־טוב. מיט 84 יאָר צוריק האָט זיך דער „בונד״ פאַרבונדן מיט יידיש לעבן און יידישער שפּראַך. דאָס איז געוואָרן דער טיפער אינערלעכער גלויבן און אונדזער איינשטעלונג.

מיט עטלעכע פופציק יאָר צוריק, ווען ה׳ סענדער בורשטין איז אָנגעקומען אין לאַנד, האָט ער זיך גלייך געשטעלט צו דער „קדימה״־אַרבעט. מיר שטיצן די אַלגעמיינע יידישע נאַציאָנאַלע אַרבעט פון אַ זעלבסטשטענדיקער „קדימה״. מיר, ווי אַן אָרגאַניזאַציע, האָבן געצאָלט אַ פּרייז; מיר האָבן פאַרנאַכלעסיקט אונדזער פּאַרטיי־אַרבעט.

„קדימה״ איז געוואָרן אַן אַדרעס פאַר דער יידישער וועלט. מיר מוזן טאָן אַלץ, אַז דער מאָרגן זאָל נישט פאַרשעמען דעם נעכטן און דעם היינט. מיר מוזן היטן, אַז דאָס הייליקע פּיערל זאָל נישט פאַרלאָשן ווערן.

די „קדימה״ איז אַן אוניקום אין דער יידישער קולטור־וועלט און די אָנשטרענגונג אויפצוהאַלטן די יידישע שפּראַך איז אַ באַדייטנדיקער נאַציאָנאַלער צושטייער.

דער רעדנער פאַרענדיקט מיטן רוף צו פירן ווייטער דעם קאַמף פאַר אויסהאַלטן די יידישע שפּראַך, און דורך איר, אונדזער נאַציאָנאַלע אידענטיטעט.

די פעסט־רעדע האָלט דער שרייבער י. קאַהאַן. עס איז די צייט פון חשבון־הנפש. די צוואַנציקער יאָרן זענען געווען די שווערע קינדער־יאָרן. ווען מען פאַרגלייכט די צוויי שטעט, מעלבורן און סידני אָנהויב פון היינטיקן יאָרהונדערט — ווען עס האָבן אָנגעהויבן קומען די יונגע יידישע עמיגראַנטן פון מזרח־אייראָפּע, קאָן מען ערשט אָפּשאַצן די אויפטוען פון דער „קדימה״. דער רעדנער ציטירט דאָ אויסצוגן פון פּרץ הירשביינס זכרונות, ווען ער האָט אין די 20־יאָרן באַזוכט אויסטראַליע.

י. קאַהאַן שילדערט דעם מצב פון דער יידישער גאַס אין אָנהויב פון דעם י״ה. אין מזרח־אייראָפּע האָט דאָן אויפגעבליט די יידישע קולטור, און אַ טייל פון דעם בליעכץ, אַ דין צווייגעלע, האָט זיך איבערגעפלאַנצט מיט דער אָנקומענדיקער עמיגראַציע אויף דעם היגן באָדן. אין מעלבורן האָט זיך אַנטוויקלט אַ וואַרעמער יידישער ישוב — מיט דער „קדימה״ אַלס איר רעפּרעזענטאַנטין. „קדימה״ איז געווען אַ היים פאַר די, וועלכע זענען געקומען נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה און אויך פאַר די, וועלכע זענען אַרויס פון דעם אַש פון די קרעמאַטאָריעס.

אין פּרעזידיום האָבן זיך אויך געפונען די פאָרשטייער פון פאַרבאַנד פון פּוילישע יידן (פר׳ שולקלאַפּער); קאַצעטלער פאַרבאַנד (פר׳ יאַבלאָנסקי) דער וועטעראַן פון דער ציוניסטישער באַוועגונג פר׳ יוסף סאַלוויי און די מיטגלידער פון דער „קדימה״ עקזעקוטיוו.

פאָרזיצער פון דער קולטור־קאָמיסיע פר׳ רינגעלבלום טיילט אויס אָנדענק־זשעטאָנען מיטן עמבלעם פון „קדימה״ און אָנערקענונגס בריוו צו די געוועזענע פּרעזידענטן און געזעלשאַפטלעכע טוער, די פריינד:

סענדער בורשטין; ש. גאָלדשטיין; רחל האָלצער; באַנאַ ווינער; י. מ. ליעווין; בן ציון פּאַטקין; מינאַ פינק; י. קאַהאַן; מרים ראַבלין און יאַשאַ שער.

אין אַרטיסטישן טייל האָבן אָנטיילגענומען:

מוזיקאַלישער יוגנט־אַנסאַמבל „פלאַמען״; „שלום״ טאַנץ־גרופּע; די ברידער סטאַריקאָוו (געזאַנג און אַקאָרדיאָן) מעלבורנער יידישע טעאַטער־טרופּע; פרעד בורשטין (געזאַנג, פּיאַנאָ באַגלייטונג ראַיסאַ בורשטין) „שלום״ אָרקעסטער, דיריגענט מישאַ קופּערמאַן; סאָליסט־זינגער וולאַדימיר מישקין.

דער איינדרוקספולער אָוונט האָט אויף אַ בכבודיקן אופן אָפּגעצייכנט דעם יובל — 70 יאָר „קדימה״.

די רוסישע צייטונג „שלום״

— וועלכע דערשיינט יעדע צוויי וואָכן — **איז אַלט געוואָרן אַ יאָר**. די צייטונג גיט אַרויס דער קלוב פון סאָוויעטישע יידן ביי דער „קדימה״ — „שלום״.

עס איז אַ גוט רעדאַגירטע, גוט אינפאָרמירטע צייטונג.

אונדזערע האַרציקסטע ברכות די אַרויסגעבער און דעם רעדאַקטאָר **זשאַמע פלאַטקע**.

70 יאָר „קדימה"

פייערלעכע יובל־אקאדעמיע

די שיין דעקאָרירטע בינע; דער גרויסער עולם אין זאַל; דער באַוווּסטזיין, אַז די „קדימה" איז טעטיק אין אונדזער קליינעם ישוב גאַנצע 70 יאָר, שאַפט די שטימונג און די פייערלעכע אַטמאָספער.

דער זינגער פרעד בורשטין הויבט־אָן די פייערונג מיט אַ ליד. „אַ גוט יום־טוב אייך אַלעמען".

דער פרעזידענט פון „קדימה", פר' יוסף אַרבאַך עפנט די פייערונג און זאָגט, צווישן אַנדערע:

עס איז פאַר מיר אַ כבוד און אַ פאַרגעניגן צו עפענען די היינטיקע יובל־אַקאַדעמיע. דער דאָזיקער יובל, וואָס מיינט:

70 יאָר עקזיסטענץ פון דער ידישער קולטור־קרוין אָרגאַניזאַציע אין מעלבורן — „קדימה"!

דער יחוס־בריוו פון דער 70־יאָריקער „קדימה" אין מעלבורן אין דערמאָנט געוואָרן אין אַ גאַנץ ברייטער פאָרם פאַר די לעצטע וואָכן אין דער ידישער און ידיש־ענגלי־שער פרעסע סיי אין מעלבורן און סיי אין אַנדערע ידישע ישובים איבער דער גאָרער וועלט. שרייבער און קולטור־טוער האָבן אין פאַרשידענע וואַריאַנטן — אין זייערע אָפּשאַצונגען — אונטערגעשטראָכן, ווי טיף עס זענען אַריינגעדרונגען די וואָרצלען פון דער „קדימה"־טעטיקייט און ווי שטאַרק עס איז אין משך פון די 70 יאָר געווען דער דראַנג ביי די בויער און פלעגער פון אויפהאַלטן די ידישע שפּראַך מיט אַלע אירע שיינע חן־פּינטעלעך ווי ידישע ליטעראַטור, קונסט און קולטור.

כאָטש די באַדינגונגען אויף דעם וויטן קאָנטינענט אויסטראַליע, זענען געווען זייער שווער פון קענען אַנט־וויקלען דאָס ידישע וואָרט, האָבן דאָך 3 דורות קולטור־געזעלשאַפטלעכע טוער באַוויזן אָפּצוטאָן אַ קאָלאָסאַלע ידישע קולטור־טעטיקייט, און אין רעזולטאַט, איז די „קדימה" געוואָרן אַ פאַרצווייגטע קולטור־אָרגאַניזאַציע.

וואָס איז דער סך־הכל פון 70 יאָר „קדימה"?

די „קדימה" ידישער קולטור־בוים אין אויסטראַליע מיט די שיינע צווייגן: „דוד הערמאַן טעאַטער", „הזמיר"־כאָר, „מעלבורנער בלעטער" און אַנדערע קלענערע קולטור־צווייגעלעך, וועט וואָרשיינלעך ווייטער באַווירקן דעם ידישן און ידיש־ענגלישן שעפערישן לעבן אין אויסטראַליע בכלל און אין מעלבורן בפרט, פונקט אַזוי ווי די „קדימה" האָט דאָס געטאָן אין משך פון די 70 יאָר.

אמת, מיר זענען צום היינטיקן טאָג אַביסל עלטער געוואָרן און אויך אַביסל אַנדערש געוואָרן, אָבער אַלס שומרים פון אַ קולטור און אַ טראַדיציע פון 2 גרויסע שפּראַכן — לשון הקודש און לשון הקדושים — האָפן מיר און גלויבן צו באַהויכן און באַווירקן אונדזער פערטן דור, דעם דאָזיקן דור, וואָס דאַרף ממשיך זיין די גרויסע ידישע קולטור־געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, וואָס עס איז געטאָן געוואָרן אין משך פון 70 יאָר „קדימה".

מיר האָפן און גלויבן —

אַז דער נייער דור, וואָס פאַרמאָגט יונגע כוחות,
הגם אַביסל דערווייטער פון דעם טראַדיציאָנעלן
ידישן פרוכת,

וואָס קען נישט אַזוי שטאַרק
דעם העברעאישן קולטור־בורא
און איז אויך נישט אַזוי נאָענט מיט דער
ידישער קולטור־תורה!?

אַז דער דאָזיקער דור וועט פאַרבלייבן ידישע ידן — און וועט ווייטער שמידן געזעלשאַפטלעכע אַרבעט פון דער 70־יאָריקער „קדימה".

עס באַגריסן דאָ: פר' גערש (ערן־סעקרעטאַר פון וויקטאָריער באָאַרד אָף דעפּיוטיס) — די „קדימה" האָט תמיד פאַרטראָטן אַ זעלבסטשטענדיקע מיינונג. דאָס איז וויכטיק פאַרן „באָאַרד" און פאַרן ישוב. „קדימה" האָט אויפגעהאַלטן אַ לעבעדיק ידיש לשון, און דאָרט האָבן געפונען אַ קולטור־היים די סאָוויעטישע ידן. אירע אַק־טיוויטעטן באַרייכערן דאָס ידישע לעבן, ידישע אידענ־טיטעט ווערט דורך דעם אויסגעדריקט.

דער עולם נעמט אויף מיט באַגייסטערונג די ידישע רעדע פון ייִנגן רעפּרעזענטאַנט פון „באָאַרד".

פר' גריפענבערג (פּרעזידענט פון ש"ע קאָלעדזש) באַגריסט די פייערונג, ווי אַ יום טוב פון ידיש. אין „קדימה" האָט די ידישע שול געהאַט איר ערשטע היים. דער רעדנער ציט אַ פּאַראַלעל צווישן 70 יאָר „קדימה" און 7 יאָר ש"ע טאָג־שול. ער גלויבט, אַז פון דער טאָג־שול וועלן קומען די יוגנטלעכע, וואָס וועלן איבערנעמען און ווייטער פאָרזעצן די „קדימה"־אַרבעט.

פר' י. קיפּען (וויקטאָריער ציוניסטישער ראַט און פּרעזידענט פון ביאַליק קאָלעדזש) זאָגט צווישן אַנדערע:

אויסטראַליע איז אינגאַנצן אַלט 200 יאָר. די טורעק־שול איז אַלט 140 יאָר; די ציוניסטישע באַוועגונג איז נישט קיין סך עלטער פון דער „קדימה".

70 יאָר „קדימה" מיינט דערייבער זייער אַ סך. עס איז דאָ אַ ווערטל, אַז „געשיכטע האָט נישט קיין צוקונפט". ביי ידן איז עס אָבער אַנדערש — ידישע געשיכטע איז די צוקונפט פון ידישן פאָלק. די ציוניסטישע באַוועגונג

כ׳האָב געגעסן היינט . . . דער עולם לײדיקגייער אַרום האָבן געלאַכט, נישט אויסגעזאָגט דעם סוד.

דער הימל אַרום איז געווען בלויער ווי בלאָ. רואיק און ווארגלאָז, די ביימער אַרום גרויסן ברונעם האָבן זיך צוגעהערט און לאַנגזאַם באַוועגט זייערע בלעטער אין אַ שמייכל . . . ביז ס׳האָט זיך דערטראָגן א קול מיט אַ לאַנגן קוויטש פון ר׳ נאָטעס שניט קראָם, וועלכער האָט דערגרייכט אַזש ביזן פלומפ... נו, ס׳טשוין אפשר אַריינגיין אין קראָם כ׳זאָל קענען צושטעלן וועטשערע! ר׳ נאָטע פלעגט זיך דערשרעקן . . . מיט ביידע הענט האָט ער צעשטופּט דעם עולם, און געלאָפן צו זיין קראָם . . דאָס ווייב האָט אויסגעשטעלט אויף אים אַ פּאָר אויגן ווי אַ גזלן, אים אָפּגעמאָסטן פון קאָפּ ביז די פיס, ווי זי וואָלט אים ערשט באַקענט און אַרויסגעזשיפּעט איין וואָרט, וועלכעס האָט אַלץ פאַרענטפערט . . . משוגענער ! . . .

דער דריטער איז געווען משה יאָסי דער שיינער. דאָס איז געווען אַ ייד אַ גראַף ממש. הויך און שיין געוואַקסן, מיט אַ שוואַרצער, זייבערער צוגעקעמטער בערדל, מיט אַ פּאָר ליכטיקע אויגן און א נאָז ווי געטאָקט, און כאָטש זיין קראָם איז נישט געווען פון פון די זייבערסטע אין דער וועלט, איז משה יאָסי אַליין געווען שטענדיק ריין, און כמעט עלעגאַנט אָנגעטאָן, די שיך געפּוצט מיט אַ גלאַנץ, אַ העלטענהייט ביי קליינשטעטלדיקע מענטשן, אַ זייבער הוט אויפן קאָפּ. ווייבער, יונג און אַלט האָבן פאַר אים גע־חלשט, ס׳הייסט געחלשט? אַז א ווייבל האָט דערזען משה יאָסין פאַר אַ מייל אָנקומענדיק אַנטקעגן, האָט זי ערשטנס אָפּגעפּוצט אויף שנעל די שיך אָן די זאָקן, אַ רייב איין נאָסיק דאַן דעם צווייטן. מיט די הענט שנעל פאַררוקט די האָר אונטערן פאַטשיילקע, און ס׳פּנים, יונג צו מיט־ליעריק איז געוואָרן רויז . . . משה יוסי האָט שוין גע־שמייכלט פון ווייטן, געזאָגט אַ הויכן גוט מאָרגן חנה זיסל און צוגעליגט די האַנט צום הוט . . . און דאָס איז געמלעך געווען א פירונג, וואָס ס׳האָט אָנגעמאַכט אַ חורבן אין ווייבערשע הערצער. ער איז געווען דער איינציקער מאָנסביל, וועלכער האָט מיט דעם שעפסט, די ווייבער און ווייבלעך, דערמאָנט די גוטע ראָמאַנטישע מינוטן אין זייער פאַרפינצטערט און קליינשטעטלדיק לעבן, ווו די יוגנט איז אַזוי שנעל פאַרדעקט געוואָרן מיט דאָ־ג. ווייבער האָבן גערעדט מיט קינאה:

— אַ מזל, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר זעלדע, זיין ווייב? אַ גאַנצן זומער פאַרשמירט און פאַרשמאַיעט. די הענט פאַרשוואַרצט פון אייזנס. מיט הענטשקעס אָן פינ־גער. ס׳פּנים פאַרזויערט. אייביק קלאָגט זי זיך אויף עפּעס, קוקט אויף איר אויסגעפּוצטן מאַן מיט קינאה און ביטול. פאַרטראָגט נישט זיין שמייכל, זיין שיינעם און אָפענעם פּנים . . .

די צעיאָכמערטע ווייבער, האָט איר זיך תמיד געדוכט, האָבן זיך אַריינגעכאַפּט מיט אַן אויסרייד אין קראָם, פרעגן עפּעס, און ווען זיי האָבן דערזען זעלדן אין קראָם, פלעגן זיי זיך אומקוקן און זאָגן: „ב׳ווייס נישט, צו איר ווייסט וואָס איך מיין״ כ׳וועל שוין אַרייַנגיין ווען אייער מאַן וועט זיין אין קראָם. . . אָנזען האָט זי זיי נישט געקענט די חצופות.

ווינטער איז אויף זעלדן נישט געווען א קוק צו טאָן, אַרומגעוויקלט ביזן נאָז, איז זי שטענדיק געזעסן אויף אַ פייער טאָפּ, און ווען קיינער איז אין קראָם נישט געווען — האַלב געדרימלט. די הענט פאַרלייגט אונטער ביידע אָרעמס. ס׳איז שווער געווען צו וויסן ווי אַלט די פרוי איז.

ווער קאָן וויסן, וואָס עס האָט צוזאַמענגעהאַלטן אַזאַ פּאָר? ווייבער האָבן זיך געקליגט, געוואָלט דערגיין סודות. ווען מיכלע, אַ נאָנטע שכנה, וועלכע האָט געוווינט לעבן משה יאָסיס הויז, האָט געגעבן אַ הויכן קליגערישן לאַך, און געזאָגט: האָט איר שוין ווייבער געזען זעלדען אויס־געטאָגנטערהייט? האָבן אַלע געעפנט די מיילער און אויפ־געריסן די אויגן, גרייט צו הערן עפּעס אויסטערלישעס. אפשר איז זי אַ מאַלפּע? אַ שוויס האָט די ווייבער באַ־שלאָגן, איידער זיי האָבן דערלעבט צו הערן עפּעס אַזוינס ס׳זאָל קלעקן אויף יאָרן זיך צו וווּנדערן . . .

אָבער מיכלע האָט זיך נישט געאיילט מיט דער גע־היימעניש. אַדרבא, זי האָט ביי די ווייבער געצויגן די עצמות. ביי די ווייבער אין די מוחות, איז באַשאַפן געוואָרן אַ פינצטערע פאַרזעעניש, אַזש אַ שווינדער איז אַריבער איבער זייערע לייבער . . . מיכלע, דערזעענדיק דעם חורבן וואָס זי האָט דאָ אָנגעמאַכט מיט איר זאָג, האָט געגעבן אַ געשריי: „זי איז אַ— שיינהייט!. . .

די ווייבער האָבן אַראָפּגעלאָזט די קעפּ, געגעבן אַ אַנטוישטן שמייכל, ווי זיי וואָלטן עפּעס פאַרלאָרן. נאָר איין פראַגע איז ביי זיי סיי ווי געבליבן: פאַרוואָס איז משה יאָסי אַזוי ולהויט נאָך ווייבערשע שמייכלען. און האָט אַזוי הנאה צו פאַרברענגען מיטן ווייבערשן מין? און אַלע ווי איינע האָבן באַשלאָסן, אַז מסתמא איז ער א גשהגענער . . .

דאַרף זיך מאַכן א מעשה, אַז פון דער גרויסער שטאָט איז אַראָפּגעקומען א גויאישער קראָמען אינספּעקטאָר, מיט אַ לעדערנער טעקע, מיט אַ פּאָר פּענסנע און אַ גזלניש פּנים, קענטיק אַ פרישער, אומבאַקאַנט אין שטעטל. ער האָט צונויפגערופן אַלע קרעמער אין דער שטעטלשער באַנק, געהאַלטן אַ לאַנגע נודנע רעדע, ביז וואָנעט מ׳איז דערגאַנגען וואָס ער וויל: ערשטנס, נישט עפענען די קרעמלעך זונטיק פאַר צוועלף אַזייגער. די שפּיז אין די קראָמען זאָל זיין פאַרדעקט מיט מאַרלע, פליגן זאָלן נישט אַרומקריכן איבערן פליייש. היינט זאָלן זיך נישט אַרומ־דריען אַרום די יאַטקעס; נישט גיסן פאַמוניצעס פאַרן טיר, און נאָך ענלעכע נאַרישקייטן . . . דאָס אָפּצוהיטן האָט דער נייער אינספּעקטאָר אויסגעקליבן א קאָמיסיע פון דריי: יאַנקע, ר׳ נאָטע און משה יאָסי. ווען דער אינספּעק־טאָר האָט פאַרלאָזן די באַנק און יידן האָבן פרייער אָפּגע־אָטעמט, האָט ר׳ נאָטע דער קרעמער זיך געגעבן אַ קראַץ דאָס צעשויבערטע מערדל, אויפגעהויבן די קורצזיכטיקע אויגן און געפרעגט מיט לצנות און וווּנדער: פון וואַנעט האָט דער פרעמדער און גויאישער אינספּעקטאָר, גע־ווּסט, אַז אונדזער שטעטל פאַרמאָגט נאָר דריי משו־געים?!. . .

לאה זילבער

דריי זענען זיי געווען...

(אַ מעשה פון שטעטל)

ר׳ נאָטע דער שניט קרעמער, משה יאָסי דער שיינער און יאַנקל דער משוגענער. מיינט איר דאָך אַוודאַי, אַז ער איז באמת געווען משוגע? איז לאו דוקא, ער האָט נאָר געוואָלט יענעם משוגע מאַכן. ער איז געווען א ייד אַ ברען, הויך שטאַרק און רייך. שטעטל האָט פאַר אים געציטערט, כל זמן יאַנקל האָט נישט חתונה געהאַט, איז געווען אַ האַלבע צרה, נאָר ער האָט חתונה געהאַט, שוין זיצנדיק ביי די פערציק, מיט אַ ווייב וועלכע האָט שוין געהאַט אַריבערגעשפּרייזט דרייסיק, גערעדט רוסיש ווי אַ וואַסער . . . און געהאַט נאָכן יאָר א קינד, איז יאַנקל געוואָרן פאַרן שטעטל אומדערטרעגלעך. עס איז געווען שווער צו דערגיין פאַרוואָס ס׳האָט געשלאָגן פון אים אַזאַ בייזקייט אויף גאַנץ שטעטל — אָן אויסנאַם. ער האָט זיך ספּעציאַליזירט אין קאַליע מאַכן שידוכים.

כל זמן יאַנקל איז געשטאַנען אין שידוכים, האָט שטעטל געהאַט אויף אים אַ בייטש; געדענק, יאַנקל טאָמער וועסטו אַריינשטעקן דיין צונג אין יענעמס שידוך, וועט זיין אַ בראָך צו דיינע יאָרן . . . יאַנקלען האָט געביסן די צונג, ער האָט ממש געחלשט צו מאַכן אַש פון חתן אָדער פון דער כלה. ער האָט זיך אָבער געמוזט איינהאַלטן מיט אַלע כוחות, ווען אַליין איז ער דאָך געשטאַנען אין שידוכים. ווי נאָר שטעטלשע יידן האָבן דערשמעקט, אַז יאַנקל דאַרף זיך זען מיט א מיידל, איז אַלץ צוגעגרייט געוואָרן פיקס און פאַרטיק און פון דעם שידוך איז געוואָרן אויס . . . מ׳האָט קיינמאָל נישט געוווּסט, וועמענס צונג עס האָט געשטעקט אין דעם, קיינער האָט אַפילו נישט געזוכט אויסצוגעפינען דעם מיסטעריעזן פאַרשוין. נאָר די הנאה ביי אַלעמען אין שטעטל איז געווען גרויס. ווייל שטעטל האָט געפילט בחוש, טאָמער וועט יאַנקלען זיך איינגעגעבן חתונה צו האָבן, איז שטעטל פאַרלאָרן מיט אירע חתנים און כלות. ס׳האָט אָפּט פּאַסירט, אַז ס׳האָט שוין געהאַלטן אָט אָט, ס׳גייט דורך זיך גלאַטיק און פיין. ביידע געפעלן זיך. אָבער ביינאַכט אויפן געלעגער, האָט די מאַמע פון דער כלה נישט געקענט צומאַכן קיין אויג, געוועקט דעם מאַן אין מיטן רעכטן שלאָף. און כאָטש ער האָט געכראָפּעט איבער גאַנצן הויז, האָט זי אים הויך אויפן קול געפרעגט: חיים דו שלאָפסט!? . . . און חיים האָט זיך איבערגעוועקט מיט אַ פאַרדרוס אויף זיין ווייב, מיט אַ ברומען און אַ קרעכץ: נו, וואָס איז שוין ווידער!? . . . אוי, האָט געזיפצעט דאָס ווייב, עפּעס קען איך גאָרנישט צומאַכן קיין אויג, האָט זי זיך באַקלאָגט; ס׳איז אמת מיין מאַן, אַלץ איז גוט און וווויל, און גאָט זאָל געבן ס׳זאָל אַריבער מיט הצלחה, נאָר איך שעם זיך צו זאָגן. כ׳האָב מורא פאַר יאַנקלס צונג. כאַלע וואָס ס׳קען איינפאַלן אין זיין משוגענעם קאָפּ! און ביידע, דער טאַטע מיט דער מאַמען, האָבן שוין נישט געקענט איינשלאָפן.

די כלה האָט נישט געדאַרפט האָבן דעם מינדסטן חסרון, זי האָט נישט געדאַרפט זיין קאָסאָקע, נישט ציען מיט א פיסל, נישט האָבן קיין צו לאַנגן נאָז, און אַפילו נישט שעפּעלאָווען מיט דער צונג . . . זי האָט געקענט זיין א מויד אַ שיינהייט, יונג, בליענד און געראָטן, נאָר, קומען איין נאַכט שפּעטלעך אַהיים, און באַגעגענען יאַנקלען אויפן וועג . . . איז געווען גענוג . .

יאַנקל האָט געהאַט פאַנטאַזיע און געקענט צוזאַמענשטעלן מעשיות נישט געשטויגן און נישט געפלויגן, און ס׳האָט זיך פון זיין מויל געשאָטן פעך און שוועבל, און די כלה מיידל, איז באַשאָטן געוואָרן מיט שוואַרצן מאָן, אַז מ׳האָט איר, נישט פאַר קיינעם געדאַכט נישט אַרויסגעזען אַפילו, זי האָט שוין דאָך געמעגט פאַרגעסן אַז זי איז ווען נישט איז געוואָרן אַ כלה . . .

שטעטל האָט פאַר אים געציטערט ווי פאַר פייער, אַפילו גוים, וועלכע פלעגן זיך אָפּשטעלן מיט זייערע פאָדוואָדעס מיט פלאַקס און תבואה ביי זיין הויף, האָבן פאַר יאַנקלען געציטערט. די יידן אין שטעטל נישט האָבנדיק קיין געדולד צו רופן אים מיט די אַלע צונעמענישן, וועלכע ער האָט זיך געהאַט פאַרדינט, האָבן באַשלאָסן אַז דער פּאַסיקסטער נאָמען וועט זיין יאַנקע דער משוגענער . . .

דער צווייטער איז געווען ר׳ נאָטע דער קרעמער. אַ ייד אַ קורצזיכטיקער מיט אַ לאַנגע נאָז, מיט א האַלב פאַרשאָרן בערדל, וועלכע איז ביי אים געוואַקסן נישט אין גרויס אָרדענונג. איין בינטל האָר איבער דאָס צווייטע, ס׳הייסט איין האַלבע בערדל האָט זיך געאיילט קיין מערב, און די צווייטע קיין מזרח, און יעדע פון די האָט עפּעס אויף זיך געטראָגן . . . מ׳האָט אַלע מאָל געוווּסט וואָס ר׳ נאָטע דער שניט קרעמער האָט געגעסן למשל איבערנעכטן . . . א פיצעלע איי, אַ שטיקעלע שאָלעכץ פון הערינג, אַ מאַנצעלע קאַרטאָפל, און אַנדערש מאָל אַפילו אַ באַנצער לאַקש. און צוליב דעם וואָס ר׳ נאָטע דער שניט קרעמער איז נעבעך געווען זייער קורץ־זיכטיק, האָט ער זיך אַלע מאָל געוווּנדערט ווען חברה ליידיקגייער און פּאָליטיק רעדנער, פלעגן אים געבן אַ זאָג: אַ יאָ ר׳ נאָטע! לאָמיר גיך אין געוועט אין א האַלבן ליטער, אַז איך וועל אייך זאָגן, וואָס איר האָט געגעסן איבער־נעכטן . . . ר׳ נאָטע פלעגט געבן אַ בליק מיט אַ לצנות פייער אין זיינע קורצזיכטיקע אויגן, געבן אַ שמייכל, און זאָגן מיט אַ זיכערן טאָן: ווי אַזוי קומט איר צו וויסן וואָס איך האָב געגעסן אייער־נעכטן, ווען איך אַליין געדענקט נישט וואָס

יעקב ראָזענבערג

דריי לידער

פאָרפאַלק

שוין אַלע ווערטער אויסגערעדט,
איצט זיצן בײדע שטום,
ס'פלאַקט נאָר דער וואַנט־זײגער,
די אומרו דאַוונט פרום.

שוין אַלע ווערטער אויסגערעדט,
אין צימער הויל און שטיל,
אינדרויסן צו דער טויבער נאַכט,
זינגט אויס איר האַרץ אַ גריל.

מיט שרעק און צער זי קוקט אויף אים,
וואָס טראַכט ער נאָר און טראַכט,
פאַרבײ דער שויב לבנה שווימט,
אויף שוואַרצן ים פון נאַכט...

מיט רחמים פרעגט איר שטומער אויג,
ער ענטפערט: ווייס איך, עט —
פון ווינקל לאַכט די פּערענע,
מיט חוזק פונעם בעט...

ווער ווייסט?

ווער ווייסט?
וויפל יאָרן האָט אַ מעת־לעת,
וויפל לעבנס אַ מת,
וויפל טעג אַ שלאָפלאָזע נאַכט,
וויפל מפּלות אַ געוווּנענע שלאַכט,
ווער ווייסט,
ווער ווייסט.

ווער ווייסט?
וויפל נאַנטקייט ליגט ערגעץ ווייט,
וויפל טרויער אין פרייד,
וויפל שנאה ליגט אין אַ קוש,
וויפל דוחק אויף אַ רייכן טיש,
ווער ווייסט,
ווער ווייסט.

ווער ווייסט?
וויפל טריט האָט אַ לעצטער וועג,
וויפל האָפענונג שטאַרבט אין שרעק,
וויפל חושך האָט עס די זון,
וויפל זאָגט דער וואָס איז שטום,
ווער ווייסט,
ווער ווייסט,
ווער ווייסט?...

די מויז

אויסגעלאָשן ס'ליכט פון לאָמפּ,
אין חושך זינקט דאָס הויז.
דער הונגער טרייבט פון נאָרע,
די אַלטע שטובן מויז.

אַ קוק אַהער, אַ קוק אַהין,
שמעקט אויס דעם האַרטן דיל,
און זעט גאָרניט אין ווינקל דאָרט,
די קאַץ ליגט וואַך — און שטיל.

די מויז אַ פלי, אַ שוואַרצער בליץ,
מיט פרייד צום פרישן ברויט,
און זאָט געוואָרן ביז צום האַלדז,
מיט אומגליק און מיט טויט . . .

אינטערעסירט מיט טעאָזאָפיע אָדער מיט אַ רעליגיעזער דאָקטרין". קומט אויס אַז עס וואָלט געווען נאַיוו צו באַהויפּטן, אַז שאַגאַל איז אַ למדן, אַ צדיק, אַ חסיד צי גאָר אַ פּשוטער שומר מצוות. פונדעסטוועגן, זאָגט קאַססאָ, האָט שאַגאַל, ווי אין תוך אַ רעליגיעזער בן אדם, געגעבן זײן צושטײער צו דער הײליקײט פון דער וועלט". „אין אַ זין באַזיצט שאַגאַל דעם גײסטיקן כוח פון אַ מאַן וואָס זיצט אויף דער שטול פון אַ גײסטיקן פירער, פון אײנעם פון שבט לוי וואָס ברענט מיטן פלאַם פון ליבע צו זײן אײגענעם שטאַם. דאָס לאָזט זיך מערקן אין די העל־זוניקע קאָלירן, די קאָלירן פון פײערלעכן יובלען. לויט די רייד פון רבי זלמן שניאור, „איז ׳די אויפגאַבע פון די לווים געווען צו זינגען דאָס געזאַנג פון פרייד און ליב מיט פּסוקים פון הלל און פון תהילים מיט מוזיק" (דאָרט).

פון די מאָלערײען אויף אַ רעליגיעזער טעמאַטיק דאַרפן ארויסגעהויבן ווערן די פיגורן און טיפּן, וועלכע זענען „אָפיציעל" קריסטלעך און זענען דורך שאַגאַלס קינסטלעריש אויג און געדאַנקען פּריזמע אויסגעטאָן געוואָרן פון קריסטלעכקייט און דערגאַנגען צום שורש פון ייִדישקייט.

עס איז צו האָפן, אַז טראָץ דעם הויכן עלטער וועט שאַגאַל זײן שעפעריש נאָך לאַנגע יאָרן. אמן.

פאַרמען ציגן, פיש, קעלבער און אַנדערע בעל־חי. אַז אַ ציג האָט ליב אַרויפצושפּרינגען אויף אַ דאַך, איז באַוווּסט, שאַגאַל האָט עס פאַרעגיסטרירט. די פיש־אָרנאַמענטן אויף זיינע בילדער זענען ארויסגעשוווּמען פון פעסלעך הערינג מיט וועלכע זיין טאַטע האָט געהאַנדלט. די פיש האָט שאַגאַל איבערגעשטאַלטיקט אין סימבאָלן, פאַראייביקט אויף די וויטראַזשן פון די צוועלף שבטים.

דאָס פאַראייביקן זכרונות פון דער קינדהייט, איז אין וואָרט אָדער אין פאַרב אַן אויסדרוק פון בענקשאַפט נאָך דעם פאַרשווּנדענעם אַמאָל, וואָס וועט מער נישט קומען צוריק. דער מעכאַניזם פונעם אונטערבאַוווּסטזיין אינספּירירט דעם באַוווּסטזיין אינעם פּראָצעס פון שאַפונג, פון געבן אַ קינסטלערישן לבוש. ביי שאַגאַלן שפּרייזט די אַבסטראַקטע ווירקלעכקייט, פּאַראַלעל צו דער רעאַלער רעאַליטעט, וועלכע קאָן נישט ווערן געזען מיטן פיזישן אויג... ווייל זי שטאַמט פון טיפערע קוואַלן.

אַ קאָפּ אָפּגעטיילט פונעם גוף, אָדער געשטעלט מיטן קאָפּ אַראָפּ, איז אַ וואַריאַנט וואָס חזרט זיך איבער אין שאַגאַלס מאָלערייען. פונוואַנען קומט אַזאַ אויבנאויפיקער אַבסורד? שאַגאַל דערציילט, אַז ווען זיין פעטער האָט געשפּילט אויף דער פידל „דעם רבינס ניגון", האָט דער יונגער מאַרק געהאַט דאָס געפיל, אַז זיין קאָפּ האָט זיך אָפּגעטיילט פונעם גוף און איז ארומגעפלויגן צוזאַמען מיטן ניגון אין העכערע וועלטן. נאָך פאַרן ווערן בר מצוה האָט דער יונגע בחור דערשפּירט, אַז עס גייט אין אים אויף אַ כוח, וואָס איז שפּעטער פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ סטיכיע פון שעפערישקייט. אַלץ וואָס ער האָט געזען פון זיינע עלטערנס בוידעם־שטיבל — די באַרגיקע שטאָט וויטעבסק, די הילצערנע הייזקעס, די צלמים פון די צערקוועס, די יידישע באַלעגאַלעס און זייערע בידנע פערדלעך, האָט דאָס האַרץ באַנומען און די האַנט האָט זיך געריסן צו צייכענען. זיין מוטער האָט אין אַנהויב נישט געוואָלט מסכים זיין, אַז ער זאָל ווערן עפּעס אַ „פּאָרטרעטלער". דאָך האָט זי נאָכגעגעבן און אים געבראַכט צו אַ יידישן מאָלער מיטן נאָמען פּען. אין פּענס אַטעליע האָט שאַגאַל נישט געפונען די געהעריקע לופט צום אָטעמען. אגב האָט דער פּאָרטרעטן־מאָלער געהאַט ווייניק צייט צו פאַרנעמען זיך מיטן יונגן בחור. איז שאַגאַל אַוועק קיין פּעטערבורג, און אויך דאָרט איז אים געווען צו ענג. אויך דאָרט האָט דער פּראָפעסאָר געהאַט ספיקות איבער שאַגאַלס טאַלאַנט. דערמאַנט דען דאָס נישט אין איינשטיינען, וועלכער איז געווען שלעכט דווקא אין מאַטעמאַטיק? דער ענטפער איז אַ קלאָרער: איינשטיינס באַנעמען מאַטעמאַטיק איז אריבערגעוואַקסן דעם פּראָפעסאָרס וויסן. שאַגאַל האָט פון די ערשטע טריט ארויסגעוויזן אינדיווידואַליטעט, און צוליב זיין נישט קאָנפאָרמיזם איז ער געוואָרן אַ פרעמדקערפּער פאַר זיינע לערערס.

נאָך פּעטערבורג איז ער אַוועק קיין פּאַריז. אַ מאַן אין עלטער פון 35 יאָר, איבערפולט מיט דערפאַרונגען אין סאָוויעט־רוסלאַנד, ספּעציעל זיין וויטעבסק. ווי מאָדנע עס זאָל נישט קלינגען האָט ער וויטעבסק נישט געקענט עלימינירן פון זיין לעבן. קומט מאַנמאַרט, די נעסט פון דער קינסטלער כאַליאַסטרע וואָס זאָרגט נישט וועגן מאָרגן קומט אַן אַנדערער יידישער קינסטלער מאָדעליאַני, וועלכער האָט געלעבט אין פּאַריז, געהונגערט, געפיבערט... און געמאָלן. מעצענאַטן־שווינדלער האָבן אים געקויפט אַ פלאַש וויין, אַ לעבל ברויט — און צוגענומען ביי אים אַ בילד. דערנאָך האָבן זיי געוואַרט ביז ער איז געשטאָרבן — און פאַרקויפט פאַר הויכע פּרייזן די איבערנאַכט באַרימט געוואָרענע מאָדעליאַניס בילדער. אויך שאַגאַל הונגערט און מאָלט. נאָר דער פיזישער הונגער האָט אים נישט אַוועקגעריסן פון מאָל־ברעט. דער גייסטיקער הונגער האָט אין אים גובר דעם פיזישן — און שאַגאַל האָט אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען פון לעבן. אין די פּאַריזער יאָרן האָט שאַגאַל פאַנאַנדערגעשפּרייט זיינע קינסטלער־פליגל און ער האָט געשאַפן אומגעהויערע רייכטימער. עס זענען געקומען גרויסע לייוונטן אויף ביבלישע טעמעס פון אַלטן און נייעם טעסטאַמענט, אַדורכגעלויכטענע מיט זיין נישט פאַרמעלער רעליגיאָזיטעט. קין און הבל. די וואַנט פון טרערן. די אַלטע שול פונעם מקובל, דעם אר"י הקדוש. יעקב'ס געראַנגל מיטן מלאך. די וויטראַזשן פון קירכעס און קאַטעדראַלן. דער סופיט פון דער פּאַריזער אָפּערע. דער פאַסאַד פון דער ניו־יאָרקער מעטראָפּאָליטאַן, און אויך וואָס ער האָט אַלעמאָל געדענקט: פּייזאַזשן פון וויטעבסק. ווי דערמאָנט געפינען זיך זיינע מאָלערייען אין לוווּר, אין דער מעטראָפּאָליע פון קינסטלער, ווען געוויינטלעך דרייסיק יאָר נאָכן טויט פון אַ קינסטלער, ווערן די טירן פון לוווּר פאַר אים געעפנט. קריטיקער פלעגן באַזוכן די ספּעציעל אויסגעבויטע געביידע פאַר די צוועלף שבטים, שטייען באַצויבערט מיטן מאָנומענטאַלן פאַרנעם פון דאַזיקן ווערק. שאַגאַלס אַ פריינד, אַ פראַנצויזישער פּאָעט, קוקנדיק שוין לאַנג אויף שאַגאַלס ווּזיעס, האָט פּלוצלינג ארויסגעלאָזט מיט אַ נישט קאָנטראָלירט געלעכטער „דאָס איז דאָך איבערנאַטירלעך".

דער פּאָעט האָט ווייזט אויס נישט באַוווּסט צו דערכאַפּן דאָס וואָס שאַגאַל האָט יאָ באַוויזן.

אין שאַגאַלס לעבן זענען געווען צוויי פרויען, בעלאַ, די יוגנט געליבטע, און וואַוואַ, די חברטע אין די שפּעטערע יאָרן נאָך בעלאַס טויט. זיי זענען אריין אין זיינע לייוונטן מיט דער זעלבער ליבע ווי וויטעבסק. דאָס זאָגט זייער אַ סך.

אַז שאַגאַל איז אין תוך געווען נאַציאָנאַל איז נישט צו ספק. ווי דערמאָנט האָט ער קינסטלעריש פאַרבונדן נאַציאָנאַלע מיט דעם אינטערנאַציאָנאַלן, אין בעסטן זין פון דעם טערמין. דאָס האָט זיך אויך אויסגעדריקט אין אַ סך פון זיינע מאָלערייען אויף תנכיש־יידישע און נישט־יידישע טעמעס. קען מען טראַכטן, אַז שאַגאַל איז געווען אין תוך אַ רעליגיעזער מאַן? איז כדאַי צו הערן וואָס עס שרייבט דער קונסט־קריטיקער דזשין קאַסאָ, דער מחבר פון אַ גרעסערער אַרבעט וועגן שאַגאַלן און זיינע פאַרבינדונגען מיט רעליגיע. „שאַגאַל איז זיכער נישט פאַר־

י. מ. לעווין

מאַרק שאַגאַל — דער אוניווערסאַלער און יידישער קינסטלער

ווען מען זאָל פרעגן אַ פּשוטן ייד „ווער איז שאַגאַל?״ — וואָלט ער אַ פאַרחידושטער געענטפערט: „איר ווייסט דען נישט, אַז מאַרק שאַגאַל איז דער מאָדערנסטער יידישער קינסטלער?״ דער ענטפער פון דעם ייד וועט זיין אַ ריכטיקער — שאַגאַל איז קודם כל א יידישער קינסטלער. ער איז גלייכצייטיק אַן אוניווערסאַלער קינסטלער אָנערקענט און באַרימט אין דער גאָרער וועלט. איז צייט צו שטעלן די פראַגע: „ווער איז שאַגאַל אינעם היכל פון קונסט? איז ער אַ „מאָדערנער״, אַן עקספּרעסיאָניסט, אימפּרעסיאָניסט, קוביסט אָדער סתם אַן אַבסטראַקט־קינסטלער? שאַגאַל ווי יעדער קינסטלער איז אדורכגעגאַנגען אַלע פאַזעס פון מאָלעריי אין משך פון זיין לעבן, ביז הונדערט און צוואַנציק. ער האָט אַדורכגעמאַכט אַלע קינדער־קראַנקהייטן, זינט ער האָט אָנגעהויבן מאָלן. מען קאָן אים נישט באַצייכענען „אימפּרעסיאָניסט״, „עקספּרעסיאָניסט״ אָדער מיט אַן אַנדערן „איזם״. שאַגאַל איז אולטראַ אינדיווידועל אין זיין קונסט, ער איז שאַגאַל, אַ שאַפער פון אַן אייגענער שולע, וואָס איר קינסטלערישער אויסדרוק איז שאַגאַלס תוכיק ידישקייט.

שאַגאַלס קונסט איז אַ געראָטענער זיווג פון קאָליר, פאָרם־ און מחשבה. אין יעדן פון זיינע בילדער, אומאָפּהענגיק פון סיוזשעט, געפינט זיך דער שורש פון דאָזיקן מזלדיקן צונויפשמעלץ פון דריי עלעמענטן, וואָס יעדער איינער פון זיי וואָלט געקאָנט באַטראַכט ווערן ווי אַ גאַנצקייט. ווען מען באַטראַכט שאַגאַלס אַ מאָלעריי ווערט מען באַווירקט נישט נאָר מיט דער קראַפט פון פאָרם און ריטעם נאָר אויך מיט דאָס באַהאַלטענע צווישן ליניע און פלעק — מיט דער אידעע. איבער זיינע לייוונטן שנירלט זיך אַדורך שאַגאַלס פערזענלעך לעבן, אַדורכגעפלאָכטן מיטן לעבן פון זיינע עלטערן אין וויטעבסק. זיין „אידעען־פעלד״ איז פול מיט סיוזשעטן פון ווייטער יידישער געשיכטע. אָנהויבנדיק מיט די צוועלף שבטים, און פאַרגעזעצט מיטן חורבן פון דער נישט ווייטער פאַרגאַנגענהייט. שאַגאַל איז נישט דער טרוקענער כראָניקער וואָס שטייט מן הצד און פאַרצייכנט קאַלבלוטיק אומגליק און טרויער. ער שטייט אין סאַמעווירבל פון אַלע געשעענישן. ער איז זיך מתיחד מיטן פאָלק, ווי איינער פון פאָלק, ווי אַ קינסטלער מיט אַ וואַכזאַם אויג און ווי אַ ייד מיט אַ וואַרעם יידיש האַרץ. דער דאָזיקער מאַן, וואָס איז דורך און דורך נאַציאָנאַל און פילבאַר ווי אַ פידל סיי פאַר פרייד, סיי פאַר לייד פון זיינע מיטברידער ידן, איז אויך מסוגל אָנצוטאָן אויף דעם יידישן נאַציאָנאַלן תוך אַ אוניווערסאַלן לבוש. הענגען זיינע פאַרביקע פאַנטאַזיעס אין די קונסט־מוזייען איבער גאָר דער וועלט. אין לוּווּר אַלס אַ פראַנצויזישער קינסטלער; אין אַ סך אַנדערע מוזייען און אין די סאַלאָנען פון ידישע און נישט ידישע מעצענאַטן.

כאָטש עס איז דעם נישט ייד שווער צו באַגרייפן דעם קינסטלערס יידישן דראַנג צו העכערע יידישע מדרגות, פון פּרצ׳ס „נאָך העכער״ ווערט ער אַבער באַווירקט מיט שאַגאַלס עקספּרעסיאָניסטישער קראַפט, און ער דערשפּירט די גרויסע דערהויבנקייט פון מחשבה איינגערעמט אין ליניעס און פאַרבנפלעקן, וואָס שאַפן אַ סימפאָניע. ליכט — דאָס וואַרעמדיקע ליכט פון בראשיתדיקן יהי אור — באַשטראַלט מיט פריידיקע טענער דעם ייד ווי דאָס קעלבל, דעם מענטש און פּייזאַזש. אפילו דאָס בלויע ליכט באַנוצט פון קינסטלער, אונטערצושטרייכן אַ טיפערן טאָן, שיינט מיט אַ באַזונדער ליכטיקייט, אַ טיפע און אַ לויטערע, אַן אָפּשפּיגלונג פון קינסטלערס אינערלעכן מהות. די אַנדערשקייט פון שאַגאַלס קונסט אין פאַרגלייך מיט אָנגענומענע „איזמען״, דריקט דער קינסטלער אויס מיט פאָלגענדע ווערטער: „איך אליין פאַרשטייט נישט מיינע מאָלערייען. זיי פאַרמאָגן נישט די אַזוי גערופענע „ליטעראַטור״ אָדער ווי עס ווערט אויסגעטייטשט: די פילאָזאָפיע וואָס ווערט געזוכט אין אַ בילד. — זיי זענען געווינטלעכע אַראַנזשירונגען פון אימאַזשן וועלכע באַהערשן מיך״. דאָס איז די פאָרמול פון שעפערישן מעכאַניזם, צו וועלכן דער קינסטלער איז זיך מודה.

וועלכע זענען זיי די „אַראַנזשירטע אימאַזשן״, פון וואַנען קומען זיי? וואָסערע קראַפט זיצט אין זיי, אַז זיי זאָלן זיין אַ יש, אַן־און־פאַר־זיך, אָן „ליטעראַטור״ און אָן פילאָזאָפיע״? מיר זעען אין זיי דעם גוואַלטיקן כוח געכפּלט מיט אויסנעמלעכן חן. פון וועלכע קוואַלן האָט שאַגאַל געשעפּט זיין קינסטלערישע אינספּיראַציע, פון וועלכע וויזועלע ממשותדיקע געשעענישן לייכטן ארויס זיינע שימערירנדיקע קאָלירן? קומט אַלץ פון די קינדעריאָרן, פון וויטעבסקער אָרעמקייט, אַזוי גוט באַקאַנט און האַרציק אָקצעפּטירט דורך קינסטלער? זיכער, אַז דער קינסטלערישער אַרויסשפּראָץ אין די גאָר יונגע יאָרן איז אָרגאַניש פאַרבונדן מיט דער יידישער ווי מיט דער נישט יידישער מיליע אין וועלכער שאַגאַל איז געוואַקסן. די איינגעזאַפּטע קינדער־זכרונות ווערן נישט פאַרוואַנדלט אין פאַרגליווערטע בילדער באַדעקטע מיט אַ הייטל פון בענקשאַפט. די זכרונות ווערן איבערגעשטאַלטיקט אין פּאָעמעס. זיי ווערן די נאָטן פון דעם אינערלעכן ניגון וואָס באַגלייט אים, און אַ געניטער קונסט־מבין איז מסוגל לויט די נאָטן אויפצולעבן די בענקשאַפט־וויבראַציעס וואָס באַגלייטן די קינסטלערישע אימאַזשן.

אויף זיינע בילדער חזרן זיך איבער אין פאַרשידענע

צו יידן פון לאָדזש, קאַלושין און ווילנע אין ענגליש, בעת די ווייט־גרעסטע מערהייט פון די דאָזיקע יידן לעבן זיך אויס אין יידיש און טייל פון זיי פאַרשטייען נישט אפילו קיין ענגליש. דאַרפן מיר, די „קדימה", צושטיין צו אָט די אַסימילאַציע־פאַרשפרייטער און צוהעלפן צו פאַרטרייבן יידיש פון אונדזער סביבה?

מילא, ווען בית־ווייצמאַן פירט אַרבעט מערסטנס אין ענגליש האָט ער פאַר אַן אויפגאַבע די טעטיקייט לטובת ישראל און ציוניזם; ווען ענגליש־רעדנדיקע יידן דאַוונען אויף ענגליש און האַלטן „סערמאָנס" אום שבת און יום־טוב דינען זיי צו גאָט אין ענגליש. ווען מען עס אָנט־שפּרעכט אָט די פאָרם פון יידישן לעבן — זאָל אים ווויל באַקומען. אָבער וואָס וועט די „קדימה" טאָן אויף ענגליש: פייערן לייוויק, רעדן וועגן אברהם סוצקעווער, חיים גראַדע אד"ג אויף ענגליש? וועלכער „יידישער" קולטור וועלן מיר דינען: סאַל בעלאָוו? אין בעסטן פאַל חיים פּאָטאָק און אליעזר וויזעל אין ענגליש?

ניין, און ווידער אַ מאָל ניין! לאָמיר שוין בלייבן ביי אונדזער „גרינעם" לעבנס־שטייגער, ביי אונדזער אַלטער גייסטיקער ירושה פון דער ידישער מזרח־אייראָפּע און די אַלט־נייע אַסימילאַציע־וועגן לאָזן פאַר אַנדערע באַגלי־קערס פון יידישן פאָלק.

זאָל מיר פריינד אַרבאַך נישט איינרעדן, אַז ער מיינט נישט צו פאַרטרייבן יידיש, נאָר ער מיינט צו ברענגען די ענגליש־רעדנדיקע יוגנט צו דער „קדימה". דאָס איז אַ פוסטער וואונטש. ווען די „קדימה" האָט געמאַכט די לעצטע פאַרלעזונג פון פּראָפ. יודזשין אָרענשטיין אין ענג־ליש — ווער איז געקומען אים הערן? נישט די ענגליש־רעדנדיקע יידן אָדער יוגנט, נאָר ווידער אַמאָל די פריער־דיקע צוהערער פון זיינע פאַרלעזונגען אין יידיש. די וואָס באַטראַכטן זיך אַלס יידישע אויסטראַליער און ווילן נישט הערן קיין יידיש, קומען סיי ווי נישט אין „קדימה" און ס'איז נישט פאַראַן קיין כוח זיי צו ברענגען צו אונדז. דער איינציקער פּראַקטישער אויספיר פון פריינד אַרבאַכס אידייע־פּיקס, קאָן זיין נאָר דער, אַז מיר זאָלן איבערגעבן די „קדימה" אין די הענט פון די ענגליש־רעדנדיקע יידן. וויל דאָס פריינד אַרבאַך? איך גלויב אַז נישט. צי פאַרשטייט נישט פריינד אַרבאַך, אַז כדי אריבערצוגיין אויף ענגליש דאַרף דער גאַנצער „קדימה"־קאָמיטעט, אַזוי ווי ער שטייט און גייט, זיך אָפּזאָגן און באַשאַפן אַ קאָמיטעט, וואָס וועט זיין אַ פאַרלייקענונג (איך וויל נישט באַנוצן אַ שאַר־פערן אויסדרוק) פון אונדזערע אידעאַלן און איבער־צייגונגען?

פריינד אַרבאַך קען לערנען און ער ווייס וואָס איך מיין, ווען איך וועל אים זאָגן, אַז עס איז נישט אונדזער אויפגאַבע צו פאַרענדיקן די אַרבעט, אָבער מיר קענען זיך נישט אָפּזאָגן פאַרצוזעצן די אַרבעט וועלכע מיר האַלטן פאַר ריכטיק און הייליק.

פריינד אַרבאַך מיינט, אַז ער איז עפּעס מחדש ווען ער האַלט זיך אַזוי עקשנותדיק ביי זיינע פאַלשע איינרע־דעניש, אַז דורך אריבערגיין, אָדער אפילו בלויז פאַרגרע־סערן, ענגליש אין „קדימה" וועט ער ראַטעווען די „קדימה". ניין, ער וועט זי אומברענגען אויב מיר וועלן זיך צוהערן צו זיינע עצות. די „קדימה" איז אַן אינסטיטו־ציע פאַר יידיש, און נאָר פאַר יידיש. אַלס אַזעלכע ווערט זי באַטראַכט נישט בלויז דורך אונדז, די יידיש־אָנהענגער, נאָר דורך אונדזערע קעגנער, די ענגליש־רעדנדיקע יידן. אַלס אַזאַ האָט מען דרך־ארץ פאַר אונדז. מען האָט אָכ־טונג פאַר אונדז פאַר דער געטריישאַפט צו אונדזער גייס־טיקער ירושה; פאַר אונדזער עקשנות פאַרצוזעצן און אָפּ־צוהיטן די אוצרות פון דער יידישער קולטור און ליטע־ראַטור. מיר גלויבן, טראָץ דעם שטאַרקן אסימילאַציע־שטראָם וואָס גייט אָן אין יידישן לעבן, אַז יידיש וועט נאָך לאַנג לעבן און זיין שעפעריש — לאַנג נאָך דעם ווען מיר וועלן שוין דאָ נישט זיין.

וואָס וועט זיין נאָך אונדז?

איך ווייס נישט. איך האָב געלייענט אין אַ יידישן זשורנאַל אין פּויליש א"נ „איזראַעליטאַ", פון מיט הע־כער הונדערט און דרייסיק צוריק, פון די 1850־קער יאָרן (אין די שפּעטערדיקע יאָרן איז דער זשורנאַל רעדאַגירט געוואָרן דורך נחום סאָקאָלאָוו), אַז ווען מען וועט צולאָזן יידן אין די אוניווערסיטעטן, אין צאַרישן רוסלאַנד, וועלן זיך יידן אויסשמדן און וועלן פאַרשווינדן אַלס פאָלק. מען האָט שפּעטער יידן צוגעלאָזט אין די צאַרישע אוניווערסי־טעטן, אין אַ באַגרענעצטער פאָרם, מיט אַ „נומערוס קלאַוזוס", און יידן זענען נישט פאַרשוווּנדן; מען האָט יידן שפּעטער צוגעלאָזט אין די פּוילישע אוניווערסיטעטן, מיט אַ „נומערוס קלאַוזוס" און „לינקע בענק" — און יידן זענען נישט פאַרשוווּנדן. יידן האָבן פולע פרייהייט אין די אַמע־ריקעס, ענגלאַנד, אויסטראַליע און ערגעץ אַנדערש — און זיי פאַרשווינדן נישט.

אויך יידיש גייט נאָך נישט פאַרשווינדן. די נביאות פון די יידיש־שונאים (און אַזעלכע פעלן נישט ב"ה), אָדער די זנאַכאַרסקע מיטלען אונדז צו ראַטעווען פון אונטער־גאַנג, זענען פאַר אונדז נישט אָננעמבאַר. מיר האָבן גאָר נישט וואָס צו רעווידירן, מיר וועלן ווייטער אָנגיין מיט אונדזער אַרבעט לטובת יידיש און יידישער קולטור, און מיר וועלן נאָך מיט יידיש לאַנג בלייבן אַ לעבעדיקער, אַקטיווער טייל פון יידישן פאָלק.

ערשטער ארויסלאָז

די יידישע טאָג־שול א"נ שלום עליכם פיערט היינטיקס יאָר איר ערשטן אַרויסלאָז פון דער גרונט־שול. דאָס זענען די ערשטע 7 גוטע יאָר. אויף דעם פייערלעכן אָוונט וועלן די קינדער־אַביטוריענטן, באַוויזן זייערע דערגריי־כונגען. עס וועט זיין אַ יום־טוב פון די לערער, עלטערן, שול־טוער.

די שול־טוער טוען דערווייל דאָס זייעריקע — זיי האָבן זיך פאַרמאָסטן אויף אַ מיטל־שול.

לאָמיר זיי באַגריסן און ווינטשן דערפאָלג.

הערשל באַכראַך

נייע וועגן און אַלטע אילוזיעס

(אַן ענטפער פריינד יוסף אָרבאַך)

אין לעצטן נומער „מעלבורנער בלעטער“ (3/27) דרוקט פריינד י. אָרבאַך אַן אַרטיקל א״נ „אַלטע פּראָבלעמען און נייע וועגן“. אייגנטלעך איז דאָס נישט אַ נייע טעמע פאַרן מחבר פונעם אַרטיקל. ער האָט שוין פיל מאָל געשריבן אויף דער טעמע און אין זעלבן נוסח. אויב איך ענטפער איצט אויף פריינד אָרבאַכס אויספירן איז עס נאָר דערפאַר, ווייל הגם ער איז שוין פון לאַנג אַן אַקטיווער טוער פון „קדימה“, פאַרנעמט ער אָבער איצט דעם אַמט פון פּרעזידענט און דערפאַר דאַרף מען נישט פאַרשווייגן די פאַלשע מיינונגען און שעדלעכע אויספירן וועלכע ער מאַכט אין דערמאָנטן אַרטיקל.

יוסף אָרבאַך איז מיט רעכט באַאומרואיקט וועגן דער צוקונפט פון דער „קדימה“ און ער זוכט מיטלען ווי אַזוי צו פאַרזיכערן איר ווייטערדיקן המשך. איז וואָס לייגט אונדז פאָר דער מחבר שוין איצט: אַנשטאָט צו וואַרטן מיט דער ליקווידאַציע פון דער „קדימה“ אויף דער צייט ווען מיר, דער יידיש־דור, וועט שוין מער נישט זיין, לייגט ער אונדז פאָר אַז מיר זאָלן שוין, ווען מיר לעבן נאָך, ווען די „קדימה“ האָט נאָך גענוג לעבנס־זאַפטן, ווען ס'איז נאָך פאַראַן אַ גענוגנדיקער רעזערוואַר פון יידן וועמענס שפּראַך איז יידיש און וועלכע קומען נאָך היפּש אויף גוטע פאָרלעזונגען אין יידיש (דער סאַמע לעצטער באַוויז — די גוט־באַזוכטע לעקציעס פון ישראל בערקאָוויטש, פון רומעניע, און דעם יידיש־וווּנדערקינד פּראָפ. יודזשין אָרענ־שטיין פון קאַנאַדע), אַז מיר זאָלן שוין איצט זיך אָפּקערן פון די דאָזיקע יידן, און פון אונדזער שפּראַך יידיש, און יאָגן זיך נאָך די ענגליש־רעדנדיקע יוגנט און עלטערע, וועלכע קומען נישט אַצינד אין דער „קדימה.

איך וועל נאָך רעדן וועגן דעם צי די „קדימה“ קען אַזאַ ציל דערגרייכן. איך וויל אָבער פריער זאָגן עפּעס אַנדערש: די „קדימה“ איז געגרינדעט געוואָרן מיט זיבעציק יאָר צוריק דורך יידישע אימיגראַנטן פון פּוילן און רוסלאַנד, כדי צו באַשאַפן אַ קולטור־היים פאַר זיך אין דעם פרעמדן אימיגראַציע־לאַנד. די וואָס האָבן באַטראַכט די „קדימה“ פאַר אַן אָרט וואו מען דאַרף זיך בלויז „אויסגרינען“, זענען פון דער „קדימה“ גאַנץ שנעל אָפּגעפאַלן און האָבן זיך גענומען אויסלעבן אין אַנדערע אָרגאַ־ניזאַציעס, מערסטנס רעליגיעזע קאָנגרעגאַציעס, אָדער אַנדערע אָרגאַניזאַציעס וועמענס טעטיקייטס־שפּראַך איז געווען ענגליש. די יידן וועלכע האָבן געהאַט אַ פּאָזיטיווע באַציאונג צו יידיש זענען אין דער „קדימה“ געבליבן און פאַרגעזעצט איר אַרבעט. בעת די כסדרדיקע אימיגראַציע־שטראָמען איז זי פאַרשטאַרקט געוואָרן אַ דאַנק דעם צופלוס פון יידיש־באַוואוסטזיניקע אינטעליגענטן (דער באַזוך פון פּרץ הירשביין און שפּעטער די קורצע אָבער אַקטיווע טעטיקייט פון דיכטער מלך ראַוויטש), אַזעלכע ווי: פנחס גאָלדהאַר, ד״ר אהרן פּאַטקין, סענדער בורשטין, בונם וואַרשאַווסקי, הערץ בערגנער, יוסף גיליגיטש, און די פיל אַנדערע פּראַקטישע טוער וועלכע האָבן פאַרנומען די בענקלעך אין די „קדימה“־קאָמיטעטן און געטאָן די טאָג־טעגלעכע אַרבעט פון דער אָרגאַניזאַציע.

עס איז געקומען די צווייטע וועלט־מלחמה און אויף עטלעכע יאָר איז אָפּגעשטעלט געוואָרן דער צופלוס פון נייע יידיש־רעדנדיקע אימיגראַנטן. אָבער דער גרויסער אימיגראַציע־שטראָם נאָך אָט דער מלחמה האָט זייער שטאַרק פאַרגרעסערט די צאָל מיטגלידער און צוהערער פון דער „קדימה“״

עס זענען געווים געווען במשך דער גאַנצער צייט פּרוּוון אַראָפּצופירן די „קדימה“ פון איר נאַטירלעכן וועג. צי דאָס זענען געווען די וועלכע האָבן געוואָלט פאַר־וואַנדלען די „קדימה“ אין אַ פּאָליטישן פּאָלוואַרק (די א״ג „פּראָגרעסיווע“), אָדער דער פּרוּוו בכלל צו ליקווידירן די „קדימה“ אַלס אַ זעלבשטענדיקע אָרגאַניזאַציע (דער פּרוּוו פון אַ טייל ציוניסטן צו „פאַראייניקן“ זי מיט „בית ווייצ־מאַן“) — האָבן זיך אָבער שטענדיק געפונען די געזונטע יידיש־עלעמענטן, וועלכע האָבן אָפּגעשלאָגן די דאָזיקע פּרוּוון און פאַרזיכערט פאר דער „קדימה“ אַ לאַנגן פּעריאָד פון געזעלשאַפטלעכער קולטור־טעטיקייט אין יידיש.

צי הייסט דאָס, אַז אין „קדימה“ האָט געהערשט אַ חרם אויף קולטור־אַרבעט אין ענגליש? בשום אופן נישט. ווען ס'איז געקומען אַ רעדנער, וועלכער האָט נישט געקענט קיין יידיש, האָט די „קדימה“ אים אויפגענומען מיט גרויס כבוד און אים דערמעגלעכט אַרויסצוטרעטן אויף די ברע־טער פון דער „קדימה“, אָבער אונדזער אידיי איז עס נישט געווען. דער ציל פון דער „קדימה“ איז געווען צו זאָרגן פאַר דער פאַרשפּרייטונג פון יידיש און דאָס פלעגן די יידיש־קולטור.

די וועמען דאָס האָט נישט אַנטשפּראָכן, קומען נישט אין דער „קדימה“.

די עצה וואָס פריינד יוסף אָרבאַך גיט אונדז איצט, אַז מיר זאָלן איבערגיין (ער מיינט מסתמא אין אַ גרע־סערער מאָס) צו אַ קולטור־טעטיקייט אין ענגליש, מוז אַנטשידן אָפּגעוואָרפן ווערן מצד די מיטגלידער פון „קדימה“. עס זענען פאַראַן גענוג יידישע אָרגאַניזאַציעס, וועמענס פּראַקטישע טעטיקייט העלפט צו פאַרשפּרייטן די שפּראַך־אַסימילאַציע ביי יידן. מיר קענען אָט די אַרבעט איבערלאָזן פאַרן בית־ווייצמאַן, אָדער פאַר די יידישע שולן און שילן וועלכע פירן דייער אַרבעט אין ענגליש. עס איז גענוג טרויעריק צוצוקוקן ווען מיר זעען ווי יידישע רבנים (איך זאָג בפירוש נישט ראַביים), נאָר רבנים דרשענען

האַלבע שעה — אין געוויסע טעג — מעלדן די מעלבורנער ראַדיאָ־סטאַציעס, אַז אַלס פּראָטעסט קעגן היטלערס קומען צו דער מאַכט, רופט־אָפּ די „קדימה" דעם טערמין פון איר ערשטער פונקציע. די דאָזיקע דעמאָנסטראַציע האָט געמאַכט אַ געהעריקן איינדרוק און שטאַרק געהויבן דעם אָנזען פון דער „קדימה" אויך צווישן דער נישט־יידישער באַפעלקערונג.

אויף אַן עקסטראַ־זיצונג פון קאָמיטעט ווערט איינשטימיק אָנגענומען אַ באַשלוס צו שאַפן אַ ספּעציעלע קאָמיסיע מיט דער אויפגאַבע צו זאַמלען מאַטעריאַלן וועגן די רדיפות אויף יידן אין דייטשלאַנד. זאָל דאָ באַטאָנט ווערן, אַז די „קדימה" איז געווען די איינציקע יידישע אינסטיטוציע אין אויסטראַליע אָנצונעמען און דורכצופירן אַזאַ באַשלוס.

געסט־רעדנער און אַרטיסטן מעבר לים

זינט אָנהויב 50־קער יאָרן פילט די „קדימה" אַ נויטווענדיקייט צו ברענגען פון אויסלאַנד אַלס גאַסט־רעדנער באַקאַנטע פּערזענלעכקייטן אין דער יידישער ליטעראַרישער וועלט. דער ציל איז אַריינצוברענגען אַן אויפלעבונג אין היגן יידישן לעבן. פיל פּרוּוון ווערן געמאַכט אין דער ריכטונג. אין 1952 ווערט געפירט אַ לענגערע קאָרעספּאָנדענץ מיט ה. לייוויק'ן. דער דיכטער האָט אָנגענומען די איינלאַדונג, אָבער רעזיגנירט פון דעם באַזוך צוליב געזונט־טעמים.

אין 1955 באַזוכן אונדזער ישוב אויף דער איינלאַדונג פון דעם טעאַטער־קרייז ביי דער „קדימה", ווי עס איז שוין פריער דערמאָנט געוואָרן, די אַרטיסטן זיגמונט און ראָזאַ טורקאָוו.

אין 1956 קומט דער ערשטער גאַסט־רעדנער אין דער פּערזאָן פון יעקב פּאַט ע"ה; אין 1957 — ד. ב. מאַלקין ע"ה; אין 1958 ווײַלט דאָ דער שרייבער יעקב ראָכמאַן, וועלכער האַלט איינִיקע רעפעראַטן אין „קדימה". אין 1960 קומט דער זינגער סידאָר בעלאַרסקי און דער פּרעלעגענט יעקב מאַלקין; אין 1961 גיט איינִיקע רעפעראַטן אין „קדימה" ד"ר חיים שאָשקעס ע"ה. שפּעטער קומט אַלס גאַסט־רעדנער דער דיכטער אברהם סוצקעווער. אין 1962 קומט מענדל מאַן; אין 1963 — ווידער ד. ב. מאַלקין. אין 1964 — פּראָפ. עזריאל נאַקס און דער רעזשיסער יוסף שיין. אין 1965 — ד"ר בערל פרימער, און אין 1966 — לוי שאליט.

די באַזוכן פון די געסט־רעדנער און אַרטיסטן האָבן אַריינגעבראַכט אַ גרויסע אויפלעבונג אין אונדזער ישוב. די רעפעראַטן פון די געסט־רעדנער ווערן מאַסנוויַיז באַזוכט. יעדער רעדנער ווערט געהערט פון 3000—6000 מענטשן. זייערע באַזוכן ווערן פאַרוואַנדלט אין גרויסע מאַניפעסטאַציעס פאַרן יידישן לשון און פאַר יידישער קולטור — אַ מין התעוררות־קאַמפּיין פאַר יידיש און פאַר יידישן קיום.

אין 1965 זענען געקומען אויף דער איינלאַדונג פון דער „קדימה" שמעון דזשיגאַן און כוכבה הררי. זייערע פאָרשטעלונגען זענען באַזוכט געוואָרן פון קנאַפּע 8000 מענטשן.

✶

די טעטיקייט פון טעאַטער־קרייז ביי דער „קדימה" דערגרייכט איר הויך־פונקט אין 1952/3, ווען עס זענען געשטעלט געוואָרן פינף פּיעסן (צוזאַמען 22 פאָרשטעלונגען) אונטער דער רעזשי פון יעקב ווייסליץ און רחל האָלצער. די פאָרשטעלונגען זענען באַזוכט געוואָרן דורך העכער 7000 מענטשן.

אַ זייער גרויסן יאָר פאַרן יידישן טעאַטער איז אויך געווען דאָס יאָר 1955, ווען עס זענען אָרויפגעבראַכט געוואָרן אַהער דורך דעם טעאַטער־קרייז זיגמונט און ראָזאַ טורקאָוו. עס זענען געגעבן געוואָרן אין דעם יאָר אין דער „קדימה" עטלעכע און דרייסיק פאָרשטעלונגען און וואָרטקאָנצערטן, וועלכע זענען באַזוכט געוואָרן פון קנאַפּע 9000 מענטשן.

עס דאַרף אויך פאַרצייכנט ווערן דער באַזוך פון חיהלע גראָבער אין 1956/57, וועלכער האָט אַריינגעבראַכט אַן אויפלעבונג אין היגן טעאַטער־לעבן.

עס איז ווערט אויך דערמאָנט צו ווערן דער באַזוך פון אידאַ קאַמינסקאַ, רות טורקאָוו־קאַמינסקאַ, מאיר מעלמאַן און קאַראַל לאַטאָוויטש פון פוילן אין 1960. דער קורצער באַזוך האָט אַריינגעבראַכט אַ יום־טובדיקייט אין היגן ישוב און האָט אויפגעלעבט די אַרבעט פון דוד הערמאַן טעאַטער־קרייז, וועלכער האָט מיטגעשפּילט מיט די געסט.

עטל קאָווענסקי און לעוו קאַגאַן אין מעלבורן

אויף דער איינלאַדונג פון „קדימה" געפינען זיך איצט ביי אונדז דאָס קינסטלער־פּאָרל — קאָווענסקי און קאַגאַן. זיי זענען דאָ פון 19טן סעפּטעמבער ביזן 14טן אָקטאָבער 1981. אין דער צייט וועלן זיי געבן צוויי פּראָגראַמען: „ווידער צוזאַמען" און „רעד צו מיר יידיש" — צוזאַמען 9 קאָנצערטן (2 אין סידנעי).

דאָס זענען נייע יידישע לידער, פּרעכטיק אינטערפּרעטירט און געזונגען פון עטל קאָווענסקי אין מוזיקאַלישער באַגלייטונג (און קאָמפּאָזיציע) פון לעוו קאַגאַן.

דאָס איז שוין דער צווייטער באַזוך פון די קינסטלער אין מעלבורן (ערשטער — 1977). ביידע באַזוכן האָבן געבראַכט מיט זיך יום־טוב'דיקייט און גייסטיקן גענוס.

עטל קאָווענסקי איז אַ קינסטלערין מיט אַ סך קולטור און טאַלאַנט. דעריבער — דער הויכער קולטורעלער ניוואָ פון אירע פּראָגראַמען.

חוץ דעם איז פֿאַראַן אַ לינקע גרופּע אַרום דעם „געזערד״, וואָס קאָנצענטרירט זיין טעטיקייט אויף דער אַרבעט לטובת דעם געדאַנק פון בירא־בידזשאַן און פֿאַראַן אויך אַ סאָציאַליסטישע, לרוב בונדיסטישע און אַ ביסל פּועלי־ציוניסטיש אָריענטירטע גרופּע, וואָס פֿאַרנעמט זיך דער עיקר מיט דער אַרבעט לטובת די יידישע שולן אין פּוילן.

פֿאַראַן אויך אַן אַקטיווע אָבער מינימאַלע און דריי־בער דערוויל ווייניק פּראָדוקטיווע ייוו״אָ־גרופּע (סעקרעטאַר שמחה בריליאַנט).

דאָס יאָר 1930, הגם אין פינאַנסיעלער הינזיכט איז עס זייער אַ שווערס, איז עס אָבער אַ בלי־יאָר אין געזעלשאַפטלעך קולטורעלער טעטיקייט. די פריינט: בר־כהן, בורשטין, הורוויץ, זשאַבינסקי און מינץ צייכענען זיך באַזונדער אויס מיט זייער איבערגעגעבענער טעטיקייט לטובת דער „קדימה״ און די יערלעכע באַריכט־פֿאַרזאַמלונג דריקט זיי אויס ספּעציעלע אָנערקענונג.

✶

פון פּראָטאָקאָלן פון דער קאָמיטעט־זיצונג ערב דער דערעפענונגס־פייערונג האַלטן מיר פֿאַר נויטיק צו דערמאָנען אַ כאַראַקטעריסטישן פּרט, וואָס ביי די היינטיקע פֿאַרהעלטענישן אין „קדימה״ וואָלט ער אַבסאָלוט מער נישט מעגלעך געווען. אויף דער דאָזיקער זיצונג האָט מר. ש. בריליאַנט אַריינגעטראָגן אַ פֿאָרשלאָג, אַז „דער גרעסטער טייל פון די רעדעס זאָל געהאַלטן ווערן אין יידיש, חוץ דער דערעפענונגס־רעדע פון פּרעזידענט״. דער פֿאָרשלאָג איז דורכגעפֿאַלן.

אין „אויסטראַליער לעבן״ באַווייזט זיך דאַן אַ שאַרפער אַרטיקל פון פּ. גאָלדהאַר: „יידיש!״. דער אַרטיקל־שרייבער טרעט אַרויס מיט אַ ווייטאָקלעכן און שאַרפן פּראָטעסט קעגן דעם, פֿאַר וואָס יידיש, דאָס יידישע מאַמע־לשון, איז נישט געווען דער הויפּט־מחותן בעת דער פייערונג. די דערעפענונגס־רעדע איז געהאַלטן געוואָרן אין ענגליש, די באַגריסונגען אין ענגליש, די איינלאַדונגען זענען געדרוקט געווען אין ענגליש. א. הורוויץ ווידמעט אויך אַן אַרטיקל דער וויכטיקער געשעעניש פון אַן אייגענער היים פֿאַר דער „קדימה״, און ער פֿאַרענדיקט מעלאַנכאָליש: „...לויטן וווּקס פון דער יידישער באַפעלקערונג הי׳, איז „קדימה״ געבליבן הינטערשטעליק, אָבער מיר ווילן האָפן...״ א.אָ.וו.

אייניקע רעדנער, וועלכע רעדן יידיש, הויבן־אָן מיט אַן אַנטשולדיקונג פֿאַר רעדן... יידיש. דר׳ אָ. פֿאַטקין הויבט אָן זיין רעדע: אין „קדימה״ איז נישטאָ קיין אַנטשולדיקונג פֿאַר רעדן יידיש, ווען אַפילו אַ טייל פֿאַרשטייען נישט״.

דער דעמאָלטיקער פּרעזידענט, ש. ווין, ענטפֿערט גאָלדהאַרן אין אַן אַרטיקל, ווּ ער פֿאַרטיידיקט די שטעלונג פון „יידישן אינהאַלט אויף ענגליש״. און „ווי שטעלט זיך פֿאַר פריינט גאָלדהאַר די „קדימה״ אין 20 יאָר אַרום? צי וועט מען נאָך דאָרט רעדן יידיש?״.

✶

אין דער באַשטימטער דאַטע, דעם 25טן סעפּטעמבער, 1932, אַ זונטיק, איז פֿאָרגעקומען די פייערלעכע צערעמאָניע פון לייגן דעם גרונטשטיין פֿאַר דער נייער געביידע פון דער „קדימה״ אויף 840 לייגאָן סטריט. דער דעמאָלטיקער וויצע־פּרעזידענט פון דער „קדימה״, פריינט איזיזר הורוויץ, באַשרייבט גענוי די דאָזיקע צערעמאָניע אין אַ גרעסערן אַרטיקל אין „אויסטראַליער לעבן״ פון 30טן סעפּטעמבער, 1932. דער פּרעזידענט, ש. ווין, עפֿנט די פייערונג מיט אַ קורצער רעדע און בעט דאַן מר. בר־כהן פֿאַרצולייענען די כראָניק פון דער „קדימה״ס עקזיסטענץ. עס ווערן אויסגערעכנט די נעמען פון אַלע ביז איצטיקע פּרעזידענטן און אַמטירנדיקן קאָמיטעט. (די נעמען פון די „קדימה״־פּרעזידענטן פון 1911 ביז 1919 און פון 1919 ביז 1926 (מיט דער „התחיה״), זענען שוין פריער דערמאָנט געוואָרן. דאָ לאָמיר צוגעבן, אַז פון 1926 ביז 1932 זענען געווען פּרעזידענטן: מר. שמחה בריליאַנט, מר. אהרן פֿאַטקין, מרס. רייזל בריליאַנט און מר. שלמה ווין. א. הורוויץ לייענט דאַן פֿאַר אַ ספּעציעל געדיכט, געווידמעט דער „קדימה״. מר. י. שער גיט איבער די זילבערנע קעלניע צו מר. מ. גראָסבי, וועלכער, נאָכן איינמויערן דעם גרונטשטיין, האַלט אַ קורצע רעדע און פֿאַרענדיקט מיט די ווערטער: „איך לייג דעם גרונטשטיין פון דער „קדימה״־געביידע צום אָנדענק פון מיין פֿאַרשטאָרבענער פרוי ציליע גראָסבי״.

אין אַ גרויסן לייווענטענעם געצעלט האָט דער פֿאַרזאַמלטער עולם פֿאַרבראַכט ביי געדעקטע טישן און אויסגעהערט רעדעס מעניני דיומא.

אהרן פֿאַטקין האָט גערעדט וועגן דער נייער היים פֿאַר דער מאָדערנער יידישער קולטור אין וויקטאָריע... אין ווייטסטן און ייִנגסטן יידישן ישוב; ראַביי בראָדי האָט אין זיין באַגריסונג געהאַט אַ טענה, הלמאי ס׳איז נישטאָ קיין רעליגיעזע צערעמאָניע בעת אַזאַ התחלת הבנין. דערויף איז מר ש. ווין אַרויס מיט אַן אָפֿענעם ענטפֿער־בריוו אין „אויסטראַליער לעבן״ ווּ ער ווייזט אָן אויפן וועלטלעכן כאַראַקטער פון דער „קדימה״. ראַביי בראָדי גיט ווידער אַן ענטפֿער, ביז די היציקע דיסקוסיע ווערט איינגעשטילט און דערטרונקען אין די רשימות פון די מנדבים פֿאַרן „קדימה״־בוי־פֿאָנד. דאָס געלט איז אָבער באַשטימט אויסשליסלעך פֿאַרן בוי־פֿאָנד.

✶

די ערשטע גרויסע פונקציע אין אייגענעם בנין, אַ טאַנץ־אָוונט, האָט געזאָלט פֿאָרקומען אָנהויב אַפּריל 1933. די „קדימה״ האָט אָבער נאָר־וואָס געהאַט אָנגענומען אַ שאַרפע פּראָטעסט־רעזאָלוציע קעגן היטלערס רדיפות אויף יידן און אויף אַלע פרייהייטס־ליבנדיקע מענטשן. היטלער, אין זיינע „האָניג־חדשים״ פון קומען צו דער מאַכט, האָט אָפיציעל גענומען ברענען „טריף־פּסולע״ ביכער, איידער ער האָט „לעגאַל״ גענומען מאָרדן „טריף־פּסולע״ מענטשן. די „קדימה״־אינסטאַנצן באַשליסן דעמאָנסטראַטיוו אָפּצולייגן דעם טערמין פון דער ערשטער פונקציע. פּרעסע, פלוג־בלעטלעך און ראַדיאָ ווערן דערצו אויסגענוצט. יעדע

פון די „קדימה"־אַרכיוון

פּ. קרישטאַל

אין דעם יאָר, אין וועלכן די „קדימה" פּייערט איר 70־טן יובל איז ווערט צוריקצוברענגען געוויסע עפּיזאָדן פון דער קאָלירפולער און צייטנווייז שטורמישער געשיכטע פון דער אינסטיטוציע, וועלכע האָט פאַרנומען און פאַרנעמט נאָך אַ פּירנדע פּאָזיציע אין היגן יידישן לעבן

די ביבליאָטעק („לייברערי") ווערט פאַרהעלטנישמעסיק זייער גוט באַזוכט: 125 לייענער דורכשניטלעך יעדע וואָך. צו דער ערשטער אַלגעמיינער יערלעכער באַריכט־פאַרזאַמלונג, דעם 26טן דעצעמבער 1912, קומען שוין 200 מיטגלידער. דער ערשטער קאַסע־באַריכט ווייזט 142/18/6 פונט הכנסה (דערונטער 47/13/2 פונט פון מיטגליד־אָפּצאָל און 74/1/6 פון „דאָנײשנס" — באַשטייערונגען) און 125/2/10 פונט אויסגאַבן.

צו דעם קאָמיטעט געהערן: י. מאָלינסקי, ס. י. סלאָצקין, מ. זעלטנער, א. סאָלאָמאָנאָוו, ע. דזשעקסאָן, ל. בערנער, א. מאָץ, צ. בערמאַן, ר. ראָטבערג און ה. הויזי.

✶

ס'וועט זיין אינטערעסאַנט צו געבן געוויסע אויסצוגן פון דער דעבאַטע בעת דער ערשטער באַריכט־פאַרזאַמלונג:

„... נישט יידיש, נאָר ענגליש דאַרף זיין די אָפיציעלע „קדימה"־שפּראַך (ראַביי דענגלאָו).

„...מען פאַוואָריזירט אין „קדימה" אַ געוויסן קלאַס";

„...מען דאַרף שוין קלערן וועגן אַן אייגענעם בנין".

„...נישט לערנען ענגליש איז די אויפגאַבע. דערויף זענען דאָ ספּעציעלע קורסן. דער עיקר איז — העברעאיש. יידיש דאַרף בלויז ווערן טאָלערירט פאַרן עלטערן דור".

„...איך רעד ענגליש, ווייל נישט אַלע דאָ פאַרשטייען זשאַרגאָן. מיט מיין ענגליש־רעדן ברענג איך נוצן די נישט־פאַרשטייענדיקע".

✶

אין יענעם יאָר קומט אויך פאָר (דער צווייטער) פּורים־באַל אין „טורן־פאַריין־האָל" און ציט־צו — לויטן באַריכט — 500 באַזוכער.

✶

די „קדימה" אַלס אַן אינסטיטוציע האָט זיך צוגעפּאַסט צו די ווינטשן פון דער מערהייט פון אירע מיטגלידער און אויך אין די שבתים איז זי געווען אָפן בייטאָג.

(דזשואיש העראלד", 16טן אויגוסט 1912)

✶

מען זעט באַשיימפּערלעך, אַז די „קדימה" וואַקסט סיי אין צאָל און סיי אין פאַרנעם. געוויסע טיילן פון יידישן ישוב אין מעלבורן איז דאָס נישט צום האַרצן. אין „דזשואיש העראלד" באַווייזן זיך אַלץ אָפטער אָנפאַלן אויף דער „קדימה" און אויף די „פרעמדע יידן" מצד דער חברה „אנשי ברית". דאָס שרעקט אָבער נישט אָפּ די ענטוזיאַסטישע פּיאָנערן פון דער „קדימה" און זיי גייען־אָן ווייטער מיט זייער אַרבעט.

✶

דעם 15טן פעברואַר 1914, קומט פאָר די „אָפיציעלע דערעפענונג פון נייעם לאָקאַל". דאָס איז די זעלבע דירה אויף 59 בערק סט., אָבער אַ פאַרגרעסערטע און אויפן ערשטן שטאָק, אַנשטאָט, ווי ביז איצט, אויפן צווייטן. די „קדימה" האָט שוין 2 גרויסע און 3 קלענערע צימערן, פאַרמאָגט שוין אַ ביסל מעבל און אַ פּיאַנאָ (מתנה פון מ. זעלטנער). אויך אויף דער דאָזיקער חנוכת־הבית־פייערונג באַשטייט דער פּראָגראַם בלויז פון ענגליש און העברעאיש. מיס פּ. באַרקמאַן האַלט אַ לעקציע וועגן דער „אַנטוויקלונג פון דער יידישער דראַמע" אויף ענגליש, און דער „דזשואיש העראלד" מיינט, אַז דאָס וועט דערנענטערן די עמיגראַנטן צו שעקספּירן אין אָריגינאַל.

✶

אין אָנהויב פון 1929 קומען פאָר אַ סעריע אָוונטן, געווידמעט מאָדערנע יידישע שרייבער, רעפעראַטן איבער אַקטועלע יידישע טעמעס און אָנדענק־אָוונטן, געווידמעט פאַרשטאָרבענע יידישע שרייבער און באַקאַנטע געזעלשאַפטלעכע טוער, צווישן זיי אויך אַ טרויער־אָוונט געווידמעט דעם אָנדענק פון נישט־לאַנג פאַרשטאָרבענעם בונדישן פירער ביינִיש מיכאַלעוויטש.

זאָל דאָ דערמאָנט ווערן, אַז צו יענער צייט איז געווען ביבליאָטעקאַר פריינט ס. בורשטין, נאָך אַלס פרישער עמיגראַנט אין אויסטראַליע. ער האָט נישט געוואָלט אָקצעפּטירן דעם אָנבאָט פון דעם קאָמיטעט צו נעמען אַ געוויסן געהאַלט פאַר זיין אַרבעט און ער האָט זי כסדר אויסגעפירט אומגעצאָלט. דאָסגלייכן איז פריינט מ. שעכטער, אַ לאַנגע צייט געווען אומגעצאָלטער ביבליאָטעקאַר.

✶

מיטן צופלוס פון נייע עמיגראַנטן, דער עיקר פון פּוילן, איז דער באַזוך אין „קדימה" שטאַרק אויסגעוואַקסן און גאַנץ אָפט איז דער „זאָל" אויף 313 דראָמאָנד סטריט, געווען צו קליין פאַרן גרויסן עולם. עס איז רייף געוואָרן דער געדאַנק וועגן פאַרשאַפן פאַר דער „קדימה" אַן אייגענעם בנין. אין די פּראָטאָקאָלן פון יענעם פעריאָד געפינען מיר שוין וואָס־אַמאָל אָפטערע באַריכטן אי וועגן דער גרינדונג, אי וועגן די ערשטע שריט פון דער בויקאָמיסיִע. אין די פּראָטאָקאָלן געפינען מיר אויך אָפט ברייטערע דיסקוסיעס, לשבח ולגנאי, וועגן דער טעטיקייט פון דער דראַמאַטישער סעקציע ביי דער „קדימה".

✶

אויסטראַליע איז אַ לאַנד, ווו עס זענען כמעט קיין יידישע פאַרטייען נישטאָ. פאַר דער מלחמה איז געווען בלויז געדאַנקלאָז־אַסימילאַטאָרישע טענדענץ און אָריענטאַציע. נאָך דער מלחמה איז אָנטשטאַנען די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט אַ שטאַם און אַ סך צווייגן אין אַלע היגע שטאָטן און וואָס האָט באַזונדערס דערפאַר אַזאַ גוטן באָדן דאָ, ווייל אַ גרויסער טייל פון די היגע יידן באַטראַכט דעם ציוניזם ווי אַן ענין, וואָס לאָזט זיך זייער גוט בינדן מיט בריטישער אָריענטאַציע.

די „קדימה" בויט איר אייגענע היים

(אַ געשיכטלעכער דאָקומענט)

דעם 25טן סעפטעמבער, 1932, קומט פאָר די פייער־לעכע צערעמאָניע פון לייגן דעם ווינקלשטיין פאָר דער **נייער געבידע פון „קדימה" אויף 840 לייגאָן סטריט.** די פאָלגנדיקע איינלאַדונג איז פאַנאַנדערגעשיקט געוואָרן צו מיטגלידער און פריינד:

די יידישע נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק „קדימה"
313 דראַמאָנד סטריט, קאַרלטאָן.
12טן סעפטעמבער, 1932.

געערטער הער אָדער מאַדאַם,

זונטיק, דעם 25טן סעפטעמבער, ד. י., וועט געשען אין מעלבורן אַ פּאַסירונג, וועלכע, מיר האָפן, זאָל זיך איינקריצן און בלייבן אין זכרון פון מעלבורנער יידנטום אַלס היסטאָרישע געשעעניש.

מיט 21 יאָר צוריק האָבן אַ הייפעלע ענטוזיאַסטן און בעלי־חלומות פאַרלייגט אַ ווינקל אויף דער יידישער גאַס, וועלכער האָט געזאָלט דינען אַלס דער מיטל־פונקט פון יידישן דענקען, פילן און שטרעבן. מיר זאָגן ענטוזיאַסטן און בעלי־חלומות, ווייל עס האָט זיך ווירקלעך געפאָדערט ענטוזיאַזם און אומדערמידלעכע עקשנות, אין יענער לאַנג־פאַרשוווּמענער עפּאָכע צו וועלן גרינדן דאָס וואָס זיי האָבן פאַרטראַכט, אָבער זייער מוטיקער ווילן, געמישט מיט אידעאַלער באַלייכטונג, האָט זיי געשטאַרקט אין זייער ווּנטש און זיי האָבן געגרינדעט זייער מיניאַטור־טעמפּל פון קולטורעלער, יידיש־קולטורעלער, נאַציאָנאַלער און ליטעראַרישער שאַפונג.

די יידישע נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק „קדימה" איז דאַן געגרינדעט געוואָרן, באַגלייט פון איין זייט, פון דער זייט פון די גרינדער און זייערע מיטסימפּאַטיקער מיט ליבע און איבערגעגעבנהייט צו זייער אינסטיטוציע, און מיט חוזק און שפּאָט און פאַראַכטונג פון אַ צווייטער זייט, מצד די יעניקע, וועמען יידישע נאַציאָנאַל־קולטורעלע טעטיקייט איז געווען ווי אַ דאָרן אין די אויגן.

יענער פעריאָד איז אַריבער, אַוועק אין היסטאָרישן אַרכיוו, און פאָר דער לאַנגער צייט פון איר עקזיסטענץ, איז „קדימה" אַדורכגעגאַנגען אַ ביטערן קאַמף פאַר איר לעבן און געדייען. עס האָט זיך געפאָדערט אַן אומער־שעפּלעכע מאָס קוראַזש און אָפּפערוויליקייט מצד די, וועלכע זענען געשטאַנען אין דער שפּיץ פון „קדימה" צו ברענגען איר צו דעם מאָמענט פון בויען אַן אייגענעם ווינקל, און מיט גרויס שמחה לאַדן מיר אייך איין, ווער־טער פריינד אָדער פריינדין, צו קומען נעמען אָנטייל אין אונדזער — אייער יום־טוב, זונטיק, דעם 25טן סעפטעמבער ה. י., 3 אַזייגער נאָכמיטאָג, אויף 840 לייגאָן סטריט, נאָרט קאַרלטאָן, ווו עס וועט געלייגט ווערן דער ווינקלשטיין פאָר דער היים, ווו „קדימה" וועט דאַרפן פאָרזעצן ווייטער שפּינען דעם פאָדעם, וועלכער פאַרבינדט אונדז אין אונ־דזער אָפּגעריסנקייט מיט אַלץ דאָס, פון וועלכן מיר זענען אַרויסגעריסן געוואָרן, ווען מיר האָבן אונדזער יידישע סביבה פאַרלאָזן אין אונדזערע געבורט־לענדער. און מיט טיפער האָפנונג אויף אייער הילף אין דער צו־קונפט אָנצוהאַלטן דעם יידישן גייסט אין אונדזער פאַר־פּוסטעוועטער גאַס און לאָזן גליען דעם פונק, וועלכער ברענגט דאָך ליכט אין אונדזערע פאַרכמורעטע הערצער.

מיט דער האָפנונג ערוואַרטן מיר אייך זונטיק, דעם 25טן סעפטעמבער, אויף לייגאָן סטריט, נאָרט קאַרלטאָן, ביי אונדזער נאַציאָנאַלן יום־טוב.

מיט ברידערלעכן גרוס
זענען מיר אויפריכטיק אייער
ס. ווין, פרעזידענט
מ. זאַכאַרין, סעקרעטאַרין
ש. מושין, געהילף־סעקרעטאַרין.

פראָנט פון דער „קדימה"־געביידע אין קאַרלטאָן

געשיכטלעכע פאַרצייכענונגען

בלעטערנדיק מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פון „קדימה" — טרעפן מיר זיך אָן אויף אַ דערשיינונג, וואָס האָט עטלעכע יאָר געהאַלטן אין שפּאַנונג דעם „קדימה"־קאָמיטעט — דאָס איז געווען — די „קדימה"־יוגנט. איר אַנטשטייאונג; איר טעטיקייט; אירע פּאָליטישע אָריענטאַציעס און פאַרבינדונגען — דער קער אויף לינקס; די פאַרבינונג מיט פּראָ־קאָמוניסטישע אָרגאַניזאַציעס אין לאַנד, ווי אין אויסלאַנד (דער אינטערנאַציאָנאַלער יוגנט פעסטיוואַל אין מזרח־דייטשלאַנד). אין דער פּרעסע פון יענע יאָרן („יידישע נייעס" און „די פּאָסט") טרעפן מיר זיך אָן אויף ליידנשאַפטלעכע דיסקוסיעס — פאַר און קעגן; אויף שטורמישע „קדימה"־פאַרזאַמלונגען אַרום דעם ענין „קדימה"־יוגנט.

אין רעזולטאַט פון די אַלע געשעענישן, האָט אַן אויסעראָרדנטלעכע פאַרזאַמלונג זיך געפילט געצוווּנגען אויפצולייזן די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע.

אין גאַנג פון זוכן געשיכטלעכע מאַטעריאַלן, האָבן מיר זיך אָנגעשטויסן אויף אַ זשורנאַל, וועלכן ס'האָט אַרויסגעגעבן די „קדימה"־יוגנט. דער זשורנאַל: „יידיש יוגנט" טראָגט דעם „קדימה"־עמבלעם, און איז דאַטירט: יולי 1946. די אינפאָרמאַציע זאָגט אונדז, אַז דאָס איז אַ „חודש־זשורנאַל אין יידיש, העברעאיש און ענגליש". צווישן די רעדאַקטאָרן געפינען מיר צוויי גוט באַקאַנטע נעמען פון שרייבער: י. (יאָסל) בירשטיין און י. (יהודה) וואָטען. דער זשורנאַל פאַרמאָגט: 15 זייטן יידיש; 2 עברית; 26 ענגליש. מיר געפינען דאָרט אויך אַ צייכענונג פון היינט באַ־רימטן מאָלער יאָסל בערגנער. אין דער ענגלישער אָפּטיילונג איז אגב דאָ, דאָס ערשטע קאַפּיטל פון הערץ בערגנערס ראָמאַן „צווישן הימל און וואַסער" איבערגעזעצט דורך י. ל. וואָטען.

די „קדימה"־יוגנט האָט אין יענער צייט געפירט אַ פּאָזיטיווע, יידישע טעטיקייט. מיר ברענגען דאָ די באַגריסונג פון „קדימה"־פּרעזידענט (פון יאָר 1946) יהודה האָניג ע"ה, אין יידישער איבערזעצונג:

דער יוגנט־זשורנאַל „יידישע יוגנט", וועלכע ס'גיט אַרויס די „קדימה"־יוגנט אָרגאַניזאַציע מיט אירע אייגענע כוחות, איז איינע פון די ערשטע פּרוכטן פון לאַנג־יאָריקער קולטור און דערציערישער אַרבעט אין יידיש, וועלכע איז עקשנות'דיק געפירט געוואָרן דורך אַ גרופּע יידן אין מעלבורן.

זיי האָבן באַקעמפט אסימילאַציע און נאַציאָנאַלן פאַרראַט, מיטן צוועק אָפּצוראַטעווען דעם אונטערוואַקסנדיקן דור.

מיר באַגריסן דעם אַוואַנגאַרד פון דער „יידישער יוגנט" און ווילן אָנטיילנעמען אין פאַרגעניגן פון זייער שעפערישקייט. אין אונדזער גרויסער טראַגעדיע, איז די יוגנט אונדזער טרייסט.

פון דעם זשורנאַל איז דערשינען בלויז איין נומער. פון דעם נומער ברענגען מיר אַ ליד פון יאָסל בירשטיין.

גלייכע, געהיימע און פּראָפּאָרציאָנעלע וואַלן. די אַקציע ווערט אויך געפירט אין די ווייטערדיקע יאָרן און הגם קיין פולע דעמאָקראַטיזאַציע פון „באָאַרד" ווערט נישט דערגרייכט, ווערט דאָך געמאַכט אַ היפּשער פאָרשריט אין דער ריכטונג.

אין 1954 ווערט איינגעאָרדנט אַ גרויסער „משפט" איבער דער אַסימילירטער יידישער יוגנט. דער „משפט" איז איינגעאָרדנט געוואָרן לויט אַלע כללים פון געריכטוועזן מיט פּראָקוראָרן, פאַרטיידיקער, עקספּערטן און עדות און האָט געדויערט צוויי אָוונטן. די אונטערנעמונג איז באַזוכט געוואָרן דורך 500 פּערזאָנען דעם ערשטן אָוונט און 400 דעם צווייטן אָוונט, צווישן זיי פיל יוגנטלעכע. דער „משפט" האָט געהאַט אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג נישט נאָר אין מעלבורן, נאָר אויך אין אויסלאַנד. די פּרעסע אין ישראל („דבר" און „זמנים"), אין אַרגענטינע („די פּרעסע") און אין אַנדערע לענדער האָבן געבראַכט גענויע באַריכטן פון דער דאָזיקער אונטערנעמונג.

די קולטור־טעטיקייט פון דער אינסטיטוציע ווערט כסדר אויסגעברייטערט און נעמט אַרום רעפעראַטן, סימפּאָזיומס, „לעבעריקע צייטונגען", אַקאַדעמיעס צו פאַרשידענע געלעגנהייטן, פייערלעכע אָוונטן, קאָנצערטן און אַנדערע אונטערנעמונגען. אַ צייט איז אויך געפירט געוואָרן אַ שטודיר־קרייז פון יידישער קולטור־געשיכטע.

(דריטער אַלמאַנאַך, 1967)

יאָסל בירשטיין

כ'קען

כ'קען שטענדיק שוין זען אויף מיין שויב
אפילו ביי טאָג,
אַ אָנזאָג פון אומגליק און שרעק
אַ סימן פון קלאָג.
איך הער זיך ווען צו צו אַ קול
פון אַ מענטש אויף דער גאַס —
דאָ קען מיך נישט קיינער צומאָל
קומט קיינער צוגאַסט.
איך בין אַ פאַרשפּעטיקטער מענטש
אין דאָזיקן לאַנד.
איז אַלץ נאָך אַזוי ווי פאַרשעמט
מיין היימישע האַנט.
נאָך גוט וואָס דאָס ליד איז נאָך פול
מיט פרומען געזאַנג
און באַהעלט מיינע טריט אויף דער וועלט
וואָס ווייַנען אין גאַנג.

פאַרן און נאָך דערשיינען פון „דערציילונגען פון אויסטראַליע" פון פנחס גאָלדהאַר און „דאָס נייע הויז" פון הערץ בערגנער, קומען פאַר אין „קדימה" אָוונטן געווידמעט די דאָזיקע געשעענישן. די הכנסה פון די אָוונטן ווערט איבערגעגעבן די מחברים.

בכלל, פון דער צייט אָן, ווי די „קדימה" גייט אַריבער אין איר אייגענעם בנין, ווערט זי דער צענטער פון יידישן קולטור־לעבן אין מעלבורן. די צאָל יידישע ביכער אין ביבליאָטעק האַלטן אין איין שטייגן. אַלע יידישע צייטונגען — אויף וויפיל זיי קענען נאָר דערגרייכן קיין אויסטראַליע — געפינען זיך אין לייען־זאַל פון „קדימה". סיסטעמאַטישע פאָרלעזונגען אויף יידיש קומען פאָר כמעט יעדע וואָך, און די פאָרלעזונגען שטייען אויף אַ הויכן ניוואָ.

די „קדימה" האָט דערצויגן אַ דור. אויב יידישע טעאַטער־פאָרשטעלונגען ווערן באַזוכט דורך 800 — 1.000 מענטשן; אויב יידישע פאָרלעזונגען ציען־צו אַן עולם פון דורכשניטלעך 300 פערזאָן, און טיילמאָל דערגרייכט דער באַזוך צו 600 פערזאָן; אויב אַ לעבעדיקע „פאָלקסצייטונג" האָט איבער 300 צוהערער אין דורכשניט; אויב אין אַ פראָסטן וואָכעדיקן אָוונט קומען אויף די לעקציעס פון „פאָלקס־אוניווערסיטעט" סיסטעמאַטיש אַן אַנזעעודיקע צאָל באַזוכער; אויב אַ מאָנאַש־הויז (ציוניסטן) האָט אירע שטענדיקע באַזוכער, און ציוניסטישע אימפרעזעס אָדער אַן „עונג שבת" ציען־צו אַנדערע הונדערטער און הונדערטער מיטגלידער און סימפאַטיקער; אויב ס'איז דאָ אין מעלבורן אַ יידישע שול און איר אפוטרופוס די געז. „יידישע שול אין מעלבורן" האָט אַ גרויסע מיטגלידערשאַפט; אויב אין מעלבורן דערשיינט אַ וועכנטלעכע יידישע צייטונג („די אויסטראַלישע יידישע נייעס"), וועלכע האָט ביי צוויי טויזנט לייענער בלויז אין מעלבורן; אויב אויף דער יידישע גאַס אין מעלבורן פירן אַ פאַרצווייגטע טעטיקייט פאַרשידענע פאַרטייען און גרופירונגען; אויב — בכלל, אין מעלבורן פולסירט שטאַרק דער דופק פון יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן, אין קעגנזאַץ צו אַלע אַנדערע יידישע ישובים אין אויסטראַליע — איז עס אין אַ גרויסער מאָס, אויב נישט אין דער ערשטער, צו פאַרדאַנקען דער איבער דרייסיק־יעריקער עקזיסטענץ פון דער „קדימה"!

אַ חוץ דעם ווילן און עקשנות פון אירע איבערגעגעבענע אָנפירערס און אויפהאַלטערס, מיטן פאַטענטירטן צונאָמען „די קדימהווצעס", האָט די „קדימה" אין אַ גרויסער מאָס אויך צו פאַרדאַנקען איר ביז איצטיקער עקזיסטענץ — איר אומפאַרטייאישקייט. מיר באַנוצן דאָ דאָס וואָרט אין זיין בעסערן זין. פאָרשטייערס פון די סאַמע קעגנזעצלעכע ריכטונגען איז געגעבן געוואָרן אַ מעגלעכקייט ארויסצוטרעטן אין „קדימה". די „קדימה" איז און ווערט וואָס־אַמאָל מער די באמת־פרייע טריבונע פאַרן יידישן וואָרט אין מעלבורן.

די „קדימה" ציילט איצט ביי 600 מיטגלידער און האָט אַ פעריפעריע פון איבער צוויי טויזנט יידן, וועלכע באַטראַכטן זי פאַר דעם צענטער פון היגן יידישן קולטור־לעבן.

מיר האָפן, אַז ווען דער בלוטיקער מלחמה־קאָשמאַר וועט זיך פאַרענדיקן מיטן נצחון פון גערעכטיקייט און אמתדיקער פרייהייט, וועט דעמאָלט די „קדימה" זיכער זיין אַ חשובער באַשטאַנדטייל אין דער גרויסער נעץ פון יידישע קולטור־אינסטיטוציעס, וועלכע וועלן צוריק אויפבליען איבער אַלע לענדער, ווו יידן וווינען.

(צווייטער אַלמאַנאַך, 1942)

ל. פרידמאַן

איבערברוך אין דער „קדימה"

אין 1951 קומט פאָר אַן איבערברוך אין דער „קדימה"־טעטיקייט. עס ווערן באַזייטיקט פון דער „קדימה"־פאַרוואַלטונג די „לינקע" פאָרשטייער, הויפטזעכלעך צוליב זייער שטעלונג צו דער טראַגישער לאַגע פון די יידן אין סאָוויעט־רוסלאַנד. אין דעם יאָר ווערט אויך אויפגעלייזט די „קדימה"־יוגנט־סעקציע, וועלכע ווערט אין יענער צייט אָנגעפירט פון „לינקע" עלעמענטן. דער „קדימה"־קאָמיטעט באַמיט זיך אויפצוקלערן דער יוגנט־סעקציע, אַז זי דאַרף פירן אַן אַלגעמיינע יידישע אַרבעט און נישט קיין לינק־פאַרטייאישע. היות די יוגנט זאָגט זיך אָפ צו קאָאָפערירן מיט דעם קאָמיטעט, ווערט גערופן אַן אויסערארדנטלעכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג, וועלכע נעמט אָן אַ באַשלוס אויפצולייזן די יוגנט־סעקציע און גלייכצייטיק צו שאַפן אַ נייע יוגנט־אָרגאַניזאַציע.

עס האָט זיך שפעטער אַרויסגעוויזן, אַז די אַקטיווע יידישע יוגנט גרופירט זיך אין פאָליטישע אָרגאַניזאַציעס און עס איז אוממעגלעך צו שאַפן אַן אַפאָליטישע יוגנט־אָרגאַניזאַציע, ווי די „קדימה" וואָלט זיך געוווּנטשן. ווילנדיק, אַז די יוגנט זאָל געניסן פון דער „קדימה"־געביידע, איז דערלויבט געוואָרן צוויי יוגנט־אָרגאַניזאַציעס — די „הבונים" און דעם „סקיף" — צו פירן אַ טייל זייער טעטיקייט אין לאָקאַל פון דער „קדימה".

זינט 1952 ווידמעט די „קדימה", אונטער דער פרעזידענטשאַפט פון י. האָניג, ס. בורשטין און שפעטער ב. פאַטקין, פיל אויפמערקזאַמקייט דער טראַגישער לאַגע פון יידן אין ראַטנפאַרבאַנד.

אין 1953 ווערט איינגעאָרדנט אַ פראָטעסט־פאַרזאַמלונג אין שייכות מיט דעם דאָקטוירים־פראָצעס אין מאָסקווע און סלאַנסקי־פראָצעס אין פראַג. אין 1954 און אין די שפעטערדיקע יאָרן ווערן איינגעאָרדנט א ריי אָוונטן, געווידמעט דער פאַרניכטונג פון יידישער קולטור אין רוסלאַנד.

די „קדימה" באַמיט זיך צו האַלטן וואַך די עפנטלעכע מיינונג וועגן דער געפאַר פון יידישן קולטור־„גענאָסיד" אין סאָוויעט־רוסלאַנד. די דאָזיקע אַקציע ווערט געפירט נאָך מער אינטענסיווער זינט 1956, ווען עס ווערט אָפיציעל באַקאַנט די ידיעה וועגן אומברענגען די סאָוויעטישע יידישע שרייבער און קינסטלער. די „קדימה" נעמט די איניציאַטיוו צו רופן אַ קאָנפערענץ פון אַלע וויכטיקע יידישע אָרגאַניזאַציעס. עס ווערט איינגעאָרדנט אַ גרויסע טרויער־פאַרזאַמלונג, אויף וועלכער עס קומט צום אויסדרוק דער צער און טרויער צוליב דער דערמאָרדונג פון די בעסטע יידישע שרייבער און קינסטלער אין סאָוויעט־רוסלאַנד און עס ווערט אָנגענומען אַ שאַרפער פראָטעסט קעגן אָט דער רוצחישער האַנדלונג און אַ פאָדערונג צו באַנייען דאָס יידישע קולטורעלע און רעליגיעזע לעבן. די דאָזיקע אַקציע ווערט אויך פאָרגעזעצט אין די ווייטערדיקע יאָרן.

אין די יאָרן הויבט אָן די „קדימה" אַן אַקציע פאַר דעמאָקראַטיזירן דעם „באָאַרד אָף דעפיוטיס". אין 1952 ווערט גערופן וועגן דער פראַגע אַ פאָלקס־פאַרזאַמלונג. די „קדימה" קומט ארויס מיט דער לאָזונג, אַז דער „באָאַרד" דאַרף געוויילט ווערן דורך אַלגעמיינע, דירעקטע,

ב. וואַרשאַווסקי

בלעטלעך „קדימה״־געשיכטע

אַריבערקלייבנדיק זיך אין אייגענעם בנין, הויבט־אָן די „קדימה״ צו גיין מיט איר אייגענעם, דורך איר אַליין אויסגעפּלאַנטן וועג און ווערט דאָס, וואָס זי איז אייגנטלעך באַרופן צו זיין — נישט אַ, נאָר די קולטור־אינסטיטוציע פון יידישן קיבוץ אין מעלבורן. זינט 1933 האָט די „קדימה״ אַ שטענדיקן יידישן סעקרעטאַר (דער ערשטער איז געווען פריינד אייזיק הורוויץ), און די אינערלעכע אָרגאַניזאַציאָנעלע אַרבעט, דאָסגלייכן די אויסערלעכע פּראָפּאַגאַנדע־טעטיקייט גייט איבער סיסטעמאַטיש אויף יידיש. די יאָר־באַריכטן דערשיינען שוין אויך אין יידיש — אַ נייעס אין אויסטראַליע. די „קדימה״ פאַרבינדט זיך שטופנוויז מיט אַנדערע יידישע אינסטיטוציעס אין מעלבורן און רעאַגירט וואָס־אַמאָל מער אויף אַלגעמיינע געשעענישן אין לעבן פון אויסטראַליע און אויף געשעענישן אין יידישן לעבן איבער דער גאָרער וועלט.

די „קדימה״ באַטייליקט זיך אין די „הונדערט־יעריקע פייערונגען״ (Centenary Celebration) פון דער גרינדונג פון מעלבורן; די „קדימה״ שיקט רעפּרעזענטאַנטן צו פאַרשידענע קאָנפערענצן, וועלכע האָבן פאַר אַ ציל צו פאַרטיידיקן שלום און דעמאָקראַטיע; די „קדימה״ באַשליסט צו שטיצן דעם „קאָמיטעט פון הילף פאַר שפּאַניע״; די „קדימה״ פּראָטעסטירט קעגן ציוניסטישן טראַנספער־אָפּמאַך מיט נאַצי־דייטשלאַנד; פּראָטעסטירט קעגן די פאַרפאָלגונגען פון דער יידישער שפּראַך אין פאַלעסטינע; באַציט זיך אין דער זעלביקער צייט פּאָזיטיוו צו דער יידישער אויפבוי־אַרבעט אין פאַלעסטינע; פייערט דעם צענעריקן יובל פון ירושלימער אוניווערסיטעט און באַשליסט אים אונטערצושטיצן; גיט אַ טעאַטער־פאַרשטעלונג לטובת דעם „יידישן טעאַטער־לעקסיקאָן״, און העלפט־מיט מיט ספּעציעלע אָוונטן דעם „אָרט״, „אָזע״ און „ייוואָ״ אין זייער טעטיקייט אין אויסטראַליע.

די „קדימה״ באַטייליקט זיך אין באָיקאָט־קאָמיטעט, וואָס האָט פאַר אַן אויפגאַבע נישט צו דערלאָזן באַציען סחורות פון היטלער־דייטשלאַנד; פירט אַדורך אַ פּראָטעסט־מיטינג קעגן די נירענבערגער אַנטי־יידישע געזעצן; אַ פּראָטעסט־פאַרזאַמלונג קעגן די פּאָגראָמען אויף יידן אין פּוילן.

„קדימה״ אָרדנט־איין אַ קבלת־פּנים פאַר יעדער פּראָמינענטער יידישער פּערזענלעכקייט, וואָס קומט קיין מעלבורן, אויב נאָר די עפנטלעכע טעטיקייט פון באַטרעפנדיקן גאַסט לאָזט זיך אויף אַ וואָסער־נישט־איז אופן צונויפפּאָרן מיט אַ געוויסן געביט פון דער „קדימה״־טעטיקייט אָדער שטרעבונגען. אַ מאָל הייסט אַזאַ גאַסט פּרץ הירשביין, מלך ראַוויטש; אַ מאָל עגאָן ע. קיש אָדער בן־אַבי, פון פאַלעסטינע. יידישע אַרטיסטן, געזעלשאַפטלעכע טוער, שרייבער, צי זיי קומען קיין מעלבורן אַלס געסט, צי זיי קומען כדי אויף שטענדיק זיך דאָ צו באַזעצן — זיי אַלע ווערן אָפיציעל אויפגענומען דורך דער „קדימה״ און עס ווערט זיי געגעבן די מעגלעכקייט אָנצובינדן אַ דירעקטן, לעבעדיקן קאָנטאַקט מיטן מעלבורנער יידישן עולם דורך דער „קדימה״־טריבונע. די „קדימה״ אַרבעט־אויס פּערמיטס (אַריינפאָר־דערלויבענישן) פאַר געוויסע יידישע קולטור־טוער און אַרטיסטן, צוו. אַנד. אויך פאַר דער קינסטלערין רחל האָלצער.

חוץ די סיסטעמאַטישע רעפעראַטן, יעדן זונטיק אָוונט, אויף פאַרשידענע טעמעס, רעאַגירט אויך די „קדימה״ אויף יעדער וויכטיקער געשעעניש און דאַטע אין יידישן קולטור־לעבן. יאָר־יערלעך ווערן געהעריק געפייערט די יאָרצייטן פון די גרויסע יידישן שרייבער, עס ווערן איינגעאָרנט אַקאַדעמיעס צו זייערע יובילעאומס און ספּעציעלע אָוונט ווערן געגעבן אין שייכות מיטן דערשיינען פון אַ וויכטיק יידיש בוך.

די „קדימה״ האָט אירע פאַרדינסטן אויפן געביט פון מיטהעלפן צו דערשיינען פון יידישע ביכער אין אויסטראַליע. צום דערשיינען פון ערשטן אויסטראַליש־יידישן אַלמאַנאַך (דורך מלך ראַוויטש), אָרדנט איין די „קדימה״ אַ ספּעיצעלן אָוונט און העלפט מיט זיין פאַרשפּרייטונג.

טובדיקן געפיל. דער פאָרזיצער, דער שרייבער פון די שורות, האַלט אַן אריינפיר־רעדע און דערקלערט די וויכטיקייט פון דער געשעעניש. און די צערעמאָניע הויבט זיך אָן. אהרן בר־כהן לייענט די כראָניק פון דער „קדימה״ אין וועלכער עס ווערן אויסגערעכנט צוערשט אַלע געשטאָרבענע פּרעזידענטן און אַנדערע פאַרדינסטפולע טוער פון דער אינסטיטוציע, שפּעטער ווערן אויסגערעכנט אַלע איצטיקע פּרעזידענטן און פאַרדינסטפולע עסקים פון דער יידיש־נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק „קדימה״. צום סוף דער באַשטאַנד פון דעם איצטיקן קאָמיטעט, וואָס איז גלייכצייטיק דער בוי־קאָמיטעט.

נאָך בר־כהנען לייענט אייזיק הורוויץ אַ געדיכט, וואָס ער האָט ספּעציעל צו דער פייערלעכקייט אָנגעשריבן. ישראל שער — דער וויצע־פאָרזיצער דערלאַנגט די טראַדיציאָנעלע זילבערנע קעלניע צו משה גראָסבי. ביים לייגן דעם שטיין זאָגט משה גראָסבי: איך לייג אָט דעם שטיין פאַר דער „קדימה״, פאַר דעם היים פון דער יידישער קולטור און צום אָנדענק פון מיין פאַרשטאָרבענער פרוי ציליאַ גראָסבי. די געהעריקע ווערטער זענען מיט גאָלדענע אותיות גראַווירט אויף דעם פונדאַמענט־שטיין. דער עולם גייט איצט אריין אין אַ ספּעציעל צוגעגרייטן לייוונטענעם געצעלט און פאַרבייסט. מען האַלט נאָך אַ פּאָר פייערלעכע רעדעס און מיט געזאַנג און גוטער, האָפערדיקער שטימונג גייט מען זיך פונאַנדער.

שבת־אָוונט, דעם 25טן מערץ 1933, ווערט דער נייער, אייגענער „קדימה״־בנין אָפיציעל געעפנט. דער זאַל איז געפּאַקט. דער פאָרהאַנג גייט ארויף. אויף דער פּראַכטפול דעקאָרירטער בינע זיצט דאָס פּרעזידיום פון דער „קדימה״. אָבער ווי דער שטייגער פון א יידישער שמחה הויבט זי זיך אָן מיט אַ טרויעריקער בשורה. דער פּרעזידענט טיילט מיט, אַז עס איז נאָר־וואָס אָנגעקומען אַ ידיעה וועגן דעם זיג פון דעם מאָדערנעם המן, און — מיט אַ פּראָטעסט־רעזאָלוציע הויבט זיך אָן די טעטיקייט פון דער „קדימה״ אין איר נייעם בנין...

דער פאָרזיצער גיט איבער אַ גאָלדענעם שליסל צו מ. זעלטנער, איינעם פון די ערשטע פּרעזידענטן פון דער אינסטיטוציע, דערויף דערקלערט מ. זעלטנער אָפיציעל, אַז דער נייער בנין פון דער „קדימה״ איז געעפנט.

לינדאַ פיליפּס, די באַקאַנטע יידישע מוזיקערין, שפּילט אַ ספּעציעל פאַרפאַסטע פּיאַנאָ־קאָמפּאָזיציע. דער קוואַרטעט שפּילט און לידער ווערן געזונגען.

פאַר דעם אויסטראַלישן יידנטום איז דער דערמאָנטער אָוונט געווים אַ היסטאָרישע געשעעניש, אָבער אויך פאַר דער יידישער וועלט־קולטור־טעטיקייט האָט ער אַ באַדייטונג: עס איז צוגעקומען נאָך איין פּונקט אין דעם וועלטבילד פון אונדזער קולטור־אַקטיוו.

(ערשטער אַלמאַנאַך 1937)

גאַנגען דער קאַמף ביז צום יאָר 1919. אין יענעם יאָר האָט זיך די אינסטיטוציע אינגאַנצן באַפרייט פון דער קאָנסערוואַטיווער השפּעה. דעמאָלט איז אויסגעגעקליבן געוואָרן אַ פאַרוואַלטונג פון ייִנגערן עלעמענט, פון מאָדערנעם און ראַדיקאַלן. דער שרייבער פון די שורות האָט געהאַט דעם כבוד צו זיין דער פאָרזיצער אין יענער פאַרוואַלטונג.

אָבער דער טויש פון דער פאַרוואַלטונג צו לינקס צו, האָט נאָך נישט באַדייט, אַז דער אידעישער קאַמף האָט זיך שוין געענדיקט. פאַרקערט — ער האָט טאַקע דעמאָלט אויפגעפלאַקערט אויפסניי. עס איז דעמאָלט געווען די צייט נאָך דער זיגרייכער רוסישער רעוואָלוציע און אַ געוויסער עלעמענט פון די „קדימה"־מיטגלידער האָט דווקא געוואָלט די אומפּאַרטייאישע אינסטיטוציע אריינוואַרפן אין די אָרעמס פון דער פּאָליטיק און פאַרשטייט זיך — לינקס. דער ציוניסטישער עלעמענט האָט ווידער געשטרעבט, אַז די „קדימה" זאָל אָפיציעל זיך אָנערקענען אַלס ציוניסטישע אינסטיטוציע. מיט אַ יאָר שפּעטער איז דאָס אין אַ געוויסער מאָס געשען. די „קדימה" האָט זיך אָפיציעל אָנגעשלאָסן אָן דער דעמאָלסטיקער ציוניסטישער געזעלשאַפט „התחיה". עס איז אָבער שטענדיק געבליבן אַן עלעמענט מיטגלידער וואָס איז געווען אומצופרידן פון דעם אויסגאַנג און האָבן געשטרעבט, אַז די אינסטיטוציע זאָל זיך פאַרנעמען נאָר מיט ייִדיש־קולטורעלער אַרבעט און זיך נישט פאַראייניקן מיט קיין שום פּאַרטיי און זיך נישט מישן אין קיין שום פּאָליטיק.

אַרגומענטירט האָט דער קרייז: סך־הכל זענען מיר דאָ אַ הייפעלע ייִדן פאַראינטערעסירטע אין אידעען און קולטור. טאָמער וועלן מיר זיך צעברעקלען, וועט דער גאַנצער בנין איינפאַלן. איז שוין בעסער אַרבעטן צוזאַמען, דערפאַר אָבער בלויז אויף דעם קולטור־געביט.

סוף־כל־סוף האָט טאַקע דער עלעמענט געוווּנען די אויבערהאַנט און אין יאָר 1926 האָט זיך די „קדימה" אָפּגעטיילט פון דער „התחיה" און דעמאָלט טאַקע האָט זיך ערשט אָנגעהויבן איר אמתער רענעסאַנס־פעריאָד.

נאָך עפּעס האָט דאָ געשפּילט אַ ראָלע און מיר וועלן עס נישט פאַרבייגיין. אין יענער צייט האָט זיך דאָ אָנגעהויבן אַ שטאַרקער שטראָם פון אַ נייער אימיגראַציע־כוואַליע. אַ גרויסער טייל פון די נייע אימיגראַנטן האָט אפילו מיטגעבראַכט מיט זיך א מין נאָך־מלחמה און אינפלאַציע־מענטאַליטעט פון די אַלטע לענדער, וואָס דאָס איז נישט אַזוי גינציק פאַר קולטור־אַרבעט. עס איז אָבער אויך געקומען, ווי אַלעמאָל, אַ הייפעלע אינטעליגענץ, און דאָס הייפעלע איז באַלד צוגעשטאַנען, איך וואָלט אפילו געזאָגט: צוגעפאַלן, צו דער „קדימה"־אַרבעט. און אַ נייער צופלוס פון פרישע כוחות איז אַלעמאָל גוט און געזונט פאַר אַ קולטור־אינסטיטוציע. האָט זיך טאַקע דעמאָלט דער ניווא פון דער „קדימה" אַ הויב געטאָן.

איידער איך וועל געבן אַ ריכטיק בילד פון דער פאַרצווייגטער „קדימה"־טעטיקייט, וויל איך מיך נאָך אויף אַ ווײַלע אומקערן צו איר פריערדיקער געשיכטע. אָט ליגן פאַר מיר די ערשטע יערלעכע באַריכטן. עס זענען נאָך די באַריכטן פון די יאָרן 1912 ביז 1914 — ווען דער לאָקאַל פון דער „קדימה" איז נאָך געווען אויף בערקסטריט 59, און איז נאָך שטאַרק אונטער דער יאהודישער השפּעה. עס איז נאָר גענוג אַ בליק צו טאָן אויף די טיטלען פון די אונטערנעמונגען: יאהודיש־זינלאָזע אַנגליזירונג. די רעפערענטן — ראַביים, די טעמעס — טעאָלאָגישע... אויף די מוזיקאַלישע אָוונטן, האָט זיך נאָך ווען־עס־איז אַרומגעדרייט פאַריתומט אַ ייִדיש ליד, אָבער אין אַלגעמיין איז ייִדיש געווען פאַרוקט אין אַ טונקעלן ווינקל אריין.

אין 1915 האָט זיך די „קדימה" אַריבערגעקליבן אין ייִדישן געגנט אריין, אויף דראַמאָנד סטריט 313. פון דעמאָלט אָן באַמערקט זיך גלייך אַ נייגונג צו מער אַלגעמיין קולטורעלע טעמעס. און דאָס לשון איז שוין — ייִדיש. און די טעמעס זענען שוין: מענדעלע, אחד העם, ביאַליק, פּרץ, פרוג. עמכ׳דיק. עס קומען אויך פאָר צוויי קאָנצערטן פון ייִדישער פאָלקס־מוזיק. מען רעאַגירט אויף אַלוועלטלעכע ייִדישע געשעענישן. מען זאַמלט אונטער די פליגלען פון דער „קדימה" אין יאָר 1916 — 950 פונט לטובת די ייִדן אין די מלחמה־לענדער. דאָס רעאַגירן אויף אַלוועלטלעכע ייִדישע געשעענישן ווערט פון דעמאָלט אָן גוטע געוווינהייט.

ווען עס הויבט זיך ווידער אָן איינצושטעלן דער שטראָם פון דער ייִדישער אימיגראַציע שטייט די „קדימה" אויך נישט ביי דער זייט. לויט איר איניציאַטיוו, און צום טייל אונטער איר השגחה, ווערט געגרינדעט די „ייִדישע באַגריסונגס־געזעלשאַפט" — (דזשואיש וועלקאָם־סאָסייעטי). איר פאָרזיצער איז א. ש. ראָז, סעקרעטאָר א. נ. בר־כהן. די געזעלשאַפט באַנוצט זיך אויף דעם ברייטסטן אופן מיט דעם לאָקאַל פון דער „קדימה". איר אויפגאַבע איז צו באַגעגענען די אימיגראַנטן אויף יעדער אָנקומענדיקער שיף, געפינען פאַר זיי וווינונגען און אַרבעט (עס ווערט אויך איינגעאָרדנט אַ קורס פון די עלעמענטאַרע קענטענישן פון דער ענגלישער שפּראַך). און בכלל מאַכן אַביסל היימישער דעם נייעם אימיגראַנט, וואָס האָט נישט ווער עס זאָל זיך מיט אים פאַרנעמען.

די דאָזיקע „וועלקאָם־סאָסייעטי" האָט עקזיסטירט ביז צום יאָר 1930, ווען עס האָט זיך לחלוטין אָפּגעשטעלט די ייִדישע אימיגראַציע.

די לייי־ביבליאָטעק פון דער „קדימה" פונקציאָנירט כסדר, אָבער דער נייער קורס ברענגט נייע ביכער און טאַקע וואָס מער ייִדישע, עס איז דאָך דער קורס פון וואָס מער פאָלקסטימלעכקייט.

אָבער וואָס נוצט דאָס אַלץ, אַז די „קדימה" קען נישט פאַרברייטערן איר טעטיקייט, מחמת איר לאָקאַל איז צו ענג. אַ זאַל פאַר 150 פערזאָנען איז אפשר אַמאָל גוט געווען, איצט איז דאָס שוין נישט מער גענוג. כדי צו פאַרברייטערן די טעטיקייט — מוז אויך פאַרברייטערט ווערן דער לאָקאַל. און עס ווערט באַשלאָסן צו זאַמלען געלט אויף אַן אייגענעם בנין.

צוויי יאָר צייט ווערט געפירט די בוי־אַקציע — ביז ענדלעך זונטיק, דעם 25טן סעפּטעמבער 1932 ווערט געלייגט דער גרונטשטיין פון דער געביידע. דער עולם אַ גאַנץ גרויסער און די שטימונג — אַ געהויבענע ביז גאָר. מען לייגט דאָך אַ גרונשטיין פאַר דער היים פון דער ייִדישער קולטור אין דעם ווייטסטן ווינקל פון גאָטס ערד.

אין אונדזער לעבן, דעם לעבן פון ווייטפאַרוואָרפענע ייִדן, איז דאָס געווען אַ גרויסער יום־טוב און אין לעבן פון אודזער אינסטיטוציע איז דאָס געווען די גרויסע געשעעניש און דערפאַר גלויב איך, אַז איך מעג מיר דערלויבן צו דערציילן אַביסל מער וועגן יענער צערעמאָניע. זאָל עס פאַרשריבן ווערן לדורות — ווי מען זאָגט עס.

דער בוי־פּלאַץ געפינט זיך אין שענסטן טייל פון דער שיינער לייגאָן־סטריט, וואָס ליגט אינמיטן ייִדישן געגנט. אויף דעם פּלאַץ — אַ גרויסע מאַסע ייִדן. די זון קאַרגט נישט מיט איר בייטראַג צו אונדזער שמחה. די געמיטער זענען הייטער: מען לייגט דאָך דאָס ערשטע מאָל אַ גרונטשטיין פאַר אַ היים פון ייִדישער קולטור אין דעם ווייטן לאַנד. אַלעמענס הערצער פלאַטערן ממש מיט יום־

שלמה ווין

די ערשטע 25 יאָר

די געשיכטע פון דער יידישער נאַציאָנאַלער ביבליאָ־
טעק „קדימה" איז אייגנטלעך די געשיכטע פון דעם יידישן
פאָלקסטימלעכן באַוווסטזיין אין מעלבורן און אפשר,
טאַקע אין גאַנץ אויסטראַליע. און אַזוי ווי אויסטראַליע גע־
פינט זיך אין דעם ווייטסטן און איזאָלירטסטן ווינקל פון
דער וועלט, קען אָט אַזאַ געשיכטע זיין אינטערעסאַנט,
אין אַ געוויסן זינען, אויך פאַר דעם פאָרשער פון דעם
אַלוועלטלעכן יידישן רענעסאַנס.

אין דער צייט, ווען די „קדימה" איז אַנטשטאַנען האָט
דאָ לחלוטין נישט עקזיסטירט קיין נאַציאָנאַל־יידיש באַ־
וווסטזיין אין נייערן זין פון דעם וואָרט. דאָס איז געווען
עטלעכע יאָרן פאַר דער מלחמה, אין יאָר 1911. די דע־
מאָלסטיקע היגע יידישע באַפעלקערונג איז לרוב באַ־
שטאַנען פון צוויי סאָרטן. פון איין זייט אויסגעשפּראָכענע
אַסימילאַטאָרן, אַזויגערופענע „יאַהודים", און גלאַט־
עם־הארצים. פונקט ווי עס איז דער שטייגער אין אַלע
ענגליש־יידישע ישובים, האָבן דאָ אויך עקזיסטירט יידישע
פילאַנטראָפּישע אַנשטאַלטן און אַ נאָכמיטאָג־און זונטיק־
שולע פאַר רעליגיעזע לימודים, און — פאַרשטייט זיך —
אַלע אַנדערע כלי־קודשדיקע קלאַפּערגעצייגן. און דאָס אַלץ
איז געשטאַנען אונטער דעם שטאַרקסטן איינפלוס פון די
קלעריקאַלן און יאַהודים און ועל כולם האָט איבער אַלץ
געבושעוועט דער גייסט פון אסימילאַציע. דער הויפט־ציל
פון די דעמאָלטיקע פירער איז געווען צו אַנגליזירן דעם
היגן ישוב און אים האַלטן אונטער דער השפעה פון די
רעליגיעזע אַנשטאַלטן.

עס איז דעמאָלט געווען די צייט פון די נאָכווייענישן
נאָך דער שרעקלעכער רעאַקציע אין רוסלאַנד נאָך דעם
יאָר 1905, די צייט, ווען די אַנטוויקלטע יידישע אינטעלי־
גענץ פון רוסלאַנד און פוילן האָט זיך אַ וואָרף געטאָן
צו דער עמיגראַציע פאַר יעדן פרייז. אָט די עמיגראַציע־
כוואַליע האָט אויך קיין אויסטראַליע פאַרשווענקט אַ קליין
הייפל פון פּראָגרעסיווער יוגנט, וואָס איז אַנטרונען גע־
וואָרן פון די דערמאָנטע לענדער. באַלד נאָך איר אַהער־
קומען האָט יענע קליינע גרופּע דערזען, אַז אידעאיש איז
זי אין אַ מדבר. און כאָטש דער גרעסטער טייל פון זיי
איז נאָך דעמאָלט נישט געווען מאַטעריעל איינגעאָרדנט,
האָט מען אָבער אָנגעהויבן צו טראַכטן ווי אַזוי אָביסל
אויפצולעבן דעם אידעאישן מדבר. דער ערשטער אָנהויב
איז — די גרינדונג פון אַ קולטור־קרייז.

געזוכט מענטשן, געזוכט אין דעם מדבר און גע־
פונען: יהושע ראָכלין ז"ל, אברהם סטאָן ז"ל און ד"ר מ.
שאַליט. יידן — ווייט פון אַסימילאַטאָרישע געדאַנקען און
אויך ווייט פון עם־הארצות, טיפן פון אַמאָליקע משכילים
און דערצו תושבים פון דעם לאַנד. און דאָס איז וויכטיק
געווען.

אָבער גיי טו עפּעס אויף, אַז עס זענען נישטאָ די מאַ־
טעריעלע מיטלען דערויף. אָט אַזוי האָט מען שוין געמוזט
אָנקומען צו פילאַנטראָפּיש געשטימטע יאהודים, דערפאַר
צוגעזאָגט צו געבן אַן איינפלוס אויף דער קומענדיקער
געזעלשאַפט אין דער פאָרם פון עטלעכע ערטער אין דער
פאַרוואַלטונג. מצד די יאהודים האָט מען אַזאַ מין פּראָ־
פּאָזיציע ווילליק אָנגענומען, ערשטנס — ווער זאָגט זיך עס
אָפּ פון אחינו בני ישראל פון „בענקלעך"? און צווייטנס
איז דערמיט געגעבן געוואָרן אַ געוויסע גאַראַנטיע, אַז דער
נייער קרייז וועט נישט צופיל פאַר... יידיש ווערן, נאָר
וועט גיין אויף די וועגן ווי זיי איז ליב.

און אָט ווי אַ קינד פון אַזאַ געזעלשאַפטלעכער קאָמ־
בינאַציע איז דעם 26טן דעצעמבער 1911 געבוירן געוואָרן
דער ערשטער יידיש־קולטורעלער פאָלקסטימלעכער צענ־
טער אויף דעם קאָנטינענט. מען האָט דעם קינד אַ נאָמען
געגעבן „בית ספר לאומי — קדימה". אין ענגליש:
„דזשואיש נעשאַנאַל לייברערי קדימה". די ערשטע פאַר־
וואַלטונג האָט זיך אָט אַזוי צוזאַמענגעשטעלט: פרעזידענט
— י. ראָכלין, וויצע־פרעזידענט א. סטאָן, קאַסירער —
דר. שאַליט, סעקרעטאַר — מ. רייזעס. ווייטער: י. מאַ־
לינסקי, ס. סלאַצקין, ע. יאַקאָבסאָן, ל. בערנער, ר. ראָט־
בערג, א. זאלמאנאָוו, מ. זעלטנער, צ. בערמאַן, א מאטש.
דער ערשטער ביבליאָטעקאַר איז געווען ב. שאבין.

אין דעם ערשטן יאָר איז די פאַרוואַלטונג, וועמעס
נעמען איך האָב שוין פריער דערמאָנט, באַשטאַנען פון
מער ווי דריי פערטל קאָנסערוואַטיוון און דער לעצטער
פערטל איז באַשטאַנען פון משכילים פון אַלטן שטייגער.

אין צווייטן יאָר האָט זיך די פאַרוואַלטונג צוזאַמענגע־
שטעלט אויף דעם פאָלגנדן אופן: פרעזידענט — מ .זעלט־
נער, וויצע־פרעזידענט — א. סטאָן, קאַסירער — דר.
שאַליט, סעקרעטאַרין — מיס מ. זאכארין. אין ווייטערדיקן
קאָמיטעט: ה. בראוו, ס. פרידמאַן, י. גאָן, אהרן בר־כהן,
ל. לאוו, א. ניומאַרק, ס. פרעס, א. ריטשאַרדסאָן, ר. ראָט־
בערג, נ. טאַפּט; פאַר ועמען די נעמען זענען נישט בלויז
נעמען — וועלן באַמערקן, אַז דאָס כוחות פאַרהעלטעניש
האָט זיך שוין אַ רוק געטאָן און עס האַלט שוין ביי האַלב
אויף האַלב אין די קאָלירן...

אין דריטן יאָר איז דער קאָנסערוואַטיווער עלעמענט
נאָך שוואַכער געוואָרן. אין יענעם יאָר זענען אריין אין
דער פאַרוואַלטונג די פאָלגנדע פערזאָנען: מ. זעלטנער —
פרעזידענט, מ. טאַפּט — וויצע־פרעזידענט, דר. מ. שאַליט
— קאַסירער, סעקרעטאַר — י. רייזעס. אין קאָמיטעט:
דר. ד. ראָזענבערג, י. ווייט, י. גאָן, א. ריטשאַרדסאָן, א.
זאלמאנאָוו, א. ניומאַרק, ז. פרעס, א. בר־כהן, ה. הויזדאָרף־
הויזי, א. מאַץ; דער ראַדיקאַלערער עלעמענט איז שוין
באַדייטנדיק פאַרגרעסערט.

ווי געווינלעך איז עס נישט צוגעגאַנגען אַזוי גלאַטיק
ביי דעם דאָזיקן יערלעכן טויש פון די פאַרוואַלטונגען.
עס איז דאָ צוגעגאַנגען זייער שאַרף אויף די דאָזיקע פאַר־
זאַמלונגען — וועלטן האָבן זיך געקערט. אַמאָל איז מען
יאָ פאַרטיק געוואָרן פאַרטאָג... און אַמאָל האָט מען גע־
מוזט די פאַרזאַמלונג אָפּלייגן אויף נאָך אַ טאָג. די יאהו־
דים האָבן געצויגן אויף זייער זייט און די אהודיש־אָריענ־
טירטע נאָכלויפערס האָבן געהאָלפן ציען. זיי האָבן דורכ־
אויס געוואָלט האָבן די „קדימה" אונטער זייער איינפלוס,
אונטער דעם איינפלוס פון די ראַביים. ביכער און צייט־
שריפטן זאָל מען באַשטעלן וואָס מער ענגלישע און בכלל
דינען ווי אַן אַנגליזירנדיקע, אין קולטורעלן זינען, אינ־
סטיטוציע — ווי דער פאַרעלטערטער שטייגער. דער אַנ־
דער טייל האָט ווידער געשטרעבט צו באַפרייען זיך דווקא
פון דעם דאָזיקן פאַרעלטערטן גייסט און צו פירן די
„קדימה" אויף מאָדערן־יידיש־נאַציאָנאַלע און פאָלקסטימ־
לעכע וועגן. דער דאָזיקער טייל פון דער מיטגלידערשאַפט
האָט איינגעזען, אַז דאָס גיין מיט די יאַהודים הייסט פאַר־
קויפן די בכורה פאַר אַ טאָפּ לינזן. און עס איז אָנגע־
גאַנגען אַ קאַמף פאַר: אויס שידוך! האָט אָבער דער אַנדע־
רער צד נישט אַזוי גרינג געוואָלט ארויסלאָזן די ממשלה
פון די הענט. געציטערט האָבן זיי, אַז טאָמער וועלן זיי
אויפהויבן זייערע הענט פון דער „קדימה", וועט חלילה
גאָט ווייסט ווי פאַריידישט ווערן און אפשר — די שעה
זאָל נישט זיין — גאָר רעוואָלוציאָנערער.

כוואַליע אַרויף און כוואַליע אַראָפּ איז אַזוי אָנגע־

שידענע ליטעראַרישע און אַלגעמיין ידישע טעמעס האָבן יעדעס מאָל צוגעצויגן הונדערטער צוהערער. דער זאַל פון „קדימה" וועלכער האָט אָפיציעל 400 פּלעצער, פלעגט אריינעמען איבער 600 צוהערער. אייניקע מאָל האָט מען אַראַנזשירט פאַט׳ס לעקציעס אין גרעסערע זאַלן אין צענטער פון מעלבורן, אָדער אויף דער דרום זייט פון דער שטאָט.

פאַט׳ס באַזוך אין אויסטראַליע איז פאָרגעקומען כמעט ערב דער 1956 מלחמה צווישן ישראל און עגיפּטן. מען האָט שוין דאַן געפילט, אַז עפּעס וועט פאָרקומען. האָט יעקב פאַט — דער אַמאָליקער פירער פון „בונד", די ידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־פּאַרטיי, די שאַרפסטע אידעאָלאָגישע קעגנערין פון ציוניזם, דערקלערט אויף אַ פאַרזאַמלונג וועלכע ער האָט אַדרעסירט אין אַסעמבליי האָל: „ווען חס וחלילה טרעפט זיך אַ חורבן בית שלישי אין ישראל, האָב איך ניט צוליב וואָס צו לעבן". אָפּטמאָל, אין זיינע לעקציעס, פול מיט וויסן און טיפע געדאַנקען, האָט פאַט באַוויזן ווי שאַרף האָט זיך געביטן די שטעלונג פון אַ קעגנער, ווייל די ווירקלעכקייטן אין לעבן האָבן זיך געביטן. דאָס האָט באַוויזן די גרויסקייט און טיפקייט פון אַ דענקער און איבערגעגעבענעם ייד, ווי יעקב פאַט איז געווען.

אין יאָר 1957 האָט באַזוכט אויסטראַליע דב־בער מאַלקין פון ישראל, אויך אויף אַן איינלאַדונג פון דער „קדימה". עס האָט געדויערט אַ לאַנגע צייט ביז ער האָט באַקומען די נויטיקע וויזע פון דער אויסטראַלישער אַמבאַסאַדע אין ישראל. האָט ער טעלעגראַפירט, פאָרלייגנדיק אָפּצולייגן דעם באַזוך אויף אַ יאָר שפּעטער, ווייל אויב ער קאָן נישט קומען פאַר ראש השנה, ווערט די צייט ניט פּאַסיק, צוליב לאָקאַלע סיבות. האָב איך געענטפערט טעלעגראַפיש, אַז אויב ער וועט נישט קומען אין משך פון צוויי וואָכן, וועט די „קדימה" זיין קאָמפּראָמעטירט און אפילו דיסקרעדיטירט, ווייל מיר האָבן שוין אַנאָנסירט זיינע לעקציעס און ער מוז קומען אָן קיין שום צווייפל. צו מאַכן א שטאַרקערן איינדרוק האָב איך געשריבן די טעלעגראַמע מיט ענגלישע בוכשטאַבן, אָבער אין דער העברעישער שפּראַך. אַ פּנים, דאָס האָט געווירקט אויף אים, ווייל מיט צען אָדער צוועלף טעג שפּעטער האָבן מיר געהאַט דעם פאַרגעניגן צו באַגעגענען אים אויף דעם מעלבורנער פלי־פעלד.

דב־בער מאַלקין׳ס באַזוך איז געווען דער גרעסטער און פיינסטער דערפאָלג, וועלכן די ידישע געזעלשאַפט אין אויסטראַליע האָט ווען עס איז דורכגעלעבט. צוויי רעפעראַטן אַ וואָך און ביי פול געפּאַקטע זאַלן. מען האָט אפילו געמוזט אַ פּאָר מאָל דינגען דעם פרעהערען טאַון־האָל, וועלכער נעמט אריין כמעט 1200 מענטשן און אַ סך האָבן געמוזט שטיין ביי די ווענט, ווייל עס זענען ניט געווען גענוג שטולן.

מען קאָן אָנווייזן צוויי סיבות דערפאַר: איינע — די פילפאַרביקע רשימה פון טעמעס פאַר די רעפעראַטן וועלכע האָבן אַפּעלירט צו מענטשן פון אַלע עלטער־גרופּעס און צווייטנס, דער אופן פון מאַלקין׳ס איבערגעבן די צוהערער זיינע געדאַנקען און דער נוסח פון זיין ריידן.. די רעפעראַטן זענען געווען אויף ליטעראַרישע, ידישע און העברעישע טעמעס, נייע און אַלטע ליטעראַטור, טעאַטער־געשיכטע און אינהאַלט, דאָס זעלבע וועגן פילם־אַרטיסטן און שרייבער־דראַמאַטורגן, תנ"ך טעמאַטיק, אַלגעמיינע און בפרט ידישע געשיכטע, מענטשלעכע באַציאונגען און פיל אַנדערע. איין לעקציע איז געווען אין עברית אויך פאַר אַ פולן זאַל אין „בית ווייצמאַן".

איך האָב געוווסט פון דער קאָרעספּאָנדענץ מיט אים, אַז ער איז געבוירן געוואָרן אין מינסק. אָבער ווען מיר האָבן זיך באַקענט און שפּעטער געטיילט זיך מיט זכרונות, האָבן מיר אויסגעפונען, אַז מיר בידע זענען געווען דעלעגירט אויף דער אַל־רוסישער ציוניסטישער קאָנפערענץ אין מאָסקווע, אין יאָר 1920.

אין יענע צייטן איז אין מעלבורן געווען שווער צו באַקומען אַ צימער אין אַ גוטן האָטעל, אָן אַ צוויי וואָכן לכל הפחות מעלדן. אַזוי ווי מאַלקין׳ס קומען איז געווען מער־ווייניקער אָן צוגרייטונגען, האָט מען גענומען צייטווייליק פאַר אים א צימער אין אַ פּענסיאָן אין דיקענס סט., סט. קילדא. ווען איך בין אויף מאָרגן נאָך זיין קומען געגאַנגען זיך זען מיט אים, איז ער געלעגן אין בעט אַ פאַרקילטער. די ערשטע באַגריסונג פון אים איז געווען: „מיר דוכט זיך, אַז דאָס איז דער זעלבער זאַיעזשי־דאָם ווו דו האָסט מיך באַזוכט אין יאָר 1919 אין סמאָלענסק".

צום סוף וויל איך פאַרצייכענען אַן אינטערעסאַנטע איבערלעבונג, וועלכע איז פאָרגעקומען אין 1966. ווי עס איז באַוווּסט, קומט פאָר אין אַדעלייד, דרום אויסטראַליע, יעדעס צווייטע יאָר אַ פעסטיוואַל צו וועלכן מען לאַדנט איין פאַרשידענע אַרטיסטן, אָרקעסטערס, אָפּערעס, טעאַטראַלע טרופּעס און ענלעכע קונסט־גרופּן ווי אויך אינדיווידועלע פערזענלעכקייטן. צום פעסטיוואל אין יאָר 1966 איז אויך געווען איינגעלאַדן דער באַרימטער סאָוויעטישער פּאָעט יעווגעני יעווטושענקאָ, דער מחבר פון דער באַרימטער פּאָעמע „באַבי יאַר" וועלכע ער האָט געלייענט אויפן פעסטיוואַל.

צופעליק איז דאָרט געווען דער פּרעזידענט פון „קדימה" פון יענעם יאָר, פריינד יעקב ריימער ז"ל און להבדיל לחיים זיין פרוי ליובע. פריינד ריימער איז געווען זייער איבערראַשט און האָט איינגעלאַדן יעווטושענקאָן אַרויסטרעטן אין מעלבורן אויף אַ ספּעציעלן אָוונט וועלכן די „קדימה" וועט אַראַנזשירן. יעווטושענקאָ און זיינע מארחים און מנהלים האָבן געמאַכט מיט ריימערן אַ פּאָסיקן קאָנטראַקט און דער אָוונט איז פאָרגעקומען מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער אין פעסטיוואַל האָל אין מעלבורן און די ידן זענען געקומען אין די טויזנטער.

אָבער נישט אַלץ איז געגאַנגען ווי יעווטושענקאָ און זיינע בעלי־בתים האָבן געטראַכט.

אמת, ער איז א גרויסער און באַרימטער פּאָעט, אָבער די פּאָעמע „באַבי יאַר" איז געווידמעט די הונדערט טויזנט ידן, דערמאָרדעט דורך די נאַציס. ווען די ס.ס. האָבן געפירט די ידן אויף זייער לעצטן וועג, האָבן זיי ניט געזונגען רוסישע לידער נאָר שטילערהייט געבעטן גאָט און מענטשן „שמע ישראל... ווו ביסטו גאָט... אל תעזבנו — פאַרלאָז אונדז ניט..." דאַרף די פּאָעמע רעציטירט ווערן אין דער ידישער שפּראַך. נישט קיין אַנדערע ווי די באַליבטע רחל האָלצער, אַ וועלט באַרימטע אַרטיסטין, וועלכע האָט פאַרלאָרן איר משפּחה און פריינד, דערנאָך וועט יעווטושענקאָ לייענען די פּאָעמע אין רוסיש און עמעצער אַנדערט אין דער ענגלישער איבערזעצונג. האָט יעווטושענקאָ בפירוש געזאָגט, „ניין"! האָט דער „קדימה"־קאָמיטעט געענטפערט: „אויב די פּאָעמע „באַבי יאַר" וועט ניט געלייענט ווערן אין ידיש, וועלן מיר אַנולירן דעם אָוונט". ווען דער פּאָעט האָט דערפילט, אַז מיר שפּאַסן ניט, איז ער מסכים געווען, און רחל האָלצער האָט רעציטירט „באַבי יאַר" אין ידיש. עס איז געווען אַן אויסערגעוויינלעכער דערפאָלג. אפילו יעווטושענקאָ האָט אַרומגענומען רחל האָלצער און מיט טרערן אין די אויגן געקושט אירע ליפּן.

70 יאָר „קדימה" 1911—1981

ב. צ. פּאַטקין

זכרונות

(צווייטער טייל)

אין בוך HERITAGE & TRADITION (1972) האָב איך באַשריבן אין פּרטי־פּרטים די ראָל וואָס די „קדימה", ציוניסטישע באַוועגונג און די „דזשודעאַז ליג" האָבן געשפּילט אין רעאָרגאַניזירן די ייִדישע קהילה אין מעלבורן פון שטאַנדפּונקט פון רעפּרעזענטאַנץ. איך וויל נאָר פאַרצייכענען אין דעם אַרטיקל אַ פּאָר פאַקטן פון מיינע טאָגביכלעך. איינער איז, אַז „קדימה" איז געווען פאַראַנטוואָרטלעך ווי וועלכע עס איז אַנדערע אָרגאַניזאַציע אָדער באַוועגונג צו מאַכן דעם „ועד הקהילה—באָרד אָף דעפּוטס" פאָלקסטימלעך און אין דעם זין —אַ מוסטער פאַר פיל אַנדערע ייִדישע קיהלות.

„קדימה" איז איינע פון אַ קליינע צאָל ייִדישע אינסטיטוציעס אין דער ייִדישער וועלט, וועלכע באַמיען זיך אויפהאַלטן ייִדיש לשון און ייִדישע קולטור. איך ווייס ניט, וואָס וועט זיין מיט די אייניקלעך פון דעם ערשטן דור אימיגראַנטן, אָבער דעם קאַמף פאַר ייִדיש לאָזט מען ניט אָפּ.

איך בין געווען אַ מיטגליד אין „קדימה" זינט מיין קומען קיין מעלבורן אין יאָר 1929. געוואָרן אַקטיוו אין איר טעטיקייט אין יאָר 1953.

אין איינעם אין אַן אָוונט איז יאָר 1953, טעלעפאָנירט מיר פריינד סענדער בעורשטין און געזאָגט אַזוי: „פריינד פּאַטקין, איך רייד צו אייך אין נאָמען פון מיטגלידער פון „קדימה"־קאָמיטעט און בעט אייך צו קאַנדידאַטירן צום קאָמיטעט אין די צוקונפטיקע וואַלן, וועלכע דאַרפן פאָרקומען אין אייניקע וואָכן אַרום. בפרט האָט מיך געבעטן צו רעדן מיט אייך יהודה האָניג". איך האָב געענטפערט: אַ שיינעם דאַנק פאַר דעם כבוד און די איינלאַדונג, אָבער צום באַדויערן קאָן איך דאָס ניט אָננעמען, ווייל איך בין טעטיק אין זעקס אָדער זיבן קאָמיטעטן און עס איז פּשוט פיזיש אוממעגלעך אריינגיין אין מער קאָמיטעטן, ווייל אויב איך נעם אָן אַן אַמט, מוז איך אַרבעטן און איך האָב נישט מער ווי 24 שעה אין מעת לעת. האָט מיך בורשטין געפרעגט: „ווייסט איר פריינד פּאַטקין, אַז די קאָמוניסטן ווילן פאַרכאַפּן די „קדימה", און איר וועט שטיין אָן אַ זייט?" — אויב אַזוי, האָב איך געזאָגט, וועל איך קאַנדידאַטירן און מיט פאַרגעניגן אריין אין קאָמיטעט, אויב מען וועט מיך אויסוויילן.

דעם 13־טן אויגוסט 1953 בין איך צום ערשטן מאָל אויסגעווײלט געוואָרן אַלס אַ קאָמיטעט־מיטגליד אין „קדימה" און אין די קומענדיקע כמעט 15 יאָר בין איך געווען טעטיק אַלס מיטגליד פון קאָמיטעט, וויצע־פּרעזידענט און דריי יאָר אַלס פּרעזידענט.

איך שרייב די שורות על סמך פאַרשידענע דאָקומענטן אין מיין אַרכיוו, און אויך מיין אייגענעם זכרון און איך וויל באַמערקן, אַז אין משך פון איבער 64 יאָר אַקטיווע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט אויף פיל געביטן, זענען די פּופּצן (אויב איך האָב ניט קיין טעות) יאָר געווען געבענטשטע מיט אינערלעכער באַפרידיקונג, צוליב אַ סך טעמים. דער וויכטיקסטער טעם איז געווען, אַז יעדער מיטגליד פון קאָמיטעט און אָפּטמאָל, נישט פון קאָמיטעט האָט באַוויזן איניציאַטיוו און ווילן צו רעאַליזירן די באַשלוסן פון קאָמיטעט.

די יאָרן ווען איך בין געווען וויצע־פּרעזידענט און בפרט פּרעזידענט פון דער „קדימה" ווי אויך די יאָרן אַלס קאָמיטעט־מיטגליד, אין פאַרגלייך מיט עטלעכע צענדליק פריערדיקע און שפּעטערדיקע יאָרן, זענען געווען שווערע, אָבער פרוכטבאַרע, צוליב צוויי וויכטיקע פּאַסירונגען, אָדער בעסער געזאָגט אַנטוויקלונגען: 1) דער באַשלוס אריבערפירן די „קדימה" פון קאַרלטאָן ערגעץ וווּ דרום פון דער יאַראַ; 2) אַראָפּברענגען פון מחוץ אויסטראַליע, פּרעלעגענטן, 3) צוזאַמען מיטן דוד הערמאַן טעאַטער קרייז, אַראָפּברענגען אַרטיסטן און רעזשיסערן, בפרט פון ישראל.

עס איז אַ באַוווּסטער פּרינציפּ, אַז אַ אינסטיטוציע איז נישט אָפּהענגיק פון אַ פּערזאָן אָדער פּערזאָנען. אָבער ווען אַ פּאַסיקער, איבערגעגעבענער סעקרעטאַר פון אַן אינסטיטוציע איז פאַרבונדן מיט איר אין דער ריכטיקער צייט, איז דאָס אַ ברכה פאַר דער אינסטיטוציע. אַזוי איז געווען כמעט אַלע מאָל מיט דער „קדימה". בפרט איז אַזוי געווען אין צייט פון מיין קאַדענץ ווען לאָווע פרידמאַן איז געווען דער סעקרעטאַר. זיין גוטער ווילן, אינטעלעקט ווי אויך אינטעליגענץ, אַ סך שכל־הישר און אויך איבערגעגעבנקייט צו דער אינסטיטוציע און פּערזענלעכע פריינדשאַפט צו יעדן איינעם, איז געווען אַ מזל ברכה פאַר די, וועלכע האָבן געהאַט דעם נחת רוח צו אַרבעטן מיט אים ווי אויך פאַר אים אליין.

אַ וויכטיקע און אַ גרויסע אונטערנעמונג איז געווען, דער „משפּט איבער דער יוגנט". עס זענען געווען: פּראָקוראָן, פאַרטיידיקער, שופטים, עדות און באַשולדיקטע. מען האָט פּלאַנירט, קודם כל אויף איין זונטיק אָוונט. דער זאַל איז געווען געפּאַקט. מען איז געשטאַנען ביי די ווענט, אין אריינגאַנג, מען האָט זיך געזעצט אויף דער בינע. אנשטאָט איין זונטיק אָוונט, האָט זיך דער „משפּט" פאַרצויגן אויף צוויי זונטיקן. די מאָטיוואַציע פון דעם אָוונט איז געווען אויסגעפינען אין אַן אָפענעם „משפּט" די טראַגעדיע פון אַסימילאַציע און באַווייזן דער עפנטלעכקייט, אַז עם־הארצות אין ייִדיש וויסן איז די שטאַרקסטע און וויכטיקסטע סיבה פון דער קראַנקהייט.

איך ווייס ניט וואָס זענען געווען, אויב ס'זענען געווען, די מיטלען, וועלכע די פאַראַנטוואָרטלעכע פּערזאָנען און געהעריקע אינסטיטוציעס האָבן אָנגענומען, אָבער איך ווייס, אַז די ייִדישע חינוך אינסטיטוציעס פון יענע צייטן האָבן יאָ אָנגענומען מיטלען צו פאַרבעסערן זייער טעטיקייט. על כל פּנים, דער „משפּט" האָט איבערגעלאָזן שטאַרקע איינדרוקן אויף אַלע וועלכע האָבן אים בייגעוווינט.

דער ערשטער פון אַ לאַנגער רשימה פּרעלעגענטן, וועלכע האָבן אָנגעהויבן באַזוכן אויסטראַליע אַלס געסט פון דער „קדימה", איז געווען יעקב פּאַט, אַן אַלטער געזעלשאַפטלעכער טוער פון פּוילן, וועלכער האָט עמיגרירט קיין אַמעריקע אין 1938 וווּ ער האָט פאָרגעזעצט זיין פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט, אָנגעהויבן אין פּוילן אָנהויב פון 20־טן י. ה.

פּאַט'ס באַזוך אין אויסטראַליע איז געווען אַ גרויסער דערפאָלג און די הצלחה פון זיינע לעקציעס אויף פאַר־

וועלט. ס'האָט זיך געביטן די סאָציאַל־עקאָנאָמיש סטרוקטור, די גייסטיקע און מאָראַלישע פיזיאָנאָמיע. און אונדז קומט פאָר, אַז אין אָט דער קאַרדינאַל־געביטענער סטרוקטור, פון דער וועלט און פון יידן אין איר, קען דער גייסטיקער מצב פון יידן נישט זיין אַנדערש ווי ער איז — און עס וועט מוזן ווערן ערגער, יידישלעך, אויב די וועלט וועט זיך באַוועגן אויף דער זעלבער ליניע ווי ביז איצט. (עס איז הערפאָר נישט קיין ווילדע פאַנטאַזיע, וואָס מען זאָגט איצט, אַז אין נאָענטסטע צוויי צענדליק יאָר וועט דער אַמעריקאַנער יידישער ישוב רעדוצירט ווערן צו צוויי מיליאָן באַוווסטזיניקע, ווירקלעכע יידן. דאָס זאָל געשען צוליב דער אַקטיווער אַסימילאַציע און פאַסיווער אָפּפרעמדונג און אַפּאַטיע צו יידישקייט).

✶

נאָר יידיש גייט אונטער? מיר וועלן נעמען, ווידער נאָר איין ביישפּיל. און ווידער פון דעם וואָס אונדז איז נאָענט: ווו זענען די שעפערישע קרעפטן, יידישע, אין דער ליטעראַטור, אין פרעמדע שפּראַכן? צווישן ביידע וועלט מלחמות האָבן יידישע שרייבערס פאַרנומען א גרויסע און חשובע פּאָזיציע אין דער ליטעראַטור פון אייראָפּע, בעיקר אַזוי אין דייטש. אויך אויף ענגליש, באַזונדערס אין אַמעריקע, האָבן די קינדער פון די אָרעמע אימיגראַנטן (דערצויגענע אין יידיש־רײדנדיקע היימען) באַרייכערט די ליטעראַטור, ביז דערגרייכט צו די סאַמע ערשטע פּאָזיציעס פון טאַלאַנט און שעפערישקייט. גענוג צו דערמאָנען נאָר עטלעכע נעמען; שאול בעלאָ, בערנאַרד מעלאַמוד, אירווינג האַווי, אַלפרעד קאַזין, פיליפ ראָטה, ליאָנעל טרילינג, הערמאַן וווק, חיים פּאָטאָק, אַרטור מילער.

קען אימיצער היינט אָנרופן אַ גרויסן יידיש־ענגלישן שרייבער אויך פון דעם צווייטן און דריטן דור געבוירענע אין אַמעריקע? איז דאָס נישט דער בעסטער באַווייז, אַז נאָר האָבנדיק וואָרצלען אין א יידישער פאָלקס־סביבה האָט געקענט אויפקומען אויך ליטעראַטור, שעפערישע מענטשן, וואָס זייער אָפּט האָבן זיי טאַקע אויך געשעפּט זייערע „טעמעס" פון אָט דער סביבה אין וועלכער זיי זענען אויפגעקומען, און אָפּט טאַקע אויך פון זייער קענטשאַפט פון יידיש (אויב אַפילו מיר האָבן נישט אַלע מאָל מסכים געווען מיט דעם ווי זיי האָבן געשילדערט דעם דאָזיקן יידישן לעבן).

אָן אַ פאָלקס־איינהייט, אַפילו ווען דאָס איז אין גלות און אָן נאַציאָנאַלע צילן, איז נישטאָ, און קען נישט זיין, קיין שעפערישקייט — אויך נישט אין דער אַלגעמיינער לאַנד־שפּראַך. (סיידן דער מענטש גייט אַדורך אַ פּראָצעס פון טאָטאַלער אַסימילאַציע, גיסט זיך אַריין אין אַן אַנדער פאָלקס־איינהייט. אָבער דאָס איז אַ לאַנגער פּראָצעס — און דאַן איז אַזאַ שוין געוויס נישט קיין יידיש־שעפערישער מענטש).

✶

עס לאָזן זיך אויס די לעצטע נאָך־גלימערנדיקע

פונקן פון אַ יידישע וועלט, וואָס מיר, די יידיש־יידן, זענען אירע לעצטע געדענקערס און דערמאָנערס. איבער אונדז הויערט און שיינט דער אומעטיקער אָרעאָל פון לעצטקייט — וואָס איז אָבער אויך דערהויבנקייט און זכות.

דער יידיש־ייד טראָגט אין זיך אַ וועלט, וועלכע איז געווען רייך אין איר אָרעמקייט: שיין, דערהויבן, פול מיט אַ וועלט וואָס איז געווען כולו יידיש. און דאָס גוטע און גלויבן און מיט חלום, אידעאַליסטיש מיט שטרעבונגען — שיינע, וואָס די נייע קהילות פאַרמאָגן נאָך — אַריינגערעכנט אויך, דערוויַל, מדינת ישראל — זענען די ירושה פונקען פון אָט דער וועלט. (און ווי שטאַרק איז היינט די בענקשאַפט, פון די ווייניקע פאַרשטענדיקערע יידן פון די יונגע דורות, צו קענען אָט די פאַרגייענדיקע וועלט!).

מיר האָבן די דאָזיקע וועלט געקענט.

די וועלט פון יידיש־יידן איז אַ סך רייכער. עס פאַרבינדט אונדז מיטן בעל שם טוב און מיטן ווילנער גאון, מיט ר' נחמן בראַצלאַווער און מיט ר' ישראל סאַלאַנטער. עס איז די וועלט פון אַ גרויסער, שיינער ליטעראַטור, וואָס האָט געגעבן אויסדרוק, אין פּאָעזיע און פּראָזע, צו אַלע גיוואַנסן פון יידישן לעבן, פון זיין יום טוב און וואָך, טרויער און פרייד, פון סאָציאַלע קאַמפן און גאולה־בענקשאַפט. יידיש איז דער ניגון פון אַלע ישיבות אויך היינט, און אויף יידיש האָבן געזונגען יידישע רעוואָלוציאָנערן אין צאַרישע תפיסות. אין יידיש איז געשריבן געוואָרן דער הימן פון יידישע פּאַרטיזאַנער, און אין יידיש האָבן גערופן בראַצלאַווער חסידים אין וואַרשעווער געטאָ: „גוואַלד, יידן, זייט זיך נישט מיאש".

יידיש איז נישט נאָר אַ שפּראַך. עס איז טויזנט יאָר יידיש לעבן — וואָס רופט זיך איבער און פאַרבינדט זיך מיט דער גאַנצער יידישער געשיכטע.

יידיש־יידן טראָגן אָט די וועלט אין זיך.

בלוט־אָרעם, פאַראייניזאַמטע, אָפּט אויך פאַרשעמטע, איבערגעציטערטע פאַר דאָס וואָס עס וועט ברענגען די צייט — אָבער אויסדערוויילטע אין אונדזער זכות. רייכערע אין יידישן וויסן. שטאַרקער אין די וואָרצלען.

אַזוי לאַנג ווי עס איז באַשערט, לאָמיר טראָגן די דאָזיקע גרויסע ירושה פון מזרח אייראָפּעאישן יידישן פאָלק — מיט אחריות און מיט שטאָלץ.

„געשיכטע — דאָס איז פּאָליטיק
אין דער פאַרגאַנגענהייט.

פּאָליטיק — דאָס איז די
היינטצייטיקע געשיכטע".

דזשאָן סעללעי

ענגלישער היסטאָריקער פון 19טן י. ה.

לעצטע טריט — וואָלטן מיר געוויס עס געדאַרפט אונטערבעטן מיט געוואַנט. ווייל ווידער: נישט אַ שפּראַך פאַרגייט, נאָר אַ גרויסע תקופה אין דער ייִדישער געשיכטע שליסט זיך אין שטילע אַקאָרדן.

אָבער די גרויסע מערהייט ייִדן זענען געפּיללאָז. זיי פאַרשטייען נישט און באַנעמען נישט וואָס עס געשעט צו ייִדיש — אַזוי ווי זיי האָבן נישט פאַרנומען, אין דער גאַנצער טיפקייט, די גרויליגע טראַגיק פון דעם ייִדישפאָלק, וואָס איז פאַרויסגעגאַנגען זיין לשון.

✶

די וויסנשאַפט ווייס, אַז „שפּראַך מאָדעלירט די מענטשלעכע מחשבה". אַ לשון פון אַ פאָלק איז נישט נאָר אַ געצייג פאַר אַ גרופּע מענטשן זיך צו פאַרשטיין. שפּראַך איז כאַראַקטער פון אַ פאָלק. ייִדיש האָט אויסגעדריקט דעם כאַראַקטער און די כאַראַקטעריסטיק פון דער מזרח־אייראָפּעיִשער עפּאָכע, ווו ייִדן האָבן געלעבט ווי אַ פאָלק. הייִנט לעבן נישט ייִדן ווי אַ פאָלק, אין קיין איין אָרט פון גלות. במילא דאַרפן זיי אויך נישט, און האָבן נישט, קיין אייגן לשון. פאַראַן קהילות, באַזונדערע גרופּן און כיתות וועלכע האַלטן אַן שוואַכע פאַרבינד־פעדעם, בעיקר דורך פּראָפעסיאָנעלע עסקנים, און וועגן אַ צאָל ענינים, פּראָבלעמען פון אַ צייטווייליקן כאַראַקטער, ווי הילף פאַר ישׂראל אָדער דער מצב פון ייִדן אין סאָוויעטן פאַרבאַנד. קיין איינהייטלעכער ייִדישער פאָלקס־מאַסיוו, ווי דאָס איז געווען אין מזרח אייראָפּע, איז הייִנט נישטאָ אין קיין איין לאַנד פון גלות. אַזוינס שטעלט אויך נישט פאַר דער גרויסער קאָנגלאָמעראַט פון ייִדן אין צפון אַמעריקע.

אין אָט די פאַרשיידענע קהילות, צווישן זייערע גרופּן און סעקציעס, זענען אויך פאַראַן אַזעלכע וועלכע האַלטן זיך ביי ייִדיש. דאָס זענען פאָלקס מענטשן, וועמענס לשון איז ייִדיש. און דאָס זענען באַשיידענע אינטעלעקטואַלע גרופּעס, וועלכע זענען אַליין דערגאַנגען צו ייִדיש. און דאָס זענען, בעיקר, רעליגיעזע כיתות, פאַר וועמען ייִדיש איז אַ וויכטיקער טייל פון זייער גאַנצער הנהגה. אָבער „די ייִדישע וועלט" אין גלות מאַכט אַדורך דעם זעלבן פּראָצעס וואָס דאָס ייִדישע לשון.

דאָס רוב ייִדישע מענטשן אין די פריִע קהילות זענען אַן פאַרגלייך רייכער מאַטעריעל און מיט וועלטלעכער קולטור, ווי דאָס זענען געווען ייִדן אין מזרח אייראָפּע. אָבער וואָס שייך ייִדישקייט, אין אַלע אירע אויסדרוקס־פאָרמען, שרעקלעך אָרעם. ווייל זיי האָבן נישט קיין אחדות, קיין אַנהאַלט אין דער פאַרגאַנגענהייט פון פאָלק. און אָן אַ דירעקטע פאַרבינדונג מיט עבר, וואָס שפּראַך איז דער סאַמע בעסטער מעדיום צו טראַנספערירן די פאַרגאַנגענהייט, איז אויך נישטאָ קיין היסטאָרישע באַזע צו בויען אַ פאָלקישע צוקונפט.

עס זענען אויפגעקומען צוויי דורות אָן ייִדיש. אַ קאָנטיקער טייל האָבן אַ וועלכע אַקאַדעמישע בילדונג, און האָבן אַפילו דערגרייכט פאַרשריט אין זייערע באַרופן און פּאָזיציעס. אָבער וואָס שייך גייסטיקע ייִדישקייט זענען עס דורות פון אַנאַלפאַבעטן: עם הארצים מיט אַ דיגרי, נאַציאָנאַלער באַוווסטזיין, פאָלקס־אינטערעסן, אָן אינטימע באַציאונג צו ייִדישע פּראָבלעמען. דאָס איז, חוץ ביי קליינע אויסנאַמען, נישט פאַראַן: אַפילו נישט צוליבן אַקאַדעמישן אינטערעס, צו וויסן די געשיכטע פון אייגענעם שטאַם און אָפּשטאַם.

✶

עס איז גענוג צו טאָן אַ קוק אויף דער פירערשאַפט פון די מערהייט קהילות און ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס זייערע, און אַפילו אין די גרויסע קיבוצים. אַמאָל, ווען די דאָזיקע קהילות האָבן זיך געהאַלטן ערשט אין פאָרמירן, האָבן די אָנפירנדיקע פּאָזיציעס פאַרנומען די שענסטע, חשובסטע מענטשן פון יעדער לאַנד און אָרט. אין די גרויסע קיבוצים, ווי אין אַמעריקע, האָבן געלויכטן גרויסאַרטיקע פערזענלעכקייטן, די שיף׳ס, די וואַרבורגס, סטיפאַן ווייז, אבא הלל סילווער, עמנואל ניומאַן, פעליקס פראַנקפורטער, לואיס בראַנדעס — נאָר צו דערמאָנען די וועלכע קומען לייכט אויף אין זכרון. הייִנט איז אין אָט דעם זעקס מיליאָניקן ישוב נישטאָ קיין איין נאַציאָנאַלע ייִדישע פערזענלעכקייט (און עס איז, ליידער, אַזוי גוט ווי נישטאָ אויך אין ישׂראל) צו וועלכן מ׳זאָל קענען, און דאַרפן אַרויפקוקן: אויף וועלכן מען זאָל דאַרפן זאָגן „כזה ראה וקדש", דאָס איז דער פאַרבילד און שטאָלץ אין דער ייִדישער געזעלשאַפטלעכקייט.

פאַראַן צענדליקער טויזנטער ייִדישע אַקאַדעמיקער און אינטעלעקטואַלן. אָבער די ציוניסטישע באַוועגונג האָט אַזוי גוט ווי נישט באַוויזן צו אַקטיוויזירן אַפילו אַ הייפעלע פון זיי. כמעט אומעטום זענען אין דער אָנפירונג פון ציוניזם גוטע, פיינע מענטשן געווים, אָבער אָן גייסטיקער השפּעה, וואָס זאָל זיין אַ פּראָדוקט פון זייער אינטעלעקטועלער פּאָזיציע.

✶

מיר האָבן דעם ציוניזם דאָ גענומען ווי אַ משל וועגן דעם גאַנצן מצב און געשטאַלטונג פון די ייִדישע קהילות הייִנט: און מיר האָבן גענומען דעם משל פון ציוניזם, ווייל גראָד די אידייע האָט דאָך אָפּגעהאַלטן אַזאַ גרויסן נצחון און האָט געדאַרפט באַגייסטערן נייע, שעפערישע כוחות אָבער דאָס געשעט נישט, ווייל עס איז נישטאָ קיין פאָלק, ווייל עס פעלן די פאָלקישע מאַסן.

די מאָטערנדיקע לאַגע פון ייִדיש איז נאָר אַ רינגעלע אין אָט דער קייט פון דעם וואָס עס איז מער נישטאָ קיין פאָלק אין גלות.

לאָמיר זיך איילן צוצוגעבן, אַז עס איז נישט קיין געקלאָג אויף דעם וואָס דאָס ייִדישע לעבן אין די תפוצות האָט אָנגענומען גאָר אַנדערע פאָרמען, וועלכע האָט נישט קיין בריק און פאַרבינדונג מיטן גאַנצן גאַנג פון דער ייִדישער געשיכטע ביז איצט. עס איז פּראָדוקט, אָט די ביייטונג, פון אַ גאַנצע ריי כמעט רעוואָלוציאָנערע ענדערונגען אין דער פריִער וועלט און פון ייִדן אין אָט דער

לוי שאַליט

צונעשיקט פון מחבר

מיר, די אויסדערווײלטע

אַלע וויסן די לאַגע אין וועלכער יידיש געפינט זיך. ס'האָט נישט קיין זין דאָס צו פאַרשטעלן, צו וועלן עס באַהאַלטן. ס'איז אַ סך גלייכער און שענער צו וועלן דאָס פאַרשטיין.

אָבער ניט אַלע פאַרשטייען, אַז דאָס איז ניט נאָר דער מצב פון אַ שפּראַך. מיטן צאַנקען פון יידיש לעשן זיך אויך די לעצטע גלימערדיקע פונקען פון אַ גרויסער תקופה אין דער יידישער געשיכטע — די עפּאָכע פון מזרח־איראָפּעאישן יידנטום.

עס האָט אַנדערש נישט געקאָנט זיין, אָדער אפשר גאָר נישט געטאָרט זיין. וויבאַלד דער דאָזיקער יידנטום איז אומגעבראַכט געוואָרן, קען אויך זיין לשון נישט בלייבן לעבן.

אַ פאָלקס־שפּראַך איז נישט קיין מעכאַנישער אינסטרומענט. עס האָט נשמהדיקע קוואַליטעטן, איינגעזאַפּטע פון אירע באַנוצערס. און אַמאָל דוכט זיך אונדז, אַז יידיש וויל נישט לעבן, זי איז אַזוי ווי אַ געליבטע, וואָס גייט נאָך איר געליבטן, וועלכער איז אומגעקומען.

העגעל האָט געלערנט, אַז עס איז פאַראַן אַן איינגעבויטע אָביעקטיווע לאָגיק אין דער וועלט. עס וואָלט געוועזן דערפאַר איבער די לאָגישע געזעצן פון דער נאַטור, אַז יידיש זאָל לעבן און לאַכן, ווען די מיילער פון אירע ריידערס זענען פאַרשטומט געוואָרן, די אויגן פון אירע לייענערס פאַרמאַכט געוואָרן. עס איז דאָס וואָס די גמרא זאָגט: „מען קען נישט אָפּהאַקן דעם קאָפּ פון אַ מענטשן און אים זאָגן: גיי לעב".

ווען אַלע זאָלן דאָס פאַרשטיין, וואָלטן מיר — צו זאָגן מעטאַפאָריש — געפאַלן כורעים פאַר יעדער צאַנקענדיקן יידיש־פונק. מיר וואָלטן געקושט דעם זוים פון יידיש, דעם שטויב פון אירע טריט. און אויב דאָס זענען אירע

און נעאָ־נאַציזם. דעם זעלבן טאָג איז פאָרגעקומען אַ טרעפונג אין בנין פון דער כנסת, מיט די דעפּוטאַטן, וועלכע שטאַמען פון דער שארית הפליטה. פעדער, שיליאַנסקי, חייקע גראָסמאַן, אַ ספּעציעלע הזכרה איז פאָרגעקומען פאַר די פאַרשניטענע אַנדערהאַלבן מיליאָן יידישע קינדער. דעם לעצטן טאָג פון צוזאַמענקום איז ביים כותל המערבי פאָרגעקומען אַ פייערלעכער צוזאַמענטרעף. די שלוס־צערעמאָניע פון איבערגעבן די צוואה פון שארית הפליטה, דעם צווייטן דור האָט דורכגעפירט דער פּרעמיער מנחם בעגין, וועלכער האָט גערעדט אין יידיש. אַ טאַטע און אַ זון פון דער שארית הפליטה, וועלכע לעבן היינט אין ישראל האָבן געלייענט די צוואה אין עטלעכע שפּראַכן. דער פאָרשטייער פון דער מעלבורנער דעלעגאַציע, א. זשעלעזניקאָוו האָט גערעדט וועגן דער באַדייטונג פון דער צוואה. דער איינדרוקספולער אָוונט האָט זיך פאַרענדיקט מיט אָנצינדן טויזנטער ליכט פאַר די אומגעקומענע משפחות.

✶

נאָכן גרויסן צוזאַמענטרעף פון איבער פינף טויזנט געראַטעוועטע פון די נאַצי לאַגערן זענען פאָרגעקומען אַ גאַנצע רייע טרעפונגען פון פאַרשידענע לאַנדס־מאַנשאַפטן אין ישראל מיט זייערע לאַנדסלייט. דער וועלט פאַרבאַנד פון קאַצעטלער און געטאָ־קעמפער אין ישראל האָט אָרגאַניזירט אַ טרעפונג פון פאַרשטייער פון אַלע קאַצעטלער פאַרבאַנדן. אָנגעשלאָסענע אין ישראלדיקן די אָרגאַניזאַטאָרן פון וועלט צוזאַמענטרעף, די פריינד פון די פּאָראייניקטע שטאַטן בנימין מיד, זבאָראָווסקי, מישעל האָבן באַריכטעט וועגן פאַרלויף פון צוזאַמענפאָר און וועגן ווייטערדיקע פּלענער פון אַרבעט. די אַמעריקאַנער פאָרשטייער האָבן איבערגעגעבן וועגן אַ פּראָיעקט פון שאַפן אַ אינטערנאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציע פון צווייטן דור, וועלכע וועט דאַרפן פאָרזעצן די טעטיקייט פון זייערע עלטערן אויפן געביט פון קאַמף קעגן נאַציזם, אַנטיסעמיטיזם און ווייערע לענדער. אין דער דיסקוסיע וועגן צוזאַמענפאָר אין ירושלים האָט די ישראלדיקע אָרגאַניזאַציע שטאַרק קריטיקירט די אָרגאַניזאַטאָרן פון די פּאָראייניקטע שטאַטן, פאַר ניט פאַרבעטן זייערע אָרגאַניזאַציעס אָנטייל צו נעמען אין צוזאַמענפאָר; דאָקעגן אַ קליינע צאָל ישראלדיקע פערזאָנען. געוויסע פאָרשטייער האָבן באַשולדיקט די אָרגאַניזאַטאָרן, פאַר נישט דערלויבן חייקע גראָסמאַן רעדן ביי דער אָפּשלוס־פייערונג, ביים כותל המערבי*).

דער וועלט פאַרבאַנד פון קאַצעטלער, פּאַרטיזאַנער און קעמפער אין ישראל האָט אויסגענוצט די געלעגנהייט, ווען טויזנטער אויסלענדער זענען געווען אין לאַנד, כדי איינצואָרדענען אַ גרויסע מאַניפעסטאַציע אין לוד. דער שטאָט־ראַט פון לוד האָט אויפן פאָרשלאַג פון וועלט־פאַרבאַנד, אָנגערופן אַ גאַס אויפן נאָמען פון קדוש שמואל מרדכי זיגעלבוים (אַרטור).

מיט רעדעס זענען אַרויסגעטראָטן שלום גראָיעק, מ. אפרת, פּרעזידענט פון שטאָט־ראַט ליס, באַביץ פון אַרבעטער רינג און דער ברודער פון אַרטור זיגעלבוים פּיזול. אַלע רעדנער האָבן אונטערגעשטראָכן זיין העראָאיזם, זיין לעבן און דעם קאַמף, וואָס ער האָט געפירט פאַר העלפן די פּוילישע יידן.

---

*) פון די אויפקלערונגען איז אַרויסגעדרונגען, אַז דאָס האָבן די רעליגיעזע יידן נישט דערלאָזט ח. ג. רעדן ביים כותל, ווייל זי איז אַ פרוי.

וו. יאַבלאָנסקי

דער צוזאַמענפאָר פון שארית הפליטה אין ישראל

די ייִדישע בריגאַדע פון ארץ ישראל, וועלכע האָט געקעמפט אין אייראָפּע קעגן נאַציזם אין דער צייט פון דער צווייטער וועלט־מלחמה (ווי אַ טייל פון דער ענגלישער אַרמיי) האָט באַפרייט פיל ייִדן פון די קאָנצענטראַציע־לאַגערן אין דייטשלאַנד.

די לעבן געבליבענע פון דער ישראל בריגאַדע זענען געווען די איניציאַטאָרן פון צוזאַמענרופן אַ וועלט־קאָנפערענץ, פון די געראַטעוועטע פון די לאַגערן. דער וועלט פאַרבאַנד פון קאַצעטלער, פּאַרטיזאַנער און קעמפער קעגן נאַציזם אין ישראל האָט אין פּרינציפּ אונטערשטיצט אַזאַ צוזאַמענטרעף. ווען דער פּלאַן איז געוואָרן באַהאַנדלט דורך די ישראלדיקע קאַצעטלער אינסטאַנצן, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אַזאַ אונטערנעמונג איז פאַרבונדן מיט הונדערטער טויזנטער דאָלאַרן. דער פּלאַן האָט פאַרויסגעזען, אַז די צאָל אַנטיילנעמער פון אויסלאַנד וועט באַטרעפן פון 4 ביז 5 טויזנט. די ציפער פון אַנטיילנעמער האָט איבערראַשט די ישראל אינסטאַנצן. עס איז אויך פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז די גרעסטע צאָל אָפּגעראַטעוועטע געפינען זיך אין די פאַראייניקטע שטאַטן, וועלכע זענען אָנגעשלאָסן אין די דאָרטיקע קאַצעטלער פאַרבאַנדן. די פירער פון די קאַצעטלער פאַרבאַנדן האָבן באַשלאָסן, אַדורכצופירן דעם צוזאַמענטרעף אין יאָר 1981 אין ישראל. צו דעם צוועק איז אַנטשטאַנען אַן אויסגעברייטערטער געזעלשאַפטלעכער קאָמיטעט. צו הילף די אָרגאַניזאַטאָרן איז געקומען דער ייִדישער וועלט־קאָנגרעס מיט אַ סומע פון 350 טויזנט דאָלאַר. די בעגין רעגירונג איז אויך געווען שטאַרק פאַראינטערעסירט אין אַזאַ פאַרנעמיקן צוזאַמענטרעף פון לעבנגעבליבענע ייִדן, מיט וועמען עס האָבן געזאָלט מיטקומען זייערע קינדער און אייניקלעך קיין ישראל. די רעגירונג האָט צוגעזאָגט די פולע אונטערשטיצונג. אין יאַנואַר 1980 איז פאָרגעקומען אין ישראל אַ וועלט־קאָנפערענץ צום אָפּמערקן דעם 35־טן יאָרטאָג פון באַפרייען אוישוויץ און אַנדערע לאַגערן. צו דער קאָנפערענץ זענען די דעלעגאַטן פון די פאַראייניקטע שטאַטן געקומען מיט אַ פאַרטיקן פּלאַן.

די פירער פון וועלט־פאַרבאַנד אין ישראל האָבן זיך באַצויגן קריטיש צום פּלאַן פון איינאָרדענען אַ וועלט צוזאַמענטרעף אין יוני 1981. זיי האָבן נישט געגלייבט, אַז פינף טויזנט מענטשן וועט מען קאָנען ווי געהעריק אויפנעמען און איינאָרדענען אין ירושלים. דערצו איז

נאָך געשטאַנען די פראַגע פון זיכערקייט, פון באַשיצן

די טויזנטער טוריסטן פון אויסלאַנד. די ישראל רעגירונג האָט פון איר זייט פאַרזיכערט, אַז אין דער צייט פון צוזאַמענפאָר וועלן געשאַפן ווערן אַלע באַדינגונגען פאַר רו און אָרדענונג אין לאַנד.

דער וועלט פאַרבאַנד פון דער שארית הפליטה האָט געענדערט זיין מיינונג, און באַשלאָסן דורכצופירן אַן אויפנאַמע פאַר די אַלע אָפּגעראַטעוועטע פון אויסלאַנד און פון ישראל. די אויפנאַמע איז טאַקע פאָרגעקומען דעם 14־טן יוני 1981 אין ספּאָרט בנין „יד אליהו" אין תל־אביב. צו דער אויפנאַמע זענען געקומען איבער פינף טויזנט געסט. קאַצעטלער. דער פאָרזיצער פון דעם מיטינג איז געווען דער פאָרזיצער פון וועלט פאַרבאַנד, שלום גראַיעק, וועלכער האָט באַגריסט אין ייִדיש אַלע אַנטיילנעמער ווי אויך די ספּעציעל איינגעלאַדענע געסט און פאָרשטייער פון פאַרשידענע לענדער. אַ סענסאַציע האָט אַרויסגערופן די באַגריסונג אין ייִדיש פון פּרעזידענט פון תל־אביבער שטאָט־ראַט לאַהוט. סימאָנע וויל, די פאָרזיצערין פון אייראָפּעאישן פאַרלאַמענט, אַ געוועזענע קאַצעטלערין פון אוישוויץ האָט גערעדט אין פראַנצויזיש וועגן דער געפאַר פון אַנטיסעמיטיזם אין פראַנקרייך. זי האָט גערופן די פאַרזאַמלטע צו זיין וואַך קעגן נעאָנאַציזם, וועלכער גייט האַנט ביי האַנט מיט אַראַבישן טעראָריזם. אין קינסטלערישן טייל האָט אַ פּאָליציאישער אָרקעסטער געשפּילט ייִדישע און העברעאישע מעלאָדיעס, עס זענען אַרויסגעטראָטן יוגנט־כאָרן, און אַ כאָר פון גריכישע זינגער, וועלכער איז געשטאַנען אויף אַ הויכער מדריגה — זיי האָבן געזונגען לידער אין לאַדינאָ. דעם געלונגענעם מאַסן מיטינג האָט שלום גראַיעק פאַרענדיקט מיט אַ רוף צו די קינדער פון דער שארית הפליטה זיי זאָלן זיך באַזעצן אין ישראל און אַזוי אַרום שטאַרקן די מדינה.

צומאָרגנס, דעם 15־טן יוני זענען געעפנט געוואָרן די פייערונגען אין ירושלים, אין איינעם פון די גרעסטע זאַלן. די אָפיציעלע הערעפענונג איז פאָרגעקומען אין יד ושם, מיט דער באַטייליקונג פון מדינה־פּרעזידענט יצחק נבון. אַ סך צייט איז געווידמעט געוואָרן די טויזנט יוגנטלעכע, וועלכע זענען געקומען מיט זייערע עלטערן. אַ סימ־

פּאָזיום וועגן ייִדישער געשיכטע: „דער חורבן און דער דור פון אויפקום". אין איינעם פון די זאַלן האָבן זיך געטראָפן

קאַצעטלער פון פאַרשיידענע לענדער, וועלכע האָבן צוזאַמען דורכגעמאַכט די פייניקונגס־לאַגערן און שפּעטער באַפרייט געוואָרן.

עס איז אויך געווען אַן אויסשטעלונג פון בילדער און ביכער פון דער שואה.

דעם צווייטן טאָג האָבן די אַנטיילנעמער פון צוזאַמענטרעף באַזוכט עטלעכע קיבוצים, וווּ זיי זענען אויפגענומען געוואָרן מיט געזאַנג און טענץ. אין די קיבוצים זענען צוגעגרייט געוואָרן טישן מיט די בעסטע מאכלים און געטראַנקען. פאַר די איבער טויזנט יוגנטלעכע פון אויסלאַנד, וועלכע האָבן זיך אַזוי אַרום באַקענט מיטן לעבן און שאַפן אין די קיבוצים, איז עס געווען אַ גרויסע איבערלעבונג.

דעם דריטן טאָג איז פאָרגעקומען אַ גרויסער מיטינג, געווידמעט דער פראַגע פון אויפגעלעבטן אַנטיסעמיטיזם

קולטור־לעבן, וואָס האָט זיך אַזוי געוואַלטיק געענדערט און איבערגעאַנדערשט. דעריבער דאַרף קומען דער אויספיר, אַז בלויז די דאָזיקע יונגע מענטשן פון דעם פערטן דור, וואָס קענען זיך באַנוצן מיט צוויי שפּראַכן — יידיש און ענגליש — זענען די איינציקע קולטור־געזעלשאַפטלעכע און קולטור־פּאָליטישע טוער, וואָס קענען און וועלן משפּיע זיין און אויך געשטאַלטיקן דאָס נייע אַנדערשקייט: אַנגליזירט יידיש לעבן, אין אַ פּאָזיטיוון און יידישלעכן אָדער בעסער־געזאָגט — יידיש־ענגלישן זינען.

פּראָפעסאָר יודזשין אָרענשטיינס באַלערנדיקע און גייסטרייכע לעקציעס האָבן נאָך אַמאָל באַשטעטיקט דעם אייביקן סימבאָל און גאַנג פון יידישער עקזיסטענץ, וואָס די יידישע געשיכטע האָט אויף אונדז אַרויפגעצוווּנגען:

1) לאַנד און פאָלק — וואָס באַדייט: מדינה און צעשפּרייטקייט;

2) צוויי שפּראַכיקייט;

3) צוויי קולטורן — וואָס באַדייט: יידישע קולטור און לאַנד־קולטור.

די דאָזיקע דריי יסודות האָבן אויסגעווירקט און געשטאַלטיקט דאָס יידישע לעבן אין משך פון די לעצטע צוויי טויזנט יאָר, נישט קוקנדיק אויף אַלע נגישות און רציחות וואָס דאָס יידישע פאָלק איז אין משך פון דער דאָזיקער צייט־געשיכטע דורכגעגאַנגען.

✶

דער צווייטער יונגער רעפערענט, וואָס האָט באַשיינט דעם היגן יידישן ישוב צום 70־יאָריקן יובל פון דער „קדימה" איז געווען ד"ר שמואל פּיסאַר — דאָס נס־ייִנגעלע פון חורבן בית שלישי און אויך דער דור שלישי, לויט דער צייט־רעכענונג פון דעם פּלאַנעט אוישוויץ...

דאָס וווּנדער־קינד וואָס איז אַדורך דורך „בלוט און האָפענונג", דער איצטיקער וועלט־באַרימטער אינטערנאַציאָנאַלער עקאָנאָמיסט און יוריסט ד"ר שמואל פּיסאַר (וווינט אין פּאַריז) האָט אין זיין לעקציע — אין ענגליש — סימבאָליש געוואָרפן אַ ליכט אויף די „נייע" טונקעלע וועגן פאַר זיין יידישן דור און אויך פאַר דעם אַלוועלטלעכן דור, וואָס ווילן נישט מער געדענקען און ווילן אויך פאַרגעסן פון דעם, אַז דאָס זאָל זיך מער נישט איבערחזרן! „יידישער קיום און אַלוועלטלעכער קיום — די טעמע פון ד"ר שמואל פּיסאַרס רעפעראַט, איז געווען, אַז זיין דור פון פּלאַנעט אוישוויץ און דער דור וואָס איז אויף דעם דאָזיקן בלוטיקן פּלאַנעט נישט געווען, זאָלן געפינען דעם וועג פון נישט דערלאָזן מער קיין ראַסן־שחיטות און פעלקער־מאָרד איבער דער גאָרער וועלט בכלל און אין דער יידישער וועלט בפרט. די פאַרגאַנגענע שוידערלעכע איבערלעבונגען און די ווּנדן וואָס זענען געבליבן האָט ער געלאָזן אָנוואַקסן אויף זיי אַ קליינעם הייטל, וואָס עפנט זיך פון צייט צו צייט און ד"ר שמואל פּיסאַר דערפילט דעם ווייטיק און אומרו, וואָס זאָגט אונטער (אומבאַוווּסטזיניק), אַז אפשר קענען זיך די דאָזיקע שוידערלעכקייטן ווידער איבערחזרן. דאָס נס־ייִנגעלע פון ביאַליסטאָק מיט זיין „בלוט און האָפענונג" פון מאַידאַנעק און אוישוויץ — „שרייבט אויף די ווענט" זיין וואָרנדיקן אויסגעשריי: ווען די גאַנצע מענטשהייט נישט וועלן פאַרווירקלעכן די וויזיע פון דעם גרויסן נביא ישעיהו, „וגר זאב עם כבש", דאַן שטייען מיר פאַר אַ געפאַר, אַז דער קאַטאַקליזם וועט זיך יאָ איבערחזרן; דאַן איז עס די געפאַר פון אַ וועלט־פאַרניכטונג סיי דורך דער אַטאָם־באָמבע און סיי דורך קאָמפּיוטיזירטע גאַז־אויוונס!

ד"ר שמואל פּיסאַר האָט דורך זיין בוך און אין זיין רעדע באַוויזן ווי אַזוי עס האָט סימבאָליש זיך אויסגעווירקט אויף זיין יידישן לעבנס־גאַנג דער גייסטיקער איינפלוס פון זיינע וועג־ווייזער און דערציער, וועלכע האָבן געצויגן זייער יניקה פון דעם פּויליש־ליטווישן יידנטום מיט זייערע עטישע און מאָראַלישע ווערטן. זיין פעטער נחמן סוכאָוואָלסקי ע"ה, דער געוועזענער ערן־סעקרעטאַר פון „קדימה", האָט זיך געזעגנט צו יידישע געזעלשאַפטלעכע און צו יידישע קולטור־אַקטיוויטעטן מיטן גייסט פון אָפּפרעגן די אַזוי גערופענע אָנגענומענע אמתן; געהאַט מאָראַלישן קוראַזש און מוט זיך צו קענען אָפּטיילן פון דער מערהייט. ד"ר שמואל פּיסאַר, הגם ער האָט נישט די זעלבסט־זיכערקייט פון מאַכן באַגרינדעטע אויספירונגען וועגן „וועלט קיום און יידישער קיום" אויף דער נאָענטסטער צוקונפט, פּרובירט ער אָבער צו באַגרינדן זיין פעטערס צוגאַנג צום יידישן און אַלגעמיינעם לעבן, אַז עס איז נישט פאַראַן קיין „אונטערשטער שורה".

„יעדער דור וועט אַליין דאַרפן אויסשמידן זיין צורקונפט"; „יעדער דור — יידישער און נישט־יידישער — וועט דאַרפן נעמען זייער גורל אין די אייגענע הענט" און הגם מאַטעריאַליזם, באַנקראָט פון אידעאַליזם וואָס הערשט ביים היינטיקן טאָג אין דער פרייער און טאָטאַליטאַרער וועלט, איז טאַקע אַ שלעכטער פּראָגנאָז פאַר דער גאַנצער מענטשהייט און פאַרן יידישן פאָלק אַוודאי, גלויבט דאָך דאָס וווּנדער־קינד — ד"ר שמואל פּיסאַר, אַז

Humanity With All Its Tears
Is Stil The Hope Of Future Years

✶

דער סך־הכל: די צוויי יונגע יידישע סימבאָלן אין די פערזאָנען פון פּראָפעסאָר יודזשין אָרענשטיין און ד"ר שמואל פּיסאַר, וועלכע האָבן באַשיינט דעם יובל־יאָר פון דער 70־יאָריקער נאַציאָנאַלער קולטור־אָרגאַניזאַציע אין מעלבורן, „קדימה", האָבן, מעגלעך בלויז סימבאָליש אונדז אויפגעוויזן, אַז הגם מיר קענען נישט ווייטער קאָנטינויִרן דעם נוסח פון דעם אַמאָליקן יידישן גייסטיקן נוסח, איז אָבער דאָ אַ האָפענונג, אַז דער פערטער דור וועט זיך אומקערן צו זיין יידישער געשיכטע און באַנייען דעם גלאַנץ פון דער „גאָלדענער קייט" פון דעם אַמאָליקן מזרח־אייראָפּעאישן יידנטום.

י. אָרבאַך

צוויי סימבאָלן

צו דעם 70־יאָריקן יובל פון דער יידישער קולטור־קרוין אין אויסטראַליע — די יידישע נאַציאָנאַלע קולטור־אָרגאַניזאַציע „קדימה" אין מעלבורן, האָבן ביידע יידישע ישובים — מעלבורן און סידנעי — געהאַט דעם פאַרגעניגן צו הערן צוויי יונגע יידישע מענטשן — אין יידיש און אין ענגליש — וועלכע האָבן אין זייערע עפנטלעכע אַרויסטריטן סימבאָליזירט אין פאַרשיידענע וואַריאַנטן, דעם גייסטיקן איינפלוס פון פויליש־ליטווישן יידנטום, וואָס האָט טאַקע דערמעגלעכט די עקזיסטענץ און אַנטוויקלונג אין משך פון 70 יאָר אַ יידישע קולטור־אָרגאַניזאַציע אויף אַזאַ ווייטן אָפּגערוקטן קאָנטינענט — אויסטראַליע.

דער ערשטער יונגער קולטור־שליח פּראָפעסאָר יודזשין אָרענשטיין, וועלכן די „קדימה" האָט אַראָפּגעבראַכט פון קאַנאַדע און וועלכער האָט געגעבן 14 לעקציעס (11 אין יידיש און אין ענגליש) איז לויט אונדזער צוגאַנג אַ יונגערמאַן פון דעם פערטן דור. דאָס מיינט: דער דאָזיקער יונגער דור, וועלכער איז נישט ווייט אָפּגערוקט פון מזרח־אייראָפּעאישן יידישן וועלט־באַנעם, און דאָך ווייסן מיר נישט וואָס פאַראַ טענדענצן ווירקן זיך אויס אין זייער יידיש־שפּראַך און קולטור־באַנעם. וואָס מיר ווייסן יאָ, איז: אַז זיי פאַרמאָגן ווייניקער וויטאַליטעט בכדי צו קאָנטינואירן און אויפצוהאַלטן די אַלטע און „יונגע" יידישע קולטור־אוצרות און אויך גאָר ווייניק כח אויפצוהאַלטן די יידישע שפּראַך און איר קולטור.

און... עס איז באמת געווען — איך וואָלט געזאָגט — אַ יידישע קולטור־סענסאַציע — מיט די אַרויסטריטן פון דעם יונגן יידישן פּרעלעגענט, וועלכער האָט באַשטעטיקט די טעזע, אַז אונדזערע אייניקלעך — דער פערטער דור — ווילן יאָ געדענקען און ווילן קאָנטינואירן דאָס, וואָס אַ גרויסער טייל פון דעם חורבן דור — מיר בכבודם ועצמם — ווילן פאַרגעסן און ממילא פאַרלירן מיר דעם כוח דאָס אויפצוהאַלטן...

פּראָפעסאָר יודזשין אָרענשטיין האָט אין זיינע גייסט־רייכע רעפעראַטן, אין אַ פּרעכטיקן יידיש צוגעפּעפערט און צוגעזאַלצן מיט די העברעאישע, פּוילישע און רוסישע אידיאָמען, וואָס האָבן זיך אַזוי גוט אַריינגעפּאַסט אין דער יידישער פאָלקס־שפּראַך מיט אַ געפיל פון שטאָלצקייט אונטערגעשטראָכן און אויך באַגרינדעט די גרויסקייט פון די לעצטע דורות, וואָס האָבן געפּוצט און פאַרשענערט די „גאָלדענע קייט" פון דער טויזנט־יאָריקער יידיש־העברעישער קולטור־טראַדיציע, וועלכע איז אַזוי טראַגיש פאַרשניטן געוואָרן. דער אויספיר פון דער באַגרינדונג איז געווען: אַז פּונקט אַזוי ווי אונדזערע און זיינע־עלטער און עלטער־עלטער זיידעס האָבן נישט געזען קיין שום פּסול אָדער חטא צווישן צוויי קולטורן — דער יידישער קולטור און דער אַלוועלטלעכער קולטור — אין דער יידישער באַנעמונג און אויפפאַסונג, אַזוי אויך דאַרף צום היינטיקן טאָג אָנערקענט ווערן, אַז יידיש און יידישע קולטור קענען גיין האַנט ביי האַנט מיט דער לאַנד און אַלוועלטלעכער קולטור, וואָס קען רעאַליזירט ווערן אין אַ נייעם יידישן קולטור־רענעסאַנס, ווייל: „דאָס יידישע פאָלק קערט זיך אום צו זיין געשיכטע". קען דער דאָזיקער צוריקגאַנג דעריבער אַרויסברענגען פון דעם אַלטן יידישן קולטור־בוים אַ זאַפטיקע פרי, וואָס מיר און דער דור, וואָס דאַרף קומען נאָך אונדז, וועט אָנרופן די דאָזיקע גוטע פרי יידיש־ענגלישע יידישקייט!!! די דאָזיקע שיינע פרי וועט און דאַרף פאַרשטאַרקן די אָנגעהעריקייט פון פערטן דור צו כלל־יידישקייט און אויך קאָן דאָס באַווירקן דעם המשך און אוודאי און אַוודאי דעם קיום פון די יידישע ישובים אין די תפוצות.

די לעקציעס פון דעם יונגן קולטור־לעקטאָר האָבן אונדז דייטלעך געגעבן אָנצוגעהערן, אַז אונדזערע אַרבעטן אַרום קולטור־אָרגאַניזאַציעס ווי עס איז די „קדימה" אין אויסטראַליע און אַנדערש־ווו, זענען זייער שוואַך צו באַהויכן אָדער באַווירקן דעם גייסטיקן מצב פון דעם אַלגעמיינעם יידישן לעבן און ספּעציעל דעם דאָזיקן יידישן

קיש, ש. האַלקין, איציק פעפער, לייב קוויטקאָ, ש. פּערסאָוו און אַנדערע און אַנדערע.

וואָס אַן עדות האָט דערציילט

דעם 19־טן נאָוועמבער 1949 האָט זיך אויף אַ זייטיקער ליניע פון אַ מאָסקווער וואָקזאַל אָפּגעשפּילט אַזאַ טראַגישע סצענע: אַ גרופּע גרויסע יידישע שרייבער זענען געטריבן געוואָרן צו דעפּאָרטאַציע־וואַגאָנעס — וואַגאָנעס פאַר בהמות, קליינע פענצטערלעך מיט קראַטעס. צווישן די שרייבער זענען געווען פּרץ מאַרקיש, איציק פעפער, שמואל האַלקין א״א. דעם אַלטן ראש פון דער יידישער ליטעראַטור אין סאָוויעט־רוסלאַנד, דוד בערגעלסאָן, האָט מען אַ קראַנקן אַריינגעטראָגן אין וואַגאָן.

מיט טרערן אין די אויגן האָבן פיר פרויען צוגעזען די סצענע. זיי זענען געשטאַנען אַזוי, אַז זיי האָבן געקאָנט זען די אַרעסטירטע, אָבער יענע האָבן זיי נישט געזען. דאָס זענען געווען די פרויען פון דוד בערגעלסאָן, פּרץ מאַרקיש און איציק פעפער, און מיט זיי — זייערע אַ נאָנטע פריינדין, די פרוי פון אַן אומגעקומענעם סאָוויעטישן דיפּלאָמאַט. זי האָט עס אויסגעפועלט פאַר די דריי פרויען דעם גרויסן חסד: די מעגלעכקייט צו זען זייערע מענער פון דער ווייטן און צום לעצטן מאָל.

די דעפּאָרטאַציע פון די שרייבער איז פאָרגעקומען 5 וואָכן נאָך זייער אַרעסט. די פינף וואָכן האָט מען זיי געהאַלטן אין דער באַרימטער מאָסקווער לוביאַנקע־טורמע. דוד בערגעלסאָן איז דאָרטן שווער קראַנק געוואָרן און איז די גאַנצע צייט געלעגן אין טורמע־שפּיטאָל. פון דאָרטן האָט מען אים אַרויסגעטראָגן אויף דעפּאָרטאַציע.

געמאַכט מיט די פֿאַרגאַנגענע פֿאַרברעכנס, און מיט אַנדערע אַקטן פֿון טעראָר און שווינדל, וואָס קומען פֿאָר יעדן טאָג.

אונדזער חוב ווי ייִדן, ווי הומאַניסטן איז צו דערמאָנען די אָפּגעטענע פֿאַרברעכנס אין נאָמען פֿון אַן אידעאַל — אויב אַפֿילו בלויז פֿאַר די פֿאַר צענדליק ייִדישע פֿאַנאַטיקער וואָס דרייען זיך אַרום צווישן אונדז, און צוליבן טרוים וועגן דער מענטשהייט זענען זיי גרייט אומצוברענגען דעם מענטשן גופֿא.

דער נאָכוויי פֿון די אַנטי־ייִדישע פֿאַרברעכנס, קלינגט נאָך היינט ווי אַן עכאָ איבערן סאָוועטן־פֿאַרבאַנד און עס ציטערן נאָך ייִדישע לעבנס, ייִדישע האָפֿענונגען, און ס׳קלאַפּן ייִדישע הערצער פֿון מורא, וואָס מאָרגן קאָן מיט זיי געשען. ייִדיש לעבן איז היינט — ווי דעמאָלט — ערב 1952, אויף דער וואָג־שאָל.

אונדזער חוב, ווי ייִדישע קולטור־מענטשן איז צו דערמאָנען כאָטש די נעמען פֿון די, וועלכע זענען געפֿאַלן אונטער דער באָלשעוויסטישער האַק — דעם זעלבן באָלשעוויזם און דער זעלבער האַק — וואָס זיי האָבן אַזוי אויפֿריכטיק געדינט.

רשימה פֿון ליקווידאַציע־אַקטן אין דער צייט פֿון 1930 ביז סטאַלינס טויט

1930 — עס ווערט ליקווידירט דער „טיש פֿאַר ייִדישע ענינים”. די יעווסעקציע ווערט געשלאָסן. אמת, די יעווסעקציע איז געווען אַן אויסגעשפּראָכן קאָמוניסטישע אינסטיטוציע; זי איז געשטאַנען אין דינסט פֿון קאָמוניסטישן רעזשים, זי איז געווען פֿאַרהאַסט ביי די ייִדן אין דער וועלט — אָבער נישט דערפֿאַר איז זי געשלאָסן געוואָרן. זי איז געשלאָסן געוואָרן דערפֿאַר, ווייל זי איז דאָך געווען אַ שאָטן פֿון אַ כלומרשט ייִדישער אינסטיטוציע — דאָס איז געווען דער ערשטער סיגנאַל פֿון אַן אָנקומענדיקער כוואַליע פֿון ליקווידאַציעס צווישן ייִדן.

1936 — עס טראָגט זיך אַן אַלגעמיינע כוואַליע פֿון אַרעסטן איבער סאָוועט־רוסלאַנד. דעמאָלט ווערן אַרעסטירט ייִדישע שרייבער און קולטור־טוער, צווישן זיי — איזי כאַריק, לעוו, זיסקין, דונעץ, בראָנשטיין. זיי האָבן אָבער נישט געהאַט קיין שייכות מיט דער דעמאָלטדיקער ליקווידאַציע פֿון די אַזוי־גערופֿענע אַנטי־סטאַליניסטן. אָט די ליקווידאַציע איז געווען אַ ריין ייִדישע.

1937 — עס הייבט זיך אָן די שליסונג פֿון די ייִדישע שולן, מיטלשולן, הויכשולן. ייִדישע לערער ווערן אַרעסטירט פֿאַר „ייִדיש־נאַציאָנאַלער אָפּנייגונג”. עס ווערן געשלאָסן די ביז דעמאָלט עקזיסטירנדיקע ייִדישע געריכטן, די ייִדישע מיליץ־קרייזן. צווישן די אַרעסטירטע געפֿינען זיך ייִדישע פּאָעטן, עסייאיסטן, היסטאָריקער: משה ליטוואַקאָוו, אסתר פֿרומקין, משה קולבאַק, מאַקס עריק, ירחמיאל וויינשטיין, משה ראַפֿעס, פּראָפֿעסאָר סאָסיס, בוכבינדער, פֿרידלאַנד און צענדליקער אַנדערע.

1938 — עס ווערן ליקווידירט די ייִדישע קאָלווירטן. עס ווערן אַרעסטירט די ייִדישע אָנפֿירער פֿון דער ייִדישער אויטאָנאָמער געגנט בירעבידזשאַן. עס ווערן דורכגעפֿירט אַרעסטן מיטן אויסרייד פֿון „ציוניסטישער אָנגעהעריקייט” און „נאַכלעסיקער באַציאונג צו דער בויאונג”. עס ווערן פֿאַרשיקט און שפּעטער דערשאָסן: פּראָפֿעסאָר ליבערבערג, כאַווקין, העלער און פֿיל אַנדערע. צווישן די אַרעסטירטע ייִדן אין 1938 געפֿינען זיך אויך דער ייִדישער פּאָליטישער קאָמיסאַר דימענטשטיין, דער ליטעראַטור־היסטאָריקער ישראל ציניבערג. עס ווערט געשלאָסן דער מאָסקווער „עמעס”.

1939 — אָנהייב צווייטע וועלט־מלחמה. מערב־ווייס־רוסלאַנד און מערב־אוקראַינע פֿאַלן אַריין צו די סאָוועטן. מען אַרעסטירט הונדערטער ייִדישע שרייבער, טוער און לערער. צווישן די אַרעסטירטע און פֿאַרשיקטע און שפּעטער אומגעבראַכטע געפֿינען זיך: הענריק ערליך, וויקטאָר אַלטער, זלמן רייזען, אַננאַ ראָזענטאַל, אַדוואָקאַט י. טשערניכאָוו און אַנדערע.

1941 — דעם 22־טן יוני באַפֿאַלט היטלער־דייטשלאַנד דעם סאָוועטן־פֿאַרבאַנד. אין די תּפֿיסות און לאַגערן ווערן דערשאָסן די פּאָליטישע אַרעסטירטע. דעמאָלט ווערן אויך דערשאָסן זלמן רייזען, אַדוואָקאַט י. טשערניכאָוו, ז. אַקסעלראָד און פֿיל אַנדערע

1949 — עס ווערן געשלאָסן די ייִדישע מלוכה־טעאַטערס אין מאָסקווע, מינסק, טשערנאָוויץ, בירעבידזשאַן. ס׳האָט זיך אָנגעהויבן די צווייטע אַקציע קעגן ייִדן, וואָס שרייבן רוסיש, ווייס־רוסיש, אוקראַיניש און אין אַנדערע שפּראַכן. צענדליקער שרייבער ווערן אַרעסטירט אַלס „קאָסמאָפּאָליטן און פּאַספּאָרטלאָזע בראָדיאַגעס”.

1952 — ידיעות, וואָס זענען אָנגעקומען אין 1956, שטעלן פֿעסט, אַז אין יאָר 1952 זענען דערשאָסן געוואָרן 30 ייִדישע שרייבער אין פֿאַרשידענע תּפֿיסות.

1953 — עס האָט זיך אַראָפּגעלאָזן די האַק פֿון ליקווידאַציע איבער די ייִדישע שרייבער. עס איז געטריבן געוואָרן אַן אַנטיסעמיטישע כוואַליע, די אַנטי־קאָסמאָפּאָליטן־אַקציע, די באַזייטיקונג פֿון ייִדן פֿון אַלע מער אָדער ווייניקער וויכטיקע מלוכה־אַמטן. עס האָבן זיך אָנגעהויבן די דאָקטוירים־פּראָצעסן, עס ווערן אַרעסטירט די באַקאַנטע אין סאָוועט־רוסלאַנד ייִדישע דאָקטוירים וואָווסי, עטינגער, גרינשטיין, קאַגאַן און אַנדערע. זיי ווערן באַשולדיקט אין פֿאַרסמען די סאָוועטישע פֿירער זשוקאָוו, טשערבאַקאָוו און אין פּלאַנעווען צו דערמאָרדן מאַרשאַל קאָניעוו, גאָוואָראָוו, לעוואָטשענקאָ און אַנדערע. די ערשטע אַרעסטירט צו ווערן זענען געווען די ייִדישע שרייבער מיט די העכסטע סאָוועטישע אויסצייכענונגען, ווי דוד בערגעלסאָן, פּרץ מאַר־

מאַרק ב.

12־טער אויגוסט 1952

צוזאַמען מיטן טראַגישן טויט פון די ייִדישע שרייבער און קינסטלער אין סאָוויעטן־רוסלאַנד, איז אויך דערמאָרדעט געוואָרן דער טרוים פון ייִדישן פּראָלעטאַריער אין גלייכבאַרעכטיקונג און פעלקער פריינדשאַפט, וואָס אַן אַרבעטער־מלוכה פאַרזיכערט.

צוליב דעם טרוים האָבן אַ סך פון די שרייבער פאַרזען די ווירקלעכקייט; צוליב דעם זעלבן טרוים האָבן אַ סך פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע טוער אין מערב פאַרקוקט די ווירקלעכקייט.

דער שאָס אין די ייִדישע שרייבער, איז געווען די לעצטע קויל וואָס האָט אַוועקגענומען דעם גלויבן אין אַן אידעאַל פון אַ נאַציאָנאַלער קולטור מיט אַ סאָציאַליסטישן אינהאַלט.

פאַרפירערישע גלויבנס, פּראָדוצירן פאַלשע טרוימען, און דער רעזולטאַט איז — טיפע אַנטוישונג.

טויזנטער ייִדישע מענטשן אין דער וועלט האָבן זיך דערפילט ווי אָפּגעשמיסן, נאָך דער קאָנפראָנטאַציע מיט די נאַקעטע, ברוטאַלע פאַקטן, אַז ייִדישע שרייבער און קינסטלער, אָרדן־טרעגער און פאַרדינסטפולע אַרטיסטן, איבערגעגעבענע סאָוויעטישע מענטשן און פּאַרטיי־לייט האָבן פאַרלוירן זייערע לעבנס, צוליב איין און איינציקער סיבה. דער פאַקט, אַז זיי זענען לויטן געבורט — ייִדן.

נאָכן צוזאַמענברוך פון נאַציזם זענען פאָרגעקומען משפטים איבער די פאַרברעכער (ווייט נישט איבער אַלע...).

נאָך כרושטשאָווס אַנטפּלעקונגען פון סטאַלינס אכזריות — האָט מען אין סאָוויעט־רוסלאַנד קיינעם נישט געמשפט פאַר פאַרברעכנס באַגאַנגענע איבער סאָוויעטישע בירגער, מיטגלידער פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. מען האָט די קרבנות (וואָס זענען צופעליק געבליבן לעבן) אָדער זייערע משפחות באַוויליקט „רעהאַביליטאַציע" פּאַפּירלעך, אָן צו באַשטראָפן די דירעקטע שולדיקע אין די אומדערהערטע, אויסגעטראַכטע פאַרברעכנס.

אויף דעם אָרט קאָן מען זאָגן דאָס אַלטע ייִדישע ווערטל: „גיי מאָן ביי אַ קאָזאַק יושר".

די וועלט האָט זיך שוין צוגעוווינט, און אַפילו שלום

די סאָציאַליסטישע אידעאַלן און פּראַקטיק געקומען פון אונטן; פון די — וועלכע האָבן פרייוויליק זיך פאַרפליכטעט צו לעבן און בויען אַ מדינה לויט די פּרינציפּן. די קיבוצים שטעלן מיט זיך פאָר אַ גענוג איבערצייגנדיקן ביישפּיל פאַר דעם, אַז פרייוויליקער סאָציאַליזם „אַרבעט ראַציאָנעל". מען קאָן זיך אויסלעבן אין זיינע ראַמען. שפּעטער איז געקומען די פּראָפעסיאָנעלע באַוועגונג, די „הסתדרות" און אריינגעברענגט סאָציאַלע פאַרזיכערונג; פרייע מעדיצין; דורכגעפירט געזעצן וואָס פאַרזיכערן דאָס רעכט פון אַרבעטער; סטאַביליזירט לוינען; אַלץ פאַרן וווּיל פון אַרבעטנדיקע מאַסן.

29 יאָר איז ביי דער מאַכט אין ישראל געשטאַנען אַן אַרבעטער־רעגירונג, אויסגעוויילט אויף די ברייטסטע דעמאָקראַטישסטע יסודות. און ווי עס פירט זיך געוויינטלעך ביי אַרבעטער־רעגירונגען, האָבן קיין שטרייקן נישט געפעלט. עס זענען תמיד דאָ אומצופרידענע, באַוואָלטע פון די, אָדער יענע פּראָפעסיעס. עס האָט אָבער אויסגעזען, אַז די באַפעלקערונג איז גענוג באַוווּסטזיניק, אַז זי האָט אויסגעקליבן דעם וועג פון אַן אָרדנונג, ווו אַלע זאָלן קאָנען געניסן פון דעם הויכן לעבנס־סטאַנדאַרט; אַלע זאָלן געניסן פון וווילשטאַנד פון לאַנד, אַפילו ווען די דעמאָקראַטישע אָרדנונג האָט פאַרזיכערט דעם פאַרמעגלעכן קלאַס די מעגלעכקייט צו לעבן מיט אַ שטאַפּל העכער.

נאָך 29 יאָר, האָבן די ווילער אָראָפּגעזעצט די אַרבעטער־רעגירונג און אויסגעקליבן אַ רעכטע, בירגערלעכע רעגירונג. מען האָט עס אויסגעטייטשט ווי אַ פּראָטעסט קעגן דער אַרבעטער־רעגירונג און איר ביוראָקראַטיע, וואָס האָט זיך שוין איינגעגעסן אין די ביינער צוליב זייער זעלבסט־זיכערקייט, אַז קיינער קאָן זיי פון בענקל נישט אַ ריר טאָן.

און אָט:

נאָך 4 יאָר רעגירן; נאָך אַלע שטרייטן אין דער רעגירונג איבער עקאָנאָמישע און מיליטערישע זיכערהייטס־פּראָבלעמען; נאָכן דערגרייכן אַ 150־פּראָצענטיקע אינפלאַציע און טוישן דריי פינאַנס־מיניסטאָרן; נאָכן פאַרלירן צוויי פּרעסטיזשפולע און איינפלוסרייכע מיניסטאָרן ווי דיין (אויסערן־מיניסטער) און וויצמאַן (פאַרטיידיקונגס־מיניסטער); נאָכן אָראָפּנעמען די אימוניטעט פון מיניסטער פאַר רעליגיעזע ענינים און שטעלן אים פאַר אַ געריכט (אַפילו ווען מען האָט אים שפּעטער באַפרייט פון די באַשולדיקונגען); נאָך די אַלע סקאַנדאַלן האָט עס אויסגעזען מער ווי וואַרשיינלעך, אַז די בעגין־רעגירונג וועט זיך צעפאַלן פון זיך אַליין, און אַז דער אָפּאָזיציע וועט בלייבן בלויז צוזאַמענצוקלייבן די צעפאַלענע שערבלעך...

געשען איז אָבער דאָס אומדערוואַרטע: די שוואַכע, צעפאַרענע, צעקראַכענע, עקאָנאָמיש אומסטאַבילע רעגירונג איז ווידער אויסגעוויילט געוואָרן — אַפילו באַקומען מיט איין דעפּוטאַט מער, ווי די אַרבעטער־פאַראייניקונג (מערך).

נאַטירלעך — די „עקספּערטן" שלאָפן נישט. דער פּילפּול וועגן דעם: פאַרוואָס און ווי אַזוי — גייט ווייטער אָן.

נישט געקוקט צו וועלכע אויספירן די א"ג זאַכקענער וועלן קומען, און וועלכע רעצעפּטן זיי וועלן פאַרשרייבן אויף להבא, וועלן דאָך אַלע פּאַרטייען זיין געצוווּנגען צו פאַרטראַכטן זיך: : ווער געווינט (אָדער פאַרשפּילט) וואָלן — מענטשן אָדער אידייען?

שלום זינגער

נאָכן וואַל־יאַריד

(אַ בריוו פון ישראל)

מיטן מאָמענט, ווען די ישראל־רעגירונג האָט פּראָקלאַמירט די דאַטע פון די פאַרשטייענדיקע וואַלן צו דער כנסת, **איז די געשעעניש:** וואַלן אין ישראל, אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין צענטער פון דער וועלט־פּרעסע. אָפטמאָל האָט זיך געדוכט, אַז די זשורנאַליסטן, פּאָליטישע קאָמענטאַטאָרן און מיטל־מזרח עקספּערטן צוזאַמען מיט זייערע רעדאַקטאָרן האָבן פאַרלוירן יעדע פּראָפּאָרץ; ס'האָט זיך געדוכט, אַז דאָ האַנדלט זיך נישט וועגן אַ קליין לענדל אין מיטעלן מזרח, און איר פּרעמיער בעגין וואָס וועט איינהאַלטן אָדער פאַרלירן די מאַכט, אָדער צי האָט דער פירער פון דער אָפּאָזיציע פּערעס פּערספּעקטיוון פון דער־אָבערן די מאַכט — נאָר דאָ ווערט געווײילט דער פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן — דער מענטש וואָס וועט זיין דער פירער פון די מערב־מלוכות און וועט געבן דעם טאָן אין דער וועלט־פּאָליטיק; ער איז עס די וואָג־שאָל צווישן מלחמה און שלום.

נישט נאָר מיר, די לייענער פון די צייטונגען האָבן אַזוי געפילט, נאָר אויך די, וואָס האָבן די קאָמענטאַרן געשריבן. זיי האָבן די דיספּראָפּאָרץ פאַרענטפערט מיט דעם, אַז פון דער אויסגעווײילטער פּערזאָן פון קומענדיקן פּרעמיער פון ישראל — איז אָפּהענגיק דער שלום אין מיטעלן מזרח.

די צרה מיט די אַלע „קרעמלינאַלאָגן" אין מיטל־מזרח'דיקע „זאַכקענער" איז, וואָס זיי זענען אינטעלעקטואַלן, דערצויגן אין דער מערב־קולטור, מיט מערבדיקע פּרינציפּן פון דענקען און לאָגיק פון דער מערב־שול, אויפן סמך פון וועלכע זיי מאַכן זייערע אויספירן. דערפאַר טאַקע קאָנען זיי נישט באַנעמען די פירונג פון די רוסן, און צוליב דער זעלבער סיבה האָט זיי זייער ראַציאָנעל טראַכטן פאַרפירט אין אַ קאַפּוירער ריכטונג. דאָס, וואָס עס לייגט „זיך אויפן שכל" האַלט זעלטן אויס די לאָגיק פון מענטשן, אויפגעוואַקסן מיט אַן אַנדער מענטאַליטעט און אַנדער לאָגישער באַלאַנסירונג.

אַנאַליזירנדיק די אָפּשטימונג צו דער כנסת, לויט מאַטעמאַטישע כללים, קאָן איך קומען צום אויספיר, אַז דאָס לאַנד איז צעטיילט אין צוויי גלייכע לאַגערן (כמעט) 48 מאַנדאַטן קעגן 47. אַזאַ פאָרשטעלונג וועט אָבער נישט שטימען מיט דער ווירקלעכקייט, ווייל נישט אַלע וואָס האָבן געשטימט פאַרן „ליכוד" זענען אולטראַ רעכט, פּונקט ווי נישט אַלע וועלכע האָבן געשטיצט דעם „מערך" זענען סאָציאַליסטן אָדער אפילו דעמאָקראַטן.

דער רעזולטאַט פון דער אָפּשטימונג רעגט אָבער אָן צו טראַכטן אין גאָר אַן אַנדער ריכטונג, און עס שטעלט זיך אַ מאָדנע פראַגע: וווּ הינקען אונטער די סאָציאַליסטישע אידייען?

פּרובירן מיר אין אַ דיסקוסיע אַנווייזן, אַז די הויפּט־סיבה פון דורכפאַל פון סאָציאַליסטישע אידייען — איז דער סאָוויעטישער עקספּערימענט. זאָגט מען אונדז, אַז דאָרטן איז דער סאָציאַליזם אַן אויפגעצוווּנגענער פון אויבן; אַז ער איז אַ פאַרקרימטער באַגריף, וואָס איז בלויז סאָציאַליזם אין נאָמען — און נאָך אַזעלכע ענלעכע אַרגומענטן, וואָס זענען בדרך כלל ריכטיקע.

אין ארץ ישראל, און שפּעטער מדינת ישראל — זענען

רעאַל־פּאָליטיק זיך צוזאַמען מיט ייִדישער מאָראַל און געוויסן.

די פראַגע פון אויטאָנאָמיע פאַר די אַראַבער אין יהודה און שומרון איז געבליבן דער איינציקער שטיך־פּונקט פאַר ישראלס מעגלעכקייטן פון פאַרהאַנדלען וועגן שלום מיט די אַראַבישע שכנים (עגיפּטן איצט — סיריע און ירדן אין דער צוקונפט).

עגיפּטן ווייס: יאָ אויטאָנאָמיע — נישט אויטאָנאָמיע — גאָר בקרוב וועט זי צוריקבאַקומען פון ישראל אַלע אירע פאַרנומענע טעריטאָריעס אָן איין שאָס פּולווער. אַלס צולאָג וועט די באַקומען מאָדערנע וועגן און ישובים, וואָס ישראל האָט אין צווישן צייט געבויט, פּונקט ווי זי וועט באַקומען צוויי ערשטקלאַסיקע מיליטערישע עראָדראָמען פאַרזען מיט די מאָדערנסטע איינריכטונגען, אַ זאַך פון וועלכער עגיפּטן האָט נישט געקאָנט חלומען. זאַכקענער האַלטן, אַז עגיפּטן האָט אַפילו נישט גענוג אויסגעשולטן פּערסאָנאַל די פלי־פּלעצער צו באַדינען.

ישראלס פּאָזיציע זעען קלאָר די אַמעריקאַנער סיי סאַדאַט. באַשטימט די ישראל־רעגירונג — און די סאָוויעטן.

אויסנוצנדיק דעם פאַקט, אַז ישראלס נאָכגיביקייט איז נישט צו דערוואַרטן, דרינגען זיי וואָס אַמאָל טיפער אַריין אין מיטעלן מזרח — אונטערן פּרעטעקס פון שטיצן די אַראַבער אין זייער קאַמף.

מען שטעלט אָפּט די פראַגע:

קאָן זיך ישראל דערלויבן דעם לוקסוס צו זיין איינגעשפּאַרט? קאָן זיך ישראל דערלויבן צוליב דעם פאַרלירן מער און מער פריינד אין דער וועלט?

און צוריקגעשמועסט:

ווו איז די זיכערקייט, אַז די באַציאונג צו ישראל וועט זיך ענדערן, נאָכן נאָכגעבן די אַראַבישע פאָדערונגען?

דער גורל פון דער וועלט (און ישראל איז בלויז אַ קליין שרייפל אין וועלט־מעכאַניזם) איז אָפּהענגיק אין דעם צי האָט אַמעריקע זיך נישט אויפגעוועקט אַביסל צו שפּעט, צי וועט זי קאָנען איינהאַלטן דעם סאָוויעטישן אָקטאָפּוס מיט פּראָפילאַקטישע מיטלען, אָדער וועט עס מוזן קומען צו אַ מיליטערישן פאַרמעסט.

מ. א.

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

"KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia. אַדרעס פון רעדאַקציע:

אויגוסט־סעפּטעמבער 1981 נומער 4 (28) מעלבורן־אויסטראַליע

ישראל — און די וועלט־פּאָליטיק

אין משך פון די פיר יאָר, זינט דזשימי קאַרטער איז געווען פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן, איז דער סאָוויעטישער אָקטאָפּוס, מיט אַ גוואַלדיקער רירעוודיקייט — אַליין, און מיט זיינע משרתים (קובאַנער, מזרח־ דייטשן) אַריינגעדרונגען אין דרום־אַמעריקע, אַפריקע און מיטעלן מזרח. קאַרטער, און קיסינגער פאַר אים (בידע צוליב אַנדערע סיבות) האָבן מיט נאַיוויטעט אַראָפּגעשלונגען די סאָוויעטישע פרומע צוזאָגן פון אָפּהיטן מענטשן־רעכט, באַגרענעצן די באַוואָפענונג, רעספּעקטירן די סוווערעניטעט פון אַנדערע לענדער און פאַרשטייט זיך, חעם דראַנג פאַר שלום, צום וווילן פון דער מענטשהייט.

די רעיגען־אַדמיניסטראַציע, נאָכן איבערנעמען די ירושה — האָט פאַר זיך דערזען אַ בילד, פון וועלכן עס איז זיי געוואָרן ביז גאַר קאַלאַמוטנע אויף דער נשמה. זיי האָבן דערזען, ווי אַמעריקע איז כמעט אַרומגערינגלט אויף אַלע קאָנטינענטן. די אַמעריקאַנער אינטערעסן און איינפלוס ספערן ווערן פאַרמאָגנט און אינטענסיוו אונטערגעגראָבן; דער אַמעריקאַנער פּרעסטיזש, אַראָפּגעריסן, אין וועלכן דרום־אַמעריקאַנער, אַפריקאַנער אָדער מיטל־מזרחדיק לאַנד זיי זאָלן נישט ווענדן זייער אויפמערקזאַמקייט, האָבן זיי אַפילו נישט ווו אַ פוס אַראָפּצושטעלן, אָן אַרויסרופן קעגן זיך דעם צאָרן פון דער אייגענער, ווי פון דער איינגעבוירענער באַפעלקערונג.

די חוצפּה איז דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז דאָס דיק־טאַטאָרל פון ליביע האָט זיך פאַרמאָסטן מיט אַמעריקע. אַפילו נאָכן פאַרלוסט פון צוויי עראָפּלאַנען (נישט זיינע, — סאָוויעטישע). ס'איז אָבער כאַראַקטעריסטיש דער פאַקט גופא. ערשט ווען די עראָפּלאַנען זענען אַריינגעפאַלן אין ים, איז געוואָרן קלאָר, אַז דאָס איז נישט מער דאָס אַמע־ריקע פון דזשימי קאַרטער, און דאָס אויסגעשמירטע אַמעריקאַנער פּנים אין איראַן.

דער פאַל ליביע דערמאָנט די אַמאָליקע קעניגלעכע הויפן, וועלכע האָבן אויסגעהאַלטן אַ שמייס־ייִנגל, אַז דער פּרינץ האָט זיך פאַרזינדיקט, האָט מען דאָס ייִנגל אָפּגע־שמיסן. קאַדאַפי האָט אין דעם פאַל געשפּילט די ראָל פון אַ שמייס־ייִנגל. די לעקציע דערפון האָבן געלערנט די סאָוויעטן.

ביי אַלע סימפּאַטיעס וואָס אַמעריקע האָט פאַר די אַראַבישע לענדער — צוליב זייער אויל, צוליב דעם, וואָס זייערע טעריטאָריעס רינגלען אַרום די וואַסער־וועגן, דורך וועלכע עס שווימט דער לעבנס־וויכטיקער נאַפט — מוז דאָך אַמעריקע האָבן אין זינען, אַז דער איינציקער אַנשפּאַר אירער אין מיטעלן מזרח — איז ישראל.

אַרויסגייענדיק פון דעם שטאַנדפּונקט, ציען אַמערי־קאַנער קאָמענטאַטאָרן די אויפמערקזאַמקייט אויף דעם פאַקט, אַז:

„רעיגען האָט געגעבן אָנצוגעהערן זיינע בעלי יועצים, אַז ער איז גענויגט צו אַקצעפּטירן בעגינס פּאַטענטירטן און אָפּט איבערגעחזרטן אַרגומענט, אַז דאָס פּראָבלעם פון די פּאַלעסטינער איז א קליינלעכער. און לאָזט זיך באַגרענעצן, אַז דאָס איז נאָך איינע פון דער געשיכטעס אָפענע וווּנדן, ווי די כראָנישע, אָבער לאָקאַליזירטע קרי־גערייען וועגן ציפּערן אָדער קורדיסטאַן, און דאָס דאַרף נישט שטעלן אין שאָטן די באַציאונגען פון אַ גרויס־מאַכט מיט איר סטראַטעגישן פּאַרטנער".

טראָץ דעם, וואַקסט דער אָנזען פון דער פּ.ל.אָ., נישט געקוקט אויף די מערדערייען, פריער אין פראַנקרייך און לעצטנס אין עסטרייך. (אויב אַפילו זיי לייקענען עס) מען באַהאַנדלט זיי מיט זיידענע הענטשקעס, און מען קוקט צווישן די פינגער אויף זייער אויפפירונג: אויף זייער אַריינפאָר און אַרויספאָר. דאָס חנדלען זיך צו די אַראַבער אין נאָמען פון העכערע הומאַניטאַרע פּרינציפּן איז אין דער אמתן — די גייציקייט נאָך פּעטראָ־דאָלאַרן און ביליקן נאַפט. פאַראַנטוואָרטלעכע דיפּלאָמאַטן קומען אַרויס מיט פאָרשלאָגן, אַז אַמעריקע זאָל אָנקניפּן באַציאונ־גען מיט דער פּ.ל.אָ., כדי זי זאָל קאָנען ווערן אַ פּאַרטנער אין די פאַרהאַנדלונגען וועגן דער אויטאָנאָמיע אין די פאַרנומענע געביטן.

קען זיך ישראל זעצן צום טיש מיט דער פּ.ל.אָ.? דאַרף זיך ישראל זעצן צום טיש מיט דער פּ.ל.אָ.?

דאָס זענען פראַגן פון מאָראַלישן כאַראַקטער, פראַגן פון געוויסן. כאָטש דיפּלאָמאַטיע לערנט, אַז רעאַל־פּאָלי־טיק ווייס נישט פון קיין מאָראַל און אוודאי נישט פון געוויסן (אין דער ריכטיקייט פון דעם האָבן מיר זיך שוין צענטליקער מאָל איבערצייגט) פאַלט אָבער דאָס מאָל דווקא

J.P.O.
Trimming Co.

All kinds of Trimmings for the Clothing Trade.

236 Balaclava Road,
CAULFIELD
Bus. Tel. 509-4970
A.H. 523-7153

THE LINCOLN VILLAGE

S. MELNIK
Director

WITH COMPLIMENTS

The Lincoln Village
Banquet Rooms

•

TRAK ARCADE
445 TOORAK ROAD, TOORAK 3142
TELEPHONE 240 8278, 240 8279

DIANA
Coffee-Lounge
237 FLINDERS LANE,
CITY.

צו דער געלעגנהייט פון דעם
70־יאריקן יובל
ווינטשן מיר דער „קדימה"
דערפאָלג אין איר ווייטערדיקער
טעטיקייט.

פאמיליע ה. פליקער

WITH COMPLIMENTS

VISY BOARD CO.
PTY. LTD.

ISSN 0155-0128

מעלבורנער בלעטער

אינהאלט:

מ. א. — ישראל און די וועלט־פּאָליטיק 1
שלום זינגער — נאָכן וואַל־יאָריד (אַ בריוו פון ישראל) 2
מאַרק ב. — 12־טער אויגוסט 1952 3
י. אָרבאַך — צוויי סימבאָלן 5
וו. יאַבלאָנסקי — דער צוזאַמענפאַר פון דער שארית הפליטה אין ישראל . 7
לוי שאַליט — מיר, די אויסדערוויילטע 8

70 יאָר „קדימה"

ב. צ. פּאַטקין — זכרונות 11
ש. ווין — די ערשטע 25 יאָר 13
ב. וואַרשאַווסקי — בלעטלעך „קדימה"־געשיכטע 15
ל. פרידמאַן — איבערברוך אין דער „קדימה" 16
געשיכטלעכע פאַרצייכענונגען; י. בירשטיין (ליד) 17
די „קדימה" בויט איר אייגענע היים 18
פּ. קרישטאַל — פון די „קדימה"־אַרכיוון 19

ה. באַכראַך — נייע וועגן און אַלטע אילוזיעס 22
י. מ. לעווין — מאַרק שאַגאַל — דער אוניווערסאַלער און יידישער קינסטלער 24
י. ראָזענבערג — דריי לידער 26
לאה זילבער — דריי זענען זיי געווען (דערציילונג) 27
פייערלעכע יובל־אַקאַדעמיע 29
בילדער פון דער יובל־אַקאַדעמיע 31
אויף זיכערע ברעגן; פאַרבייגייענדיק (מעם) 33
פּ. קרישטאַל — יידישע ביכער און שרייבער אין אויסטראַליע 34

פּרייז 1 דאָלאַר

אַרויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן נר. 4 (28) סעפּטעמבער—אָקטאָבער 1981